

Salme Kallinen-Kräkin, Jarmo Kärki

Sosiaalityön luokitus – luonnos 2003

Väliraportti Sosiaalityön luokitus -projektista, asiakastyön luokitusluonnos ja ensimmäiset luokituksen testaustulokset

Salme Kallinen-Kräkin, Jarmo Kärki

Sosiaalityön luokitus – luonnos 2003

Väliraportti Sosiaalityön luokitus -projektista, asiakastyön luokitus-
luonnos ja ensimmäiset luokituksen testaustulokset

Aiheita 4/2004

ISBN 951-33-1432-4
ISSN 1236-9845

Stakesin monistamo, Helsinki 2004

Tekijät Salme Kallinen-Kräkin, Jarmo Kärki	Julkaisija Stakes	
	Kustantaja Stakes	
Julkaisun nimi Sosiaalityön luokitus – luonnos 2003. Väli­raportti Sosiaalityön luokitus -projektista, asiakastyön luokitusluonnos ja ensimmäiset luokituksen testaustulokset		
Julkaisun sarja ja numero Aiheita 4/2004		
Tiivistelmä <p>Sosiaalityön luokituksen laatiminen käynnistyi Stakesin Sosiaalityön luokitus -projektissa vuonna 2001. Luokitustyö on osa laajempaa Stakesin Tietoteknologian osaamiskeskuksessa tehtävää sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmien yhteistoiminnallisuuden kehittämistyötä.</p> <p>Luokitusta laadittaessa sosiaalityötä käsitteellistetään, siihen kuuluvia ilmiöitä nimetään ja ryhmitellään. Näin syntyvä, kieleltään yhtenäinen ja jäsennykseltään tasapainoinen, luokitus edistää sosiaalityön systemaattista dokumentointia, vertailukelpoisen tiedon tuottamista ja arviointia sekä tehokasta tiedonsiirtoa. Luokituksen avulla saadaan yhä yhtenäisempi kuva siitä, mitä sosiaalityössä tehdään ja mitkä ovat ne asiat, joiden kanssa sosiaalityöntekijät työskentelevät. Luokitus on väline, jonka avulla voidaan tuottaa jäsentynyttä tietoa asiakastason työstä julkiseen keskusteluun ja poliittiseen päätöksentekoon.</p> <p>Projektin tavoitteena on tehdä sosiaalityön yleisluokitus vuoden 2005 loppuun mennessä. Luokitusluonnos julkaistaan väli­raporttina tässä vaiheessa, jotta luokitusluonnos saadaan yhä laajempaan keskusteluun ja laajemmalle kommenttikierrokselle. Luokituksen kehittäminen ja testaaminen jatkuu vuosina 2004–2005. Luokituksen valmistumisvaiheessa aloitetaan sosiaalityöntekijöiden perehdyttäminen sen käyttöön ja hyödyntämiseen. Lisäksi aloitetaan luokituksen aktiivinen nivominen sosiaalityön kirjaamis- ja tilastointikäytäntöihin. Luokituksen kehittämistyö on huomioitu sosiaali- ja terveydenhuollon tilastojen ja rekistereiden uudistustyössä eli Tieto 2005 -hankkeessa. Luokituksen valmistuttua sen kattavuutta ja toimivuutta seurataan systemaattisesti ja sitä tullaan päivittämään säännöllisin väliajoin. Tämän lisäksi tehostetaan kansainvälistä yhteistyötä luokituksen kehittämiseksi vastaamaan kansainvälisiä sosiaalityön kuvaamisen ja tietotuotannon yhtenäistämistarpeita.</p> <p>Tämä Sosiaalityön luokitus -projektin väli­raportti koostuu kolmesta osasta:</p> <p>Osassa 1 kerrotaan luokitukseen liittyvistä tausta-ajatuksista, luokitusprojektista ja luokituksen kehittämisestä</p> <p>Osassa 2 esitellään sosiaalityön luokitusluonnos, joka jakautuu kahteen osioon, I 'Sosiaalityön kohteeseen' ja II 'Sosiaalityöntekijän toimintoihin'. 'Sosiaalityön kohde' -osiossa kuvataan sosiaalityön kohteena olevia asioita, ongelmia, tarpeita ja ilmiöitä. 'Sosiaalityöntekijän toiminnot' -osiossa kuvataan asiakastyötä tekevän sosiaalityöntekijän tekoja ja toimintoja.</p> <p>Osassa 3 esitellään luokituksen kahden ensimmäisten testausten tulokset.</p>		
Avainsanat Sosiaalityö, luokittelu, käsitteellistäminen, näkyväksi tekeminen, dokumentaatio		
Muut tiedot (esim. elektroninen julkaisu tai verkkojulkaisun osoite) http://www.stakes.fi/verkkojulk/Aiheita4-2004.pdf http://www.stakes.fi/oske/luokitukset/sosiaalityo/index.html		
ISSN 1236-9845	ISBN 951-33-1432-4 (painettu julkaisu) 951-33-1433-2 (verkkojulkaisu)	
Kokonaissivumäärä 134	Kieli Suomi	Hinta 27 € (sis. alv)
Jakaja ja myyjä Stakes, PL 220, 00531 Helsinki, puh (09) 3967 2140 tai (09) 3967 2141 tai automaatti (09) 3967 2308, faksi (09) 3967 2450		

Sisällys

Esipuhe: Luokitustyö edistyy	7
OSA I SOSIAALITYÖN LUOKITUKSEN LAATIMINEN	9
1 Sosiaalityön luokitus –projekti	10
1.1 Tavoitteena sosiaalityön yleisluokitus	10
1.2 Luokitustyön etenemisen vaiheet	10
1.3 Projektin työryhmät	12
2 Luokitus ja sosiaalityö	16
2.1 Luokitus asioiden jäsentämistapana	16
2.2 Sosiaalityö asiakastyön prosessina	17
2.3 Sosiaalityön moninaiset tavoitteet	20
3 Sosiaalityön luokitteluperiaatteet ja luokiteltavat osa-alueet	22
3.1 Sosiaalityön kohteena olevien asioiden luokitseminen	23
3.2 Sosiaalityöntekijän toimintojen luokitseminen	24
3.3 Sosiaalityön luokitusperiaatteiden noudattaminen käytännössä	26
4 Pohdinta	28
Kirjallisuutta	30
OSA II SOSIAALITYÖN LUOKITUSLUONNOS	34
1 Sosiaalityön luokituksen rakenne	35
1.1 Sosiaalityön luokituksen koodit	37
1.2 Luokkien kommentit	39
2 Luokituksen käyttäminen	38
2.1 Koodin käyttäminen	38
2.2 Koodausesimerkki	39
Sosiaalityön yleisluokitus - Luonnos	40
Osio 1 Sosiaalityön kohde	40
Osio 2 Sosiaalityöntekijän toiminnot	64
OSA III SOSIAALITYÖN LUOKITUKSEN TESTAUKSET	88
Sosiaalityön luokituksen testaaminen lastensuojelun asiakastyössä	90
1 Johdanto	91
2 Testauksen toteuttaminen	91
2.1 Testausasetelma	92
2.2 Testaukseen liittyneitä ongelmia	93
2.3 Testauksessa käytetty sosiaalityön luokitus	93
2.4 Testauksesta syntynyt aineisto	94

3 Testauksen tulokset	94
3.1 Testiryhmän kuvaileminen	95
3.2 Kokemukset luokituksen käytöstä	96
3.3 Suhtautuminen luokitukseen	102
4 Johtopäätökset	104
Kirjallisuus	106
Sosiaalityön luokituksen testaaminen puolustusvoimien sosiaalityössä	107
1 Johdanto	108
2 Testausasetelmasta	108
3 Sosiaalityön kohteen kuvaaminen	109
4 Sosiaalityöntekijöiden toimintojen kuvaaminen	110
5 Yleistä palautetta luokituksesta	110
6 Yhteenveto	111
Liite 1	108
Liite 2	115

ESIPUHE: LUOKITUSTYÖ EDISTYY

Sosiaalityön luokitus on merkittävä yritys yhtenäistää sosiaalityön kuvaamisessa käytettävää kieltä. Luokitusta laadittaessa sosiaalityötä käsitteellistetään, siihen kuuluvia ilmiöitä nimetään ja ryhmitellään. Näin syntyvä, kieleltään yhtenäinen ja jäsennykseltään tasapainoinen luokitus edistää sosiaalityön systemaattista dokumentointia, vertailukelpoisen tiedon tuottamista ja arviointia. Luokituksen avulla saadaan yhä täsmällisempi kuva siitä, mitä sosiaalityössä tehdään ja mitkä ovat ne asiat, joiden kanssa sosiaalityöntekijät työskentelevät. Luokitus on väline, jonka avulla voidaan tuottaa jäsentynyttä tietoa asiakastason työstä julkiseen keskusteluun ja poliittiseen päätöksentekoon.

Sosiaalityön luokituksen laatiminen käynnistyi Stakesin Sosiaalityön luokitus -projektissa vuonna 2001. Se on tärkeä osa laajempaa Stakesin Tietoteknologian osaamiskeskuksessa tehtävää sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmien yhteistoiminnallisuuden kehittämistyötä. Tietoteknologian tarjoamia mahdollisuuksia tulisi hyödyntää nykyistä aktiivisemmin sosiaalityön reaaliaikaisessa tiedontuotannossa ja organisaatioiden välisessä tiedonsiirrossa. Tietoteknologian käytettävyyden tehostaminen vaatii sosiaalityön luokitukseen pohjautuvien digitaalisten asiakirjojen, kuten sosiaalityön sähköisen asiakaskertomuksen, kehittämistä. Luokitusta hyödyntäen pystytään keräämään, analysoimaan ja tuottamaan sosiaalityöhön liittyvää tietoa entistä tehokkaammin.

Käyttökelpoisen ja yleisen sosiaalityön luokituksen rakentaminen vaatii koko suomalaisen sosiaalityön toimijakentän kattavaa panosta ja yhteistyöverkostoa. Sosiaalityön luokituksen kehittämiseen osallistuukin lukuisia, eri organisaatioissa työskenteleviä sosiaalityöntekijöitä, sosiaalityön tutkijoita ja kehittäjiä sekä tietoteknologian asiantuntijoita. Lisäksi toimivan luokituksen välttämättömänä edellytyksenä on luokituksen jatkuva testaaminen käytännön asiakastyössä. Näin ollen erilaiset pilotti- ja tutkimushankkeet ovat olennainen ja luonnollinen osa sosiaalityön luokituksen rakentamista ja kehittämistä.

Kädessäsi oleva Sosiaalityön luokitus -projektin väliraportti koostuu kolmesta osasta. Ensimmäisessä osassa kerrotaan luokitukseen liittyvistä tausta-ajatuksista, luokitusprojektista ja luokituksen kehittämisestä. Raportin toisessa osassa esitellään sosiaalityön luokitusluonnos. Luokitusluonnos jakautuu kahteen osioon, I 'Sosiaalityön kohteeseen' ja II 'Sosiaalityöntekijän toimintoihin'. Sosiaalityön kohde -osiossa kuvataan sosiaalityön kohteena olevia asioita, ongelmia, tarpeita ja ilmiöitä. Sosiaalityöntekijän toiminnot -osiossa kuvataan asiakastyötä tekevän sosiaalityöntekijän tekoja ja toimintoja. Raportin viimeisessä eli kolmannessa osassa esitellään luokituksen kahden ensimmäisen testauksen tulokset.

Luokituksen testaamisen lastensuojelun sosiaalityössä toteutti ja siitä raportoi Vilpulan kunnan sosiaalitoimenjohtaja Riitta Heinonen. Luokitustestauksen puolustusvoimien sosiaalityössä toteutti Upinniemen varuskunnan kuraattori Heli Santamala, joka on kirjoittanut raportin viimeisen luvun.

Sosiaalityön luokitusluonnoksen julkaisemisen tarkoituksena on jo luonnosvaiheessa tutustuttaa sosiaalityöntekijät ja muut alan toimijat sosiaalityön luokitukseen. Julkaisun myötä kaikilla on myös mahdollisuus vaikuttaa luokituksen muotoutumiseen antamalla siitä palautetta. Haastammekin Sinut kommentoimaan sosiaalityön luokitusluonnosta. Kerro meille mielipiteesi ja parannusehdotuksesi.

Lausumme lämpimät kiitoksemme kaikille luokitustyöhön osallistuneille. Monet ovat antaneet oman toimensa ohella asiantuntemustaan ja osaamistaan luokituksen kehittämistyöhön.

Helsingissä joulukuun 9. päivänä 2003

Salme Kallinen-Kräkin
Kehittämispäällikkö
StakesTieto/
Tietoteknologian osaamiskeskus
salme.kallinen-krakin@stakes.fi

Jarmo Kärki
Suunnittelija
StakesTieto/
Tietoteknologian osaamiskeskus
jarmo.karki@stakes.fi

OSA I

SOSIAALITYÖN YLEISLUOKITUKSEN LAATIMINEN

I SOSIAALITYÖN LUOKITUS –PROJEKTI

I.1 Tavoitteena sosiaalityön yleisluokitus

Sosiaalityön luokitus -projektin tavoitteena on tehdä sosiaalityön yleisluokitus vuoden 2005 loppuun mennessä.¹ Yleisluokitusta voidaan käyttää sosiaalityön kuvaamiseen riippumatta siitä, missä organisaatiossa sosiaalityöntekijä työskentelee. Tavoitteena on, että luokituksesta tulee sekä paikallisesti että valtakunnallisesti sosiaalityön tiedon keräämisen ja tuottamisen apuväline, jota sosiaalityöntekijät hyödyntävät asiakastyönsä dokumentoinnissa, arvioinnissa ja kehittämisessä.

I.2 luokitustyön etenemisen vaiheet

Taustatyö

Ennen konkreettisen luokitustyön aloittamista projektissa tehtiin taustatyötä yhteensä reilun vuoden ajan vuosina 1998 ja 2000. Taustatyönä selvitettiin sosiaalityön luokituksen tarvetta, analysoitiin kansallisia ja kansainvälisiä luokituksia, kartoitettiin luokituksen lähtökohtia ja laadittiin luokitusperiaatteet.² Luokitus päätettiin rakentaa sosiaalityön ammattikäytännöistä käsin. Luokiteltaviksi asioiksi valittiin sosiaalityön kohteena olevat ilmiöt ja ongelmat sekä sosiaalityöntekijöiden toiminnot.

Luokitustyössä katsottiin parhaaksi edetä vaiheittain tai erityisaloittain kohti sosiaalityön yleisluokitusta, jottei jo alkumetreillä olisi haukattu liian suurta palaa kerralla ja kaaduttu tarkasteltavan kentän laajuuteen ja epämääräisyyteen. Luokitus päätettiin rakentaa kuvaamaan mahdollisimman konkreettisesti ja realistisesti asiakastyön sisältöä. Näin ollen nähtiin tarkoituksenmukaiseksi ottaa luokitustyöhön mukaan mahdollisimman laaja joukko eri organisaatioiden sosiaalityöntekijöitä, sosiaalityön tutkijoita ja kehittäjiä sekä tietoteknologian asiantuntijoita.

Luokitustyötä työryhmissä

Varsinaisen sosiaalityön luokituksen laatiminen aloitettiin vuonna 2001. Yhteensä kymmenen eri luokitustyöryhmää on työskennellyt eri mittaisia ajanjaksoja vuosina 2001 - 2003. Asiantuntijatyöryhmien työskentelyä jatketaan vielä vuonna 2004. Tavoitteena on saada luokitusluonnokseen kommentteja kaikilta sosiaalityön erityisalueilta.

¹ Alkuvaiheessa projektin toisena tavoitteena oli laatia sosiaalityön sanakirja, jossa määritellään sosiaalityötä kuvaavia ja sosiaalityössä käytettäviä sanoja. Sanastotyö aloitettiin ja sen ensimmäisen vaiheen tuloksena on laadittu nettijulkaisu, joka löytyy osoitteesta <http://www.stakes.fi/oske/terminologia/sanastot/sostyo.htm>.

² Kallinen-Kräkin Salme: Sosiaalityön luokituksen lähtökohdat. Stakes. Aiheita-sarja 12/2001 ja Päivi Aho: Sosiaalityön luokitus - Esiselvitys. Stakes. Aiheita-sarja 14/1999.

Sosiaalityön erityisalueiden asiantuntijoista koostuvien työryhmien työskentelytavat ovat olleet keskenään lähes yhtäläiset. Työryhmän jäsenet ovat analysoineet oman erityisalueensa työn sisältöä, konkretisoineet sitä käsittein ja tuoneet oman asiantuntemuksensa luokituksen kehittämistyöhön. Jokainen työryhmäläinen on kuvannut omaa asiakastyötään kirjaamalla muistiin niitä asioita tai ongelmia, joiden parissa hän tekee työtä. Toisena kuvauksen kohteena ovat olleet teot, toimenpiteet ja menetelmät näiden asioiden tai ongelmien hoitamiseksi tai ratkaisemiseksi. Yksittäisten sosiaalityöntekijöiden jäsenyykset on koottu yhteen ja niiden pohjalta on monien keskustelujen jälkeen muotoiltu ryhmän jäsentämä kokonaisuus luokituksen runkoksi. Eri ryhmien tuotokset on lopulta yhdistetty kokonaisuudeksi, sosiaalityön yleisluokitukseksi.

Eri työryhmien jäsenet ovat kommentoineet aina sen hetkistä sosiaalityön yleisluokitusluonnosta ja toisten työryhmien tekemiä ehdotuksia. Lisäksi eri ryhmissä on verrattu toisten sosiaalityön erityisalueiden jäsentämistapaa omaan, ja pyritty löytämään harmonia sosiaalityön erityisalueiden keskinäisille työn mallintamistavoille. Kukin työryhmän jäsen on tuonut luokitustyöhön oman asiantuntemuksensa lisäksi työyhteisönsä asiantuntemuksen sosiaalityöstä. Luokkien nimeämisessä ja järjestämisessä on siten nojattu usean eri sosiaalityön erityisalan tietopohjaan ja sosiaalityön teoreettiseen ymmärrykseen.

Testaaminen ja yhteys ohjelmatoimittajiin

Sosiaalityön luokitusversioita testattiin kahdesti vuoden 2003 keväällä. Ensimmäinen luokitustestaus tehtiin lastensuojelun sosiaalityössä ja toinen puolustusvoimien sosiaalityössä. Näihin testituloksiin voi tutustua tarkemmin tämän raportin kolmannessa osassa. Luokituksen käytännön testaukset ovat olleet ja tulevat olemaan tärkeä osa luokituksen kehittämistyötä. Niiden avulla saatava palaute auttaa kehittämään luokitusta entistä toimivammaksi ja paremmin hyödynnettäväksi käytännön työssä.

Sosiaalihuollon ohjelmatoimittajat on pyritty pitämään ajan tasalla luokitustyön etenemisestä ja heitä on konsultoitu luokituksen toimivuuden parantamiseksi tietokoneohjelmissa. Luokituksen hyödyntämisen kannalta on erityisen tärkeää, että se saadaan osaksi sosiaalityössä käytettäviä sähköisiä asiakaskertomuksia ja tietokoneohjelmia. Mikäli luokitus jää pelkän manuaalin varaan, sen käyttöönottoaminen hidastuu eikä sosiaalityöstä kertyvän tiedon kokoaminen, analysoiminen ja siirtäminen etene toivotulla tavalla.

Väliraportti ja luokitustyön eteneminen

Luokitusluonnos julkaistaan väliraporttina tässä vaiheessa, jotta luokitusluonnos saadaan yhä laajempaan keskusteluun ja laajemmalle kommenttikierrokselle. On kuitenkin huomioitava, että koko projektin ajan luokituksen laatimisprosessi on pyritty pitämään mahdollisimman läpinäkyvänä, mm. luokitusluonnokset ovat olleet kaikkien luettavissa ja kommentoitavissa internetissä projektin kotisivuilla³. Sosiaalityön luokitusluonnoksesta on valmistunut ja valmistuu jatkuvasti uusia, paranneltuja ja päivitettyjä versioita. Tämän raportin toisessa osassa esiteltävä luokitusluonnos on viimeisin, mutta ei viimeinen, versio luokituksesta. Sen

³ Sosiaalityön luokitus –projektin internetsivut ovat osoitteessa <http://www.stakes.fi/oske/luokitukset/sosiaalityo>.

luokkiin liitetyt kommentit havainnollistavat luokitustyön prosessia ja kuvaavat keskustelua, jota luokitusta tehtäessä on käyty.

Luokituksen kehittäminen jatkuu vuosina 2004 - 2005. Luokituksen systemaattinen testaaminen aloitetaan vuonna 2004 eri organisaatioissa, joissa tehdään sosiaalityötä. Tavoitteena on, että luokitus on valmis vuoden 2005 loppuun mennessä. Luokituksen valmistumisvaiheessa aloitetaan sosiaalityöntekijöiden aktiivinen perehdyttäminen sen käyttöön ja hyödyntämiseen. Lisäksi aloitetaan luokituksen aktiivinen nivominen sosiaalityön kirjaamis- ja tilastointikäytäntöihin. Luokituksen kehittämistyö on jo huomioitu sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisessa tilastojen ja rekistereiden uudistustyössä eli Tieto 2005 -hankkeessa.

Luokituksen valmistuttua sen kattavuutta ja toimivuutta seurataan systemaattisesti ja sitä tullaan päivittämään säännöllisin väliajoin. Tämän lisäksi tehostetaan kansainvälistä yhteistyötä luokituksen kehittämiseksi vastaamaan kansainvälisiä sosiaalityön kuvaamisen ja tietotuotannon yhtenäistämistarpeita.

1.3 Projektin työryhmät

Sosiaalityön luokituksen tekemistä varten on perustettu kolmenlaisia työryhmiä. Luokitustyöryhmät on muodostettu pääasiassa eri organisaatioiden sosiaalityöntekijöistä. Ohjaus- ja ydinryhmän asiantuntijat ovat lähinnä sosiaalityön opetus-, tutkimus- ja kehittämistoiminnasta vastaavia henkilöitä.

Suurin osa luokitustyöstä on tehty ja tullaan tekemään pienehköissä luokitustyöryhmissä. Näihin työryhmiin on pyritty saamaan usean eri organisaation ja kunnan edustajia eri puolilta Suomea. Työryhmissä on ollut 3 - 10 henkilöä, projektin johtaja ja suunnittelija ovat toimineet luokitustyöryhmien puheenjohtajina. Ryhmät ovat kokoontuneet keskimäärin yhden kerran kuukaudessa, yhteensä vähintään neljä eri kertaa. Työryhmätapaamiset ovat olleet kestoltaan yhden päivän mittaisia. Ryhmien toimintakausi on vaihdellut muutamasta kuukaudesta kahteen vuoteen. Luokituksen laatimiseen osallistuneet työryhmät jäsenineen ja toimikausineen on esitetty taulukossa 1.

Sosiaalityön luokitus -projektin ohjausryhmä ja niin kutsuttu ydinryhmä ovat omalta osaltaan olleet tärkeässä roolissa luokituksen kehittämistyössä. Projektin ohjausryhmä on tukenut ja edistänyt luokitustyötä muun muassa esittämällä sosiaalityön luokitukseen liittyviä ideoita ja kehittämissuuntia sekä kommentoimalla luokitusluonnoksia. Lisäksi ohjausryhmän jäsenet ovat toimineet yhdyshenkilöinä omiin taustaorganisaatioihinsa. Ohjausryhmä on kokoontunut 2 - 3 kertaa vuodessa. Projektin ohjausryhmään ovat osallistuneet kutsutut edustajat Helsingin, Tampereen, Jyväskylän ja Lapin yliopistoista sekä Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentiasta, Sosiaali- ja terveysministeriöstä, Suomen Kuntaliitosta ja Stakesista. Ohjausryhmän jäsenet on esitelty taulukossa 2.

Luokituksen ydinryhmä on puolestaan koordinoinut eri luokitustyöryhmien ja ohjausryhmän tuottamaa tietoa ja pyrkinyt huolehtimaan yleisluokituksen kokonaistasapainosta. Ydinryhmä on kokoontunut aina tarvittaessa, useita kertoja vuodessa. Sosiaalityön luokitus -projektin ydinryhmään kuuluvat projektin johtaja Salme Kallinen-Kräkinin ja projektin suunnittelija Jarmo Kärjen lisäksi toimistopäällikkö Petteri Paasio Helsingin kaupungin sosiaalivirastosta, lehtori Laura Yliruka Helsingin yliopistosta ja tutkija Tuija Lindqvist Stakesista.

Taulukko 1. Sosiaalityön luokituksen kehittämiseen osallistuneet asiantuntijat vuosina 2001-2003.

Asiantuntija-työryhmä	Jäsenet	Toimintakausi
Lastensuojelun luokitustyöryhmä	Böling Tiina , johtava sosiaalityöntekijä, Vaasan sosiaalivirasto Hakanen Heidi , erityissosiaalityöntekijä, Helsingin sosiaalivirasto Heinonen Riitta , sosiaalitoimenjohtaja, Vilppulan kunta Kosonen Leena , sosiaalityöntekijä, Lahden sosiaalitoimisto Marjakoski Katriina , sosiaalityöntekijä, Nokian sosiaalivirasto (v.2001) Möller Sointu , kehittämispäällikkö, Pesäpuu ry Paasio Petteri , toimistopäällikkö, Helsingin sosiaalivirasto Päkkilä Merja , osastopäällikkö, Nokian sosiaalikeskus (v. 2001) Siilin Kirsi , sosiaalityöntekijä, Lahden sosiaalitoimisto Sundqvist Hilikka , osastosihteeri, Vaasan sosiaalivirasto	vuosina 2001 - 2002
Terveystieteiden sosiaalityön luokitustyöryhmä	Haapoja Aila , sosiaalityöntekijä, HUS Ilkka Helinä , johtava sosiaalityöntekijä, Satakunnan sairaanhoitopiiri Lahdenmäki Arja , sosiaalityöntekijä, Satakunnan sairaanhoitopiiri Narkilahti Riitta , sosiaalityöntekijä, Vanhustenpalvelut, Tampere Nikkinen Pirjo , sosiaalityöntekijä, psykoterapeutti, Päijät-Hämeen keskussairaala, Lahti (v. 2001) Paavilainen Leena , sosiaalityöntekijä, HUS Palin Marja-Liisa , sosiaalityöntekijä, KYS Rantala Mirja , vastaava kuntoutussosiaalityöntekijä, Invalidiliitto Käpylän kuntoutuskeskus, Helsinki (v. 2001) Sundman Eija , johtava sosiaalityöntekijä, HUS Tukki Kirsti , sosiaalityöntekijä, Janakkalan terveyskeskus Sjöblom Stina , sosiaalityöntekijä, Invalidiliitto, Käpylän kuntoutuskeskus, Helsinki (v. 2001)	vuosina 2001 - 2002
Kasvatus- ja perheneuvoloiden sekä koulun sosiaalityön luokitustyöryhmä	Mantela Jaana , koulukuraattori, Helsingin kaupunki Nurro Marjukka , koulukuraattori, Helsingin kaupunki Virranta-Väisänen Marja , sosiaalityöntekijä, nuorisopsykoterapeutti, Vantaan kaupunki/Perheneuvola Väänänen Raija , vs. sosiaalijohtaja, Lapinlahden kunta	vuosina 2002- 2003
Puolustusvoimien sosiaalityön luokitustyöryhmä	Kaukonen Marjut , sosiaalikirjuri, Saaristomeren meripuolustusalue, Turku Maanpää Mirjami , sosiaalikirjuri, Porin prikaati, Säkylä Santamala Heli , sosiaalikirjuri, Suomenlahden meripuolustusalue, Upinniemi	vuosina 2002- 2003
Sosiaalitoimistojen aikuissosiaalityön luokitustyöryhmä	Heiskanen Raimo , sosiaalityöntekijä, Kotkan kaupunki Hopponen Eira , sosiaalityöntekijä, Tuusulan kunta Järvelä Silja , sosiaalityöntekijä, Hämeenlinnan kaupunki Neuvonen Tiina , sosiaalityöntekijä, Tampereen kaupunki	vuonna 2003

Asiantuntija-työryhmä	Jäsenet	Toimintakausi
Kuntoutuksen sosiaalityön luokitustyöryhmä	Hämäläinen Anneli , kuntoutussosiaalityöntekijä, Kelan kuntoutuksen palveluyksikkö, Turku Manelius Terttu , sosiaalisihiteeri, Invalidiliitto, Helsinki Pirttijärvi Eero , projektipäällikkö, Jyväskylän päihdepalvelusäätiö Tuusa Matti , kehityspäällikkö, Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Helsinki /Kuntoutussäätiö	keväästä 2003 alkaen
Maahanmuuttajien sosiaalityön luokitustyöryhmä	Niittylä Anne , johtava sosiaalityöntekijä, Espoon kaupunki Lindroos Mikaela , sosiaalityöntekijä, Helsingin kaupunki Kankare Kaarina , erityissosiaalityöntekijä, Turun kaupunki Puronen Heta , sosiaalityöntekijä, Helsingin vastaanottokeskus Markkanen Leena , johtava pakolaissihiteeri, Helsingin vastaanottokeskus Tolonen Virpi , johtaja, Tampereen vastaanottokeskus	syksystä 2003 alkaen
Vankilan ja kriminaalihuollon sosiaalityön luokitustyöryhmä	Halmela Ritva , sosiaalityöntekijä, Hämeenlinnan vankisairaala Karsikas Vuokko , ylitarkastaja, Vankeinhoitolaitoksen toiminnan ohjauksen yksikkö, Helsinki Leino Jaana , erikoissuunnittelija, Kriminaalihuoltolaitoksen toiminnan ohjauksen yksikkö, Helsinki Lumme Taina , sosiaalityöntekijä, Kriminaalihuoltolaitos, Lahden aluetoimisto Mankkinen Leena , sosiaalityöntekijä, Kylmäkosken vankila Tarvainen Tuula , sosiaalityöntekijä, Kriminaalihuoltolaitos, Jyväskylän aluetoimisto	syksystä 2003 alkaen
Vanhusten, vammaisten ja kehitysvammaisten sosiaalityön luokitustyöryhmä	Arkko Anne , palvelupäällikkö, Uudenmaan erityishuoltopiiri Hakkarainen Sisko , perhehoidon sosiaalityöntekijä, Uudenmaan erityishuoltopiiri Kuusinen-James Kirsi , suunnittelija, Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Lahti Myhrberg Jaana , johtava sosiaalityöntekijä, Helsingin kaupunki Satama Anita , sosiaalityöntekijä, Koukkuniemen vanhainkoti, Tampere	syksystä 2003 alkaen
Poliisilaitosten sosiaalityön luokitustyöryhmä	Felixson Päivi , sosiaalityöntekijä, Kirkkonummen kunta/poliisi Hagström Oili , sosiaalityöntekijä, Kokkolan kihlakunnan poliisilaitos Haikarainen Päivi , sosiaalityöntekijä, Hyvinkään kihlakunnan poliisilaitos Suonurmi Riitta , sosiaalityöntekijä, Keski-Uudenmaan kihlakunnan poliisilaitos, Järvenpää Timonen Marko , sosiaalityöntekijä, Itäkeskuksen poliisilaitos, Helsinki Tommola Seija , sosiaalityöntekijä, Lahden kihlakunnan poliisilaitos	syksystä 2003 alkaen

Taulukko 2. Sosiaalityön luokitus –projektin ohjausryhmän jäsenet vuodesta 2000 lähtien

Jäsenet	Toimikausi
Cornér Ursula , sihteeri, Stakes (sihteeri)	2001-
Juhila Kirsi , professori, Tampereen yliopisto	2001-
Kallinen-Kräkin Salme , kehittämisspäälikkö, Stakes (puheenjohtaja)	2000-
Karjalainen Pekka , tutkija, Stakes	2001-2002
Kuusisto-Niemi Sirpa , kehittämisspäälikkö, Stakes	2000-2002
Kärki Jarmo , suunnittelija, Stakes	2003-
Lindqvist Tuija , tutkija, Stakes	2000-2002
Muuri Anu , kehittämisspäälikkö, Stakes	2003-
Pohjola Anneli , professori, Lapin yliopisto	2000-
Rostila Ilmari , professori, Tampereen yliopisto	2003-
Sahala Heli , erityisasiantuntija, Suomen Kuntaliitto	2000-
Salmi Airi , ammattiasiainsihteeri, Talentia ry	2000-
Satka Mirja , dosentti, Helsingin yliopisto	2000-
Turpeinen Aune , ylitarkastaja, Sosiaali- ja terveysministeriö	2000-

2 LUOKITUS JA SOSIAALITYÖ

Monilla tieteenaloiilla luokitusten tekemisellä on jo pitkät perinteet. Luokituksia on kehitetty muun muassa luonnontieteissä, kirjastotieteessä, informatiikassa, lääketieteessä ja hoitotieteessä. Sosiaalityönkään historiassa luokitus ei ole vieras aihe, mutta siihen on suhtauduttu eri aikakausina sekä torjuvasti että hyväksyvästi. Sosiaalityössä luokitusta on kaivattu apuvälineeksi niin asiakkaan elämäntilanteen jäsentämiseen kuin sosiaalityöntekijän tekemän työn kuvaamiseenkin. Erityyppisiä, lähinnä suppeita työyksikkökohtaisia sosiaalityön luokituksia on laadittu sekä Suomessa että ulkomailla.⁴ Tietoteknologian laajentuva käyttöönotto ja hyödyntäminen sosiaalityön dokumentoinnissa on lisännyt luokituksen tarvetta entisestään.

Yleisen ja yhtenäisen luokituksen avulla mahdollistuu sosiaalityössä uudenlainen ja järjestelmällinen tiedontuotanto niin paikallisesti kuin valtakunnallisestikin. Tietokonesovellutuksena sosiaalityön luokitus toimii sosiaalityöntekijän työvälineenä sosiaalityötä kuvaavan, vertailukelpoisen aineiston keräämisessä, tallentamisessa ja analysoimisessa sekä tiedonsiirrossa. Toimiva tiedonsiirto, jossa asiakastietoja siirretään sähköisesti organisaatiosta toiseen asiakkaan mukana, nopeuttaa asiakaspalvelua ja mahdollistaa tarkoituksenmukaisten tietosisältöjen hyödyntämisen.

2.1 Luokitus asioiden jäsentämistapana

Luokitus on tietyllä tavalla jäsennetty ja ryhmitelty kokonaisuus, jossa on nimetty ja määritelty tiettyyn aihepiiriin kuuluvia asioita. Luokitus, ymmärrettynä tällaisena järjestelmänä, eroaa luokittelemisesta eli luokituksen laatimisesta. Luokitseminen on asioiden tai ilmiöiden jaottelemista samanlaisuuden tai erilaisuuden perusteella. Siten luokitus on luokittelemisen lopputulos tai tuotos.

Luokitusta laadittaessa tiettyyn aihepiiriin kuuluvia asioita ja ilmiöitä eritellään, vertaillaan, yhdistellään, järjestellään ja suhteutetaan toisiinsa. Johonkin tiettyyn aihepiiriin, kuten sosiaalityöhön, kuuluvia konkreettisia asioita tai abstrakteja ilmiöitä ymmärretään käsitteiden avulla. Luokitus koostuu sanallisista termeistä, jotka antavat nimen näille käsitteille ja määrittelevät niitä.

Asioiden yhdenmukaisten ominaisuuksien perusteella muodostetaan ryhmiä eli luokkia⁵. Jotta luokituksesta muodostuisi mielekäs täytyy tiettyyn aihepiiriin kuuluvien asioiden ryhmitteleminen luokkiin tapahtua ennalta sovittujen ulottuvuuksien ja periaatteiden mukaisesti. Esimerkiksi ennen sosiaalityön luokituksen tekoa sovittiin, että ryhdytään kuvaamaan kahta eri sosiaalityön ulottuvuutta: sosiaalityön kohdetta ja sosiaalityöntekijän työtä. Lisäksi määriteltiin joukko

⁴ Kallinen-Kräkin (2001b, 35-47) on esitellyt sosiaalityön luokituksia sekä Suomessa että ulkomailla. Tähän asti ainoa julkaistu suomalainen sosiaalityön luokitus on Suomen Kuntaliiton ja Terveystieteiden tutkimuskeskuksen ry:n vuonna 1998 laatima Terveystieteiden tutkimuskeskuksen sosiaalityön luokitus. Kansainvälisesti tunnetuin sosiaalityön luokitus lienee yhdysvaltalainen PIE, Person-in-Environment, luokitusjärjestelmä (Karls & Wandrei 1999).

⁵ Tässä raportissa käytetään termiä *luokka* kuvaamaan luokittelutyössä syntyneitä ryhmiä tai asiakokonaisuuksia. Sosiaalityön luokituksen yhteydessä termi *luokka* viittaa siis sekä pääluokkiin että niiden alaluokkiin.

periaatteita, jotka luokittelemisessa on huomioitava. Nämä periaatteet esitellään tämän raportin luvussa kolme.

Luokituksessa luokat muodostetaan siten, että ne ovat sekä kattavia että keskenään toisensa poissulkevia. Kattavuus tarkoittaa sitä, että kaikille kyseiseen aihepiiriin sisältyville asioille on oltava luokituksessa sopiva luokka. Keskinäinen poissulkeminen toteutuu, kun kullekin asialle on luokituksessa vain yksi sopiva luokka. Luokittelutyössä tämä tarkoittaa sitä, että asiat ryhmitellään luokkiin siten, että jokainen luokka eroaa mahdollisimman paljon muista luokista ja jokainen luokka alaluokkineen on sisäisesti mahdollisimman homogeeninen. Usein luokituksessa luokat asetetaan hierarkkiseen suhteeseen toistensa kanssa. Tällöin muodostetaan pääluokkia ja niiden alaluokkia. Luokkien tai aiheryhmien tietosisältö tarkentuu sitä enemmän, mitä alemmasta luokasta on kysymys.

Luokitukseen valitut käsitteet on määriteltävä. Luokat ja keskeiset käsitteet pyritään avaamaan ja määrittelemään siten, että jokainen ymmärtäisi ne samalla tavoin. Käsitteet määritellään sanallisesti, esimerkiksi kuvaamalla käsitteen ominaispiirteitä tai siihen luettavien asioiden joukkoa. Luokkiin liitettyjen lyhyiden sisältömäärittelyjen tarkoituksena on myös konkretisoida luokan tietosisältöä tai käsitteitä. Määritelmistä pyritään tekemään mahdollisimman kattavia, mutta tiiviitä.

Luokitus pyrkii esittämään tiettyyn aihepiiriin liittyvän tiedon tiiviissä ja täsmällisessä muodossa. Sen tarkoituksena ei ole selittää asioita tai ilmiöitä, kuten niiden syy- ja seuraussuhteita. Luokitus ei sellaisenaan ole asiantilan mittari tai laatustandardi. Luokkiin tai paremminkin niiden symboleihin eli koodeihin on kuitenkin mahdollista liittää mitta-asteikollisia määritteitä eli tarkenteita, joiden avulla pystytään kertomaan esimerkiksi luokan ilmaiseman asian vakavuus. Luokitus on aina aikansa tuote ja vaatii säännöllistä päivittämistä, korjaamista ja täydentämistä.

2.2 Sosiaalityö asiakastyön prosessina

Sosiaalityön luokittelemiseksi on muodostettava käsitys siitä, mitä sosiaalityöllä tarkoitetaan, mitä sosiaalityö on ja mitä se ei ole. Sosiaalityön ammatillinen tehtäväalue on laaja ja sen työvälineet ja tietopohja ovat monipuoliset. Sosiaalityöntekijät käyvät jatkuvaa keskustelua ammattinsa luonteesta ja ydintehtävistä. Mitään yksimielisesti hyväksyttyä sosiaalityön käsitelmäärittelyä ei ole kyetty luomaan, eikä aina edes haluttu luoda. Sosiaalityön käsitteellinen kuvaaminen ja konkretisoiminen tapahtuu aina yksinkertaistamalla sen sisältöä.

Sosiaalityö nojautuu monitieteellisen tietopohjan lisäksi kansainvälisesti hyväksytyihin eettisiin periaatteisiin⁶. Keskeisimmät sosiaalityön eettiset periaatteet ovat jokaisen ihmisen ihmisarvon, ainutlaatuisuuden ja yhdenvertaisuuden kunnioittaminen sekä ihmisen itsemääräämisoikeus. Tämän lisäksi sosiaalityö on omaksunut eettisen velvoitteen edistää oikeudenmukaisuutta ja ihmisarvoisen elämän edellytyksiä siellä, mistä ne puuttuvat. Suomessa sosiaalityötä – kuten koko suomalaista sosiaalihuoltoa – kannattelee hyvinvointivaltiollinen ja solidaarinen ideologia,

⁶ Sosiaalityön kansainväliset eettiset periaatteet löytyvät muun muassa Sosiaalityöntekijöiden kansainvälisen liiton (IFSW) nettisivuilta <http://www.ifsw.org>.

jonka mukaan yhteiskunnalla on huolenpidollisia velvollisuuksia kansalaisiaan kohtaan. Suomessa sosiaalityöntekijöiden työkäytäntöjä säädellään lainsäädännöllä ja paikallisilla ohjeilla.

Sosiaalityön luokitusta laadittaessa on sosiaalityön määritelmään sisällytetty seuraavat näkökulmat:

- Sosiaalityötä tarkastellaan ammatillisesta näkökulmasta ja luokituksessa keskitytään jäsentämään sosiaalityöntekijän koulutuksen saaneen ammatihenkilön toimintaa.
- Asiakastasolla sosiaalityö nähdään ammatillisena ja vuorovaikutuksellisenä ongelmanratkaisuprosessina, joka pyrkii vaikuttamaan myönteisesti asiakkaan elämäntilanteeseen sekä tähtää riittävien toimintaedellytysten ja olosuhteiden turvaamiseen.⁷
- Yhteiskunnallisella tasolla sosiaalityöntekijän työ on tiedon tuottamista, tiedottamista, vaikuttamista ja asiakkaiden oikeuksien huomioimista päätöksenteko- ja suunnitteluprosesseissa.

Sosiaalityössä tarkastellaan ihmisen kokonaistilannetta hänen toimintaympäristössään. Sosiaalityön muutosvoima kohdistuu ihmisen toimintaedellytysten ja ympäristötekijöiden lisäksi ihmisen ja hänen ympäristönsä väliseen vuorovaikutukselliseen suhteeseen. Toimintaedellytyksillä tarkoitetaan tällöin ihmisen yksilöllisiä, kuten fyysisiä, psyykkisiä tai taloudellisia, voimavaroja. Ympäristötekijöillä viitataan puolestaan yksilön ulkopuolisiin olosuhteisiin ja ympäristön voimavaroihin, esimerkiksi palvelujärjestelmään, sosiaaliturvaetuuksiin tai asennemaailmaan. Ihmisen ja ympäristön suhde kuvaa sosiaalista ulottuvuutta, ihmisen olemista ja toimintaa häntä ympäröivässä yhteisössä tai yhteiskunnassa.

Sosiaalityössä autetaan ihmistä huomaamaan ja hyödyntämään hänen omia ja ympäristönsä voimavarojaan niin, että hän voisi elää ja toimia mielekkäästi. Sosiaalityön asiakkaana voi yksilön ja perheen lisäksi olla myös ryhmä tai yhteisö. Asiakas nähdään yksilönäkin aina ryhmänsä jäsenenä ja yhteisönsä edustajana.

Ammatillisen ja asiakastasoisien sosiaalityön toimintoja voidaan kuvata vaiheittaisena tapahtumaketjuna, prosessina. Prosessi perustuu rationaaliseen ja tavoite-suuntautuneeseen ongelmanratkaisuun. Sosiaalityön luokitusyössä hyödynnetty työn prosessikuvaus on esitetty kuviossa 1.

Sosiaalityön auttamisprosessi käynnistyy asiakkaan kohtaamisesta sekä asiakkaan ongelmallisen elämäntilanteen hahmottamisesta, määrittelystä ja arvioinnista. Asiakkaan tarpeet, ongelmat, voimavarat ja toimintaedellytykset tutkitaan ja eritellään osatekijöiksi yhdessä asiakkaan kanssa. Asiakkaan tilanteen kartoittaminen ja arviointi ovat olennaisia, toistuvia ja syveneviä osia sosiaalityön prosessissa. Niitä voidaan jo itsessään pitää sosiaalityön auttamismuotoina, sillä parhaimmillaan ne

⁷ Sosiaalityötä nelivaiheisena ongelmanratkaisuprosessina käsittelee seikkaperäisesti Beulah Compton ja Burt Galaway (1999) teoksessaan *Social Work Processes*. Ammatillista ja tavoitteellista sosiaalityön prosessia esittelevät myös Dean Hepworth, Ronald Rooney ja Jo Ann Larsen (1997) teoksessaan *Direct Social Work Practice: Theory and Skills* ja suomeksi Ilmari Rostila (2001) kirjassaan *Tavoitelähtöinen sosiaalityö. Voimavarakeskeisen ongelmanratkaisun perusteet*.

lisäävät asiakkaan ymmärrystä omasta tilanteestaan ja auttavat häntä oivaltamaan ratkaisuja pulmiinsa.⁸

Kun asiakkaan elämäntilanteesta on muodostettu käsitys, nimetään asiakkaan kanssa ne asiat, joihin halutaan vaikuttaa tai joita halutaan muuttaa. Sosiaalityöntekijä ja asiakas keskustelevat ratkaisuvaihtoehtoista ja sopivat asiakasyhteistyön tavoitteista. Tämän jälkeen päätetään, millä työmenetelmillä, toiminnoilla ja toimenpiteillä edetään kohti tavoitetta.

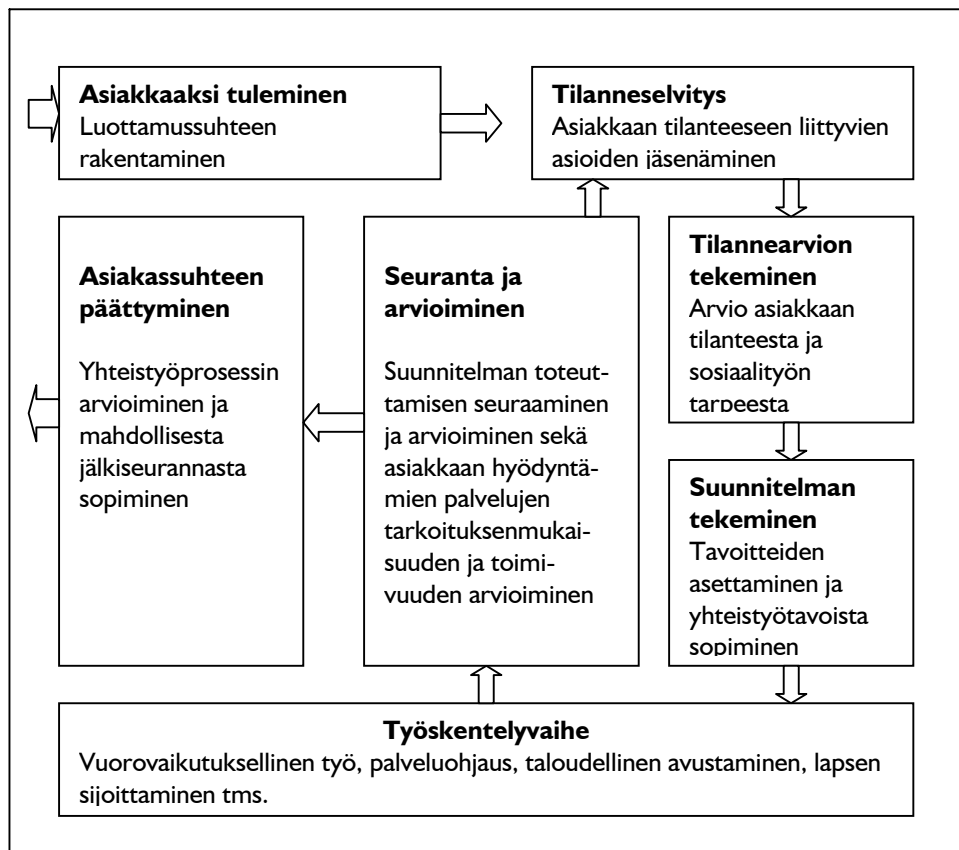
Suunnitelmaa toteutetaan työskentelyvaiheessa. Tämän prosessin aikana sosiaalityöntekijä käyttää eri työmenetelmiä, kuten yksilötyötä tai verkostotyötä, sekä niihin sisältyviä toimintoja ja toimenpiteitä. Erilaisilla työmenetelmillä ja toimenpiteillä pyritään tukemaan ja vahvistamaan asiakkaan omaa ongelmanratkaisukykyä sekä aktivoimaan asiakkaan luonnollisia tukijärjestelmiä hänen itsenäisen suoriutumisensa lisäämiseksi.

Sosiaalityön prosessiin kuuluu jatkuva seuranta sekä suunnitelman tarkoituksenmukaisuuden ja toteutumisen arviointi. Nämä seuranta- ja arviointivaiheet saattavat käynnistää uusia sosiaalityön työskentelyvaiheita. Sosiaalityön prosessin kesto vaihtelee ajallisesti hyvin paljon riippuen asiakastapauksesta. Sosiaalityön prosessi loppuu erilliseen, koko työprosessin tarkasteluun ja asiakassuhteen päättämiseen.

Sosiaalityön prosessimalli auttaa ymmärtämään työssä vaadittavaa, erityisesti ongelmaratkaisuun ja työmuotoihin liittyvää laajaa asiantuntemusta. Kun tähän kuvaan liitetään vielä sosiaalityöntekijältä edellytettävä ymmärrys ja tieto työnsä monimutkaisesta ja moniulotteisesta kohteesta, kyetään jo varsin hyvin hahmottamaan sosiaalityöntekijän asiakastyön sisältöä ja työn vaativuutta. Ongelmaratkaisuun ja työn kohteen tuntemiseen liittyvän asiantuntemuksen lisäksi sosiaalityö perustuu myös vallankäyttöön, mikä ilmenee muun muassa viranomaiskontrollina, ihmiselle esitettyinä muuttumisen vaatimuksina tai mahdollisuutena tahdonvastaisen toimenpiteiden toteuttamiseen.

Edellä esitetyn kaltainen, pelkistetty asiakasprosessi toteutuu harvoin sellaisenaan sosiaalityön käytännössä. Prosessin eri vaiheet saattavat toistua, niiden toteutumisjärjestys muuttua, vaiheiden nopeus vaihdella ja vaiheet saattavat toteutua toisiinsa nähden päällekkäisinä tai limittäisinä. Tällainen asiakasprosessi toimii kuitenkin konkreettisena työvälineenä sosiaalityön jäsentämisessä ja luokituksen sosiaalityöntekijän toimintoja kuvaavan osion rakenteen hahmottamisessa.

⁸ Sosiaalityössä pyritään siihen, että sosiaalityöntekijä ja asiakas olisivat yhtä mieltä työn kohteesta eli ratkaisua vaativista asiakkaan elämäntilanteellisista vaikeuksista, tarpeista ja voimavaroista. Tämä voi olla työläs ja pitkäkestoinen työvaihe - eikä yksimielisyyttä silti aina saavuteta. Selvitysvaihe on erityisen haastava sellaisissa tilanteissa, joissa ihminen tai ihmisryhmä on tullut sosiaalityön asiakkaaksi vastentahtoisesti.

Kuvio 1. Asiakastyön prosessin vaihekuvaus

2.3 Sosiaalityön moninaiset tavoitteet

Sosiaalityöntekijän ammattitaitoa tarvitaan monilla eri hallinnonaloilla ja erilaisissa organisaatioissa. Sosiaalityöntekijöitä toimii muun muassa opetussektorilla, työhallinnossa, terveydenhuollossa, sosiaalihuollossa, vankeinhoidossa, yritysmaailmassa sekä asumis- ja rakennussuunnittelussa. Sosiaalityöntekijöillä saattaa olla työnimikkeenään sosiaalityöntekijän sijasta esimerkiksi sosiaalikuraattori, sosiaali sihteeri, sosiaaliterapeutti, koulukuraattori tai kuntoutussihteeri.

Sosiaalityöntekijöiden toimiessa monenlaisissa ympäristöissä, on sosiaalityölläkin monenlaisia tavoitteita. Sosiaalityön tavoitteita ovat muun muassa:

- puuttua sosiaalisiin ongelmatilanteisiin ja tunnistaa muutoksen mahdollisuudet vaihtelevissa ongelmatilanteissa,
- lisätä ihmisten omia ongelmanratkaisutaitoja ja aktivoida heidän selviytymisvalmiuksiaan omassa toimintaympäristössään,
- vahvistaa yksilön vuorovaikutusta luonnollisten resurssijärjestelmien (esimerkiksi perheen, suvun, naapurien ja ystävien) ja virallisten resurssijärjestelmien (esimerkiksi palvelujärjestelmien) kanssa,

- turvata asiakkaan aineelliset resurssit, kuten raha, ruoka, vaatteet ja asunto,
- tarjota lain velvoittama kontrolli ja tuki erityisesti lapsille, joiden hoito ja kehittyminen ovat uhattuina lapsen oman tai hänen vanhempiansa toiminnan vuoksi ja
- tuottaa tietoa ja vaikuttaa yhteiskunnan suunnittelu- ja päätöksentekoprosesseihin, erityisesti heikoimmassa asemassa olevien yksilöiden, ryhmien ja yhteisöjen sosiaaliseen elämään liittyvästä näkökulmasta.

Sosiaalityön tavoitteet ja eettiset ohjeet ohjaavat sosiaalityöntekijän asiakastyötä ja antavat viitteitä siitä, millaisia tehtäviä ja vaikutuksia sosiaalityöllä on. Tavoitteista ei kuitenkaan suoraan voida päätellä sitä, mitä sosiaalityö on käytännön asiakastyössä. Tarvitaan siis välineitä sosiaalityön konkretisoimiseksi - luokitus on yksi tällainen väline.

3 SOSIAALITYÖN LUOKITTELUPERIAATTEET JA LUOKITELTAVAT OSA-ALUEET

Sosiaalityöstä tehty luokitus on kokonaisuus, jossa ryhmitellään sosiaalityöhön kuuluvia asioita ja sille ominaisia ilmiöitä tiettyjen periaatteiden mukaisesti. Mikä sitten on mielekäs tapa jäsentää sosiaalityötä luokitukseksi? Millaisia periaatteita sosiaalityötä luokiteltaessa tulisi noudattaa ja mitä asiakokonaisuuksia sosiaalityöstä olisi mielekästä luokitella?

Ennen varsinaisen luokitustyön aloittamista sovittiin luokitusperiaatteet⁹, joita luokituksen laatimisessa noudatetaan (taulukko 3). Nämä sovitut periaatteet sisältävät yleisten luokitusperiaatteiden lisäksi erityisiä, sosiaalityön luonteen huomioonottavia periaatteita. Yleisiä, useiden aihealueiden luokitteluun sopivia, sääntöjä ovat esimerkiksi vaatimus luokkien määrittelystä, loogisuudesta ja luokkien toistensa poissulkevuudesta. Erityisperiaatteena voidaan pitää muun muassa sosiaalityön arvopohjaan sitoutumista ja lähialojen luokitusten yhtymäkohtien huomioimista.

Taulukko 3. Sosiaalityön luokitusperiaatteet.

1. Luokituksen perustana tulee olla sosiaalityön eettiset periaatteet¹⁰. Esimerkiksi luokituksessa ei saa käyttää sosiaalityön asiakkaita kielteisesti leimaavia tai loukkaavia käsitteitä.2. Luokituksessa käytetyt keskeiset käsitteet ja käsitteiden väliset suhteet tulee määritellä.3. Luokituksen tulee olla looginen kokonaisuus. Se muodostuu pää- ja alaluokista sekä niiden määrittelmistä. Jokaiseen luokkaan liitetään koodi.4. Luokkien tulee olla toisensa poissulkevia. Yksi asia voi kuulua vain yhteen pääluokkaan.5. Luokituksen ei tule olla liian karkea- eikä liian hienojakoinen.6. Luokkien tulee olla tasapainoisia toisiinsa nähden. On vältettävä esimerkiksi suuria ja hallitsevia luokkia.7. Luokituksen rakenteen on oltava sellainen, että se mahdollistaa luokituksen täydentämisen.8. Luokituksen tulee olla selkeä ja helppokäyttöinen.9. Sosiaalityön luokituksessa tulee huomioida yhtymäkohdat muiden sosiaali- ja terveydenhuollon luokitusten kanssa.10. Luokituksen tulee olla hyödynnettävissä tietoteknologian avulla.

⁹ Luokitusperiaatteiden valintaa ja perusteita esitetään julkaisussa Kallinen-Kräkin Salme: Sosiaalityön luokituksen lähtökohdat. Aiheita-sarja 12/2001. Stakes

¹⁰ Kansainvälisesti hyväksytty sosiaalityön eettinen ohjeisto löytyy internetistä IFSW:n (International Federation of Social Workers) kotisivuilta osoitteesta <http://www.ifsw.org/Publications/4.4.pub.html>

Luokitusperiaatteet tarjoavat rakenteelliset suuntaviivat luokituksen tekemiselle, mutta eivät vielä kerro sitä, mitä sosiaalityössä varsinaisesti luokitellaan. Sosiaalityön luokituksen tekemistä edeltäneiden esiselvitysten¹¹ perusteella päätettiin luokitus tehdä seuraavista asiakokonaisuuksista:

- 1) "Sosiaalityön kohde" eli ne asiat, ongelmat ja ilmiöt, joiden parissa sosiaalityöntekijät tekevät työtä ja joihin sosiaalityö kohdistuu ja
- 2) "Sosiaalityöntekijän toiminnot" eli ne teot, toimenpiteet ja toiminnot, joita sosiaalityöntekijät tekevät asiakastyössään.¹²

Molemmissa osioissa keskitytään ennen kaikkea asiakaskohtaisen sosiaalityön kuvaamiseen. Nämä luokituksen kaksi eri osiota muodostavat yhtenäisen ja loogisen jatkumon. Kuvattaessa luokituksen avulla asiakkaan tilannetta, valitaan luokituksen ensimmäisestä eli "sosiaalityön kohde" -osiosta ne asiakkaan elämäntilanteeseen liittyvät asiat, joiden parissa sosiaalityötä tehdään. Tämän jälkeen luokituksen toisesta eli "sosiaalityöntekijän toiminnot" -osiosta valitaan ne luokat, jotka parhaiten kuvaavat sitä, mitä sosiaalityöntekijä tekee kohteeksi nimettyjen asioiden kanssa.

3.1 Sosiaalityön kohteena olevien asioiden luokittelu

Perinteisesti sosiaalityön väliintulon kohteeksi on määritelty yksilön ja ympäristön välinen suhde (Boehm, 1958; Meyer, 1970; Pincus & Minahan, 1973; Viirkorpi 1990; Compton & Galaway, 1999). Tämän kohteen käsitteellistämiseksi on sosiaalityön analyyseissa ja tutkimuksissa nojattu monenlaisiin teoreettisiin perusteisiin ja eri tieteenalojen apuun. Määritelmää voidaan konkretisoida rajaamalla näkökulma asiakastyöhön, josta luokituksessa ollaan erityisesti kiinnostuneita. Asiakastyössä sosiaalityön mielenkiinto kohdistuu ihmisen tai ihmisryhmän selviytymiseen elämäntilanteessaan. Tällöin sosiaalityön keinoilla pyritään ratkaisemaan ja sovitteluun erilaisia ja usein päällekkäisiä elämänongelmia. Nämä arjessa ilmenevät elämänongelmat johtuvat siitä, että ihmisen tarpeet ja valmiudet eivät kohtaa ympäristön tarjoamien resurssien kanssa. Sosiaalityö suuntautuu siis yksilöön, hänen ympäristöönsä sekä näiden väliseen suhteeseen.

Sosiaalityön luokituksen kohde-osiossa pyritään kuvaamaan ne asiat, joihin sosiaalityöntekijä kohdistaa ammatillisen huomionsa ja toimintansa työskennellessään asiakkaan auttamiseksi ja ongelmien ratkaisemiseksi. Sosiaalityössä kohdattavat asiakkaiden ongelmalliset elämäntilanteet tai tapahtumat ovat usein monimutkaisia ja monisyisiä. Tämän lisäksi työn kohdeongelmiin tai niiden ominaispiirteisiin ei ole yhtä yhtenäistä tulkinta- tai lähestymistapaa. Tällaisten epämääraisten ja limitteisten kokonaisuuksien pilkkominen, jäsentäminen ja käsitteellistäminen selkeisiin, toisistaan erottuviin osa-alueisiin (ks. luokitusperiaate 4) on vaativa tehtävä.

¹¹ Aho Päivi 1999: Sosiaalityön luokitus - esiselvitys. Stakes, Aiheita-sarja 14/1999. Helsinki sekä Kallinen-Kräkin Salme 2001: Sosiaalityön luokituksen lähtökohdat Stakes, Aiheita-sarja 12/2001.

¹² Sosiaalityöntekijän tekemää työtä kuvaavaa osiota on luokituksessa päätetty kutsua toistaiseksi *sosiaalityöntekijän toiminnoiksi*, koska toiminnot-sana sisältää sekä konkreettiset toimenpiteet että vuorovaikutuksellisen toiminnan. Ko. osiossa sosiaalityön sisältöä jäsennetään sillä tavalla, että sitä voisi kutsua myös *sosiaalityön palvelu(tapahtumat)* -nimellä. On kuitenkin kyseenalaista nimittää palveluksi sosiaalityön tutkimus- ja kehittämistyötä tai tahdonvastaista toimenpiteitä, kuten tahdonvastaista huostaanottoa.

Sosiaalityön kohde –osion rakenne on elänyt ja muotoutunut luokituksen kehittämistyön aikana. Luokitustyön aluksi sosiaalityöntekijät listasivat yksittäisiä asioita tai ongelmia, jotka he katsoivat olevan työnsä kohteena. Näitä yksittäisiä asioita tai ilmiöitä ryhdyttiin ryhmittelemään suuremmiksi asiakokonaisuuksiksi. Luokitustyön varrella on hahmoteltu useita erilaisia tapoja järjestää kohdeilmiöitä mielekkäästi toisiinsa nähden. Luokkien määrittelyssä on hyödynnetty ymmärtämystä ja teoreettista tietoa itse luokiteltavista ilmiöistä sekä niiden merkityksestä sosiaalityön kannalta.

Esimerkiksi työelämään kuuluvat asiat näyttävät ilmenevän sosiaalityössä selvästi kaksisuuntaisesti: yhtäältä sosiaalityöntekijä työstää asiakkaan työhön, työkyvyn ylläpitämiseen, työssä jaksamiseen ja työpaikan säilyttämiseen kuuluvia asioita, toisaalta sosiaalityöntekijä työskentelee asiakkaan työn puuttumiseen ja työllistymiseen liittyvien asioiden kanssa. Tämän havainnon perusteella on päätetty jakaa työelämä-luokka kahteen osaan, työssäkäyntiin ja työttömyyteen, jotka sitten jakautuvat omiin tarkempiin alaluokkiinsa.

Luokituksen kohde -osiossa on jouduttu tasapainoilemaan luokkia kuvaavien termien neutraalisuuden ja ongelmakeskeisyyden kanssa (vrt. luokitusperiaate 1). Tarkoituksena on ollut välttää inhimillisen elämän eri ongelmavariaatioiden yksityiskohtaista listaamista ja asiakkaita kielteisesti leimaavien käsitteiden käyttöä. Osa sosiaalityössä kohdattavista ilmiöistä ja asioista voidaan kuvata neutraalein käsittein, kuten esimerkiksi "asuminen" tai "ihmissuhteet".

Joidenkin asioiden kohdalla neutraalin kielen käyttäminen vaikuttaa mahdottomalta tai perusteettomalta. Esimerkiksi lapsen vahingollista toimintaa kuvaavia luokkia ei ole pystytty nimeämään muutoin kuin ongelmalähtöisesti. Toisaalta ei ole perusteltua edes yrittää löytää neutraaleja termejä sellaisille eettisesti tuomittaville teoille kuin fyysinen tai psyykinen väkivalta tai seksuaalinen hyväksikäyttö. Tämän vuoksi sosiaalityön luokitusluonnos sisältää myös ongelmakeskeisesti määriteltäviä luokkia. Lisäksi termiä "*toimintakyky*" on esitetty sisällytettäväksi luokitukseen, mutta sen on todettu olevan moniulotteinen käsite, joka kattaa monet muutkin sosiaalityön kohde -osion luokat kuin pelkästään fyysiseen tai psyykkiseen terveyteen liittyvät asiat. Toimintakyky pilkkoutuu sosiaalityön kohde -osiossa lähes kaikkiin kuvauskohteisiin. Näin ollen ei ole koettu mielekkääksi rakentaa sille omaa erillistä luokkaansa.

Sosiaalityön kohde -osion rakennetta, kattavuutta ja kuvauskohteiden esittämistapoja kehitetään edelleen. Osiolle pyritään työstämään jäntevä ja selkeä rakenne, joka liittyy aihealueet ja kuvauskohteet selkeään ja perusteltuun suhteeseen toisiinsa nähden. Osion kattavuutta voidaan parhaiten selvittää testaamalla luokitusta käytännön asiakastyössä. Tarkoituksenmukaisin luokkien esittämistapa ja –tarkkuus täsmentyvät sen jälkeen, kun osion ilmiökentän todetaan olevan tarpeeksi kattava. Tällöin tulee myös harkittavaksi, missä määrin ja mitä sosiaalityön erityisalojen ominaispiirteitä yleiseen sosiaalityön luokitukseen on mielekästä sisällyttää.

3.2 Sosiaalityöntekijän toimintojen luokitteleminen

Suomalaisen sosiaalityön työskentelytavoista ja työmenetelmistä on useita teoreettisia jäsennyksiä. Esimerkiksi Marjatta Eskola (1981) jakaa sosiaalityön asiakaskohtaiseen ja konstruktiiviseen työalueeseen. Jari Heinonen (1984) erottelee toisistaan varsinaisen sosiaalityön ja terapeutin sosiaalityön. Pekka Louhelainen (1985) erittelee sosiaalityölle neljä menetelmää: yksilökohtainen työ, ryhmätyö,

yhdyskuntatyö ja hallinnollinen työ. Jorma Sipilän (1989) mukaan asiakaskohtaisessa sosiaalityössä on byrokratiatyötä, psykososiaalista työtä ja palvelutyötä. Timo Toikko (2000) kokoa sosiaalityön neljän lähestymistavan alle: sosiaaliturva-poliittinen, sosiokulttuurinen, psykososiaalinen ja sosiaalipedagoginen työ. Näiden lisäksi sosiaalityön historian aikana on syntynyt ja hiipunut joukko menetelmänimikkeitä. Tällä hetkelläkin käytettyjä menetelmänimikkeitä ovat muun muassa yksilökohtainen palveluohjaus, perhetyö, yhdyskuntatyö, kriisityö, verkostotyö ja ratkaisukeskeinen työote. Sosiaalityöntekijän toimintaa on siis mahdollista lähestyä monesta eri näkökulmasta ja ideologisesta taustasta käsin.

Luokituksen toisessa eli "Sosiaalityöntekijän toiminnot" -osiossa kuvataan sosiaalityöntekijän työtä, palvelutapahtumia, menetelmiä ja toimenpiteitä, joilla sosiaalityöntekijä vaikuttaa asiakkaan elämäntilanteeseen. Toiminto-termillä viitataan ammatillisen sosiaalityön osatekijöihin tai itsenäisiin työtapauksiin, joista asiakastyön kokonaisuus muodostuu. Toimintoihin sisältyvät vuorovaikutukselliset menetelmät, konkreettiset toimenpiteet ja yksittäiset palvelutapahtumat. Ne ovat sosiaalityöntekijän prosessin vaiheita, jotka tähtäävät asiakkaan auttamiseen ongelmatilanteessa.

"Sosiaalityöntekijän toiminnot" -osion runko rakentuu tämän raportin alussa esitetyn sosiaalityön prosessikuvauksen mukaisesti. Osion ensimmäiset luokat kuvaavat asiakassuhteen rakentamista sekä asiakkaan ja työntekijän välisen yhteistoiminnan suunnittelua, minkä jälkeen luokitellaan työtä, jota sosiaalityöntekijä tekee suunnitelman toteuttamiseksi. Tämän jälkeen luokitellaan asiakkaan ja työntekijän välisen yhteistyön arviointiin ja seurantaan sekä asiakassuhteen päättämiseen liittyviä sosiaalityöntekijän toimintoja. Osion viimeiseksi teemaksi on koottu kuvauksia siitä sosiaalityöntekijän tekemästä työstä, jota on vaikea sijoittaa varsinaiseen asiakastyöprosessiin.

Nimettäessä, määriteltäessä ja jaoteltaessa sosiaalityöntekijän toimintoja luokittelutyöhön osallistuneet sosiaalityöntekijät ovat ensin analysoineet oman erityisalansa sosiaalityötä eli mitä sosiaalityöntekijä tekee asiakkaidensa kanssa. Sosiaalityöntekijöiden tekemiä työnsä kuvauksia on verrattu toisiinsa, niitä on jatkotyöstetty ja niistä on työryhmissä muodostettu kokonaisuuksia ja aihe ryhmiä. Joidenkin erityisalojen työtä on vaikea yleistää. Tätä vaikeutta kuvastaa lastensuojelun sosiaalityön omat luokat nykyisessä sosiaalityön luokitusluonnoksessa. Luokitustyössä keskustellaan jatkuvasti eri sosiaalityön erityisalueiden työn näkyvyydestä yleisluokituksessa. Toisin sanoen, tulisiko yksittäinen sosiaalityön erityisala näkyä yleisluokituksen eri luokissa vai olisiko mielekkäämpää, että erittäin hienojakoinen ja yksityiskohtainen erityisalan tieto jätettäisiin yleisluokituksen ulkopuolelle, muulla tavoin jäsennettäväksi.

Sosiaalityöntekijän toimintoja pyritään ryhmittelemään sopivan kokoisiin ja toisiinsa nähden yhteismitallisiin tarkasteluyksiköihin. Asiakkaan auttamisproses- sissa esitetyt vaiheet helpottavat työn jäsentämistä, mutta mallin ja todellisten työ- käytäntöjen ristiriidat ovat ilmeisiä. Sosiaalityön prosessi on käytännössä usein spiraalimainen: eri toiminnot limittyvät toistensa päälle. Toisin sanoen asiakastyön prosessin eri vaiheet eivät käytännössä eriydy toisistaan kovin selkeästi. Esimer- kiksi asiakkaan kanssa tehtävä tilanneselvitys ja asiakkaan tilanteesta tehtävä arvio on käytännössä vaikea erottaa toisistaan. Käytännön sosiaalityössä ne mielletään hyvin usein päällekkäisiksi ja yhtäaikaiksi toiminnoiksi. Lisäksi "tilanneselvitys" ei ole kertaluontoinen tapahtuma, vaan sitä tehdään asiakkuuden kestäessä lähes jatkuvasti.

Sosiaalityön työmenetelmien eriytymättömyys hankaloittaa luokitustyötä. Sosiaalityötä ja sen yksittäisiä toimenpiteitä on totuttu käytännön työssä jäsentämään ja kuvaamaan sen pohjalta, mitä niistä sanotaan lainsäädännössä ja eri organisaatioiden toimintaohjeissa. Luokitusta tehtäessä on jouduttu avaamaan ja jäsentämään sosiaalityöntekijöiden mieliin lujasti juurtunutta sosiaalihuoltolain (18§) määritelmää omasta työstään. Toisin sanoen, mitä "ohjaus, neuvonta ja sosiaalisten ongelmien selvittäminen" sosiaalityöntekijän toimintoina konkreettisesti tarkoittavat ja mitä muuta sosiaalityö on.

Menetelmien eriytymättömyyteen on törmätty esimerkiksi kuvattaessa vuorovaikutuksellista työtä käsittein "keskustelu" ja "terapeuttinen työ". Nämä luokat ovat asiasisällöiltään joiltakin osin päällekkäisiä. Vuorovaikutuksellisenä toimintona ymmärretty "keskustelu" on sosiaalityön yleinen työväline. "Terapeuttinen työ" on puolestaan erityismenettelmä, johon keskustelu olennaisesti sisältyy. Näiden toimintojen suhteuttamiseksi on esitetty luokitukseen lisättäväksi "*psykososiaalisen työn*" -luokka. Sosiaalityön luokitusta tehtäessä psykososiaalinen työ on kuitenkin mielletty yhtä yksittäistä toimintoa tai toimintoluokkaa laajemmaksi sosiaalityön lähestymistavaksi (vrt. Toikko 2000, 108-121). Vastaavasti useat lastensuojelun sosiaalityötä kuvaavat käsitteet, kuten "*avohuollon tukitoimenpiteet*" ja "*jälkihuolto*", muodostuvat useista eri toiminnoista ja toimenpiteistä. Näin ollen niille ei ole muodostettu omia luokkia.

3.3 Sosiaalityön luokitusperiaatteiden noudattaminen käytännössä

Luokitusperiaatteiden noudattaminen ei ole aina yksinkertaista, kun kuvauskohde on moniulotteinen ja vaikeasti hahmotuva. Luokituksessa käytettävien käsitteiden neutraaliutta ja luokkien toisensa poissulkevuuden -periaatetta pohdittiin jo luvussa 3.1. Luokituksen karkea- tai hienojakoisuuden (periaate 5) arviointi on suhteellista eikä arviointiin ole mitään valmista mittaustapaa. Sosiaalityön luokituksessa on pyritty löytämään tasapaino sosiaalityön erityisalojen ja yleisluokituksen vaatimustasojen välille. Luokituksen käyttäjä voi itse vaikuttaa asioiden kuvaustarkkuuteen. Luokituksesta voi valita joko asiaa kuvaavan yleisen pääluokan tai asiaa tarkentavan alaluokan, joka on pääluokkaa yksityiskohtaisempi. Tiedon käyttö-tarkoitus määrittelee sen, kuinka tarkkaa tietoa tarvitsee kerätä. Esimerkiksi asiakaskohtainen arviointi vaatii tarkempaa kuvaustasoa kuin hallinnon tarpeisiin kerättävä tilastotieto.

Luokkien keskinäisen tasapainoisuuden arvioimiseen (periaate 6) kuuluu luokkien sisältöjen laajuuden arvioiminen ja keskinäinen vertaileminen. Luokitusta pyritään rakentamaan siten, että hierarkiatasoltaan samanarvoiset luokat ovat ilmiötasolla yhtä laajoja. Esimerkiksi asumista kuvaava luokka on arvioitu laajuudeltaan ja merkittävyydeltään verrannolliseksi taloudellista toimeentuloa tai ihmissuhteita kuvaavien luokan kanssa.

Sosiaalityön toimintatavat ja sosiaalityön kohdeilmiöt muuttuvat ajan myötä. Tämän vuoksi luokituksen tulee pystyä muuttumaan tarpeen mukaan. Sosiaalityön luokituksen rakenne sallii päivittämisen ja täydentämisen (periaate 7). Tämä on varmistettu valitun luokkien koodaustavan avulla. Pää- ja alaluokkia voidaan tarvittaessa pilkkoa pienempiin alaluokkiin – periaatteessa loputtomiin. Luokituksen koodaustapaa tullaan todennäköisesti muuttamaan, mutta tässä vaiheessa pääluokkia voidaan muodostaa 99 ja muut luokkatasot aukeavat yhdeksäksi rinnakkaisluokaksi. Lisäksi kullekin, yksittäisen luokan alaiselle hierarkiatasolle voidaan muodostaa yhdeksän erillistä, tälle luokalle alisteista luokkaa.

Siitä huolimatta, että luokkia voi lisätä lähes loputtomasti, on niiden määrä pyritty tarkoituksellisesti pitämään kohtuullisena. Näin pyritään varmistamaan se, että luokitusta olisi helppo ja nopea käyttää (periaate 8). Sen sijaan lisäinformaatiota antavien tarkenteiden määrän kasvua ei toistaiseksi ole rajoitettu.

Luokituksen selkeyttä ja helppokäyttöisyyttä (periaate 8) on tutkittu erityisesti luokituksen käytännön testausten yhteydessä. Manuaalisesti sosiaalityön luokitusta on huomattavasti työläämpi hyödyntää kuin digitaalisessa muodossa, osana sähköistä asiakaskertomusta ja tietojärjestelmiä (periaate 10). Luokituksen tietotekninen hyödynnettävyys on pyritty varmistamaan huolehtimalla luokituksen rakenteen selkeydestä, hahmottamalla erilaisia ohjelmistojen toteutusmahdollisuuksia ja tekemällä koodauskäytäntö mahdollisimman tarkoituksenmukaiseksi. Sosiaalityön luokitusluonnoksessa koodi on kirjaimen ja numeron yhdistelmä. Kullakin kuvauskohteena olevalla luokalla on oma kooditunnuksensa, joka erottaa sen kaikista muista luokituksen luokista.

Sosiaalityön luokituksella on joitakin asiallisia yhtymäkohtia muiden sosiaali- ja terveydenhuollon luokitusten kanssa (periaate 9). Sosiaalityön luokituksessa voidaan kuitenkin vain hyvin rajoitetusti hyödyntää muiden alojen luokitusten sisältöjä. Sosiaalityöllä on oma, erityislaatuinen lähestymistapansa työnsä kohteena oleviin asioihin, ilmiöihin ja ongelmiin. Tämän vuoksi esimerkiksi WHO:n Toimintakyvyn, toiminnanvajauksen ja terveyden kansainvälisen ICF-luokituksen sisältö ei ole suoraan hyödynnettävissä sosiaalityön kohteiden kuvauksiin. Eräät sosiaalityöntekijän toiminnot, kuten keskustelutyö, palveluohjaus, kouluttaminen, tutkimus- ja kehittämistyö, ovat tietyt näkökulmaeroavuudet huomioiden yhteneviä muiden ammattikuntien toimintojen kanssa.

4 POHDINTA

Teemmekö todellisuudessa sitä, mitä sanomme tekevämme? Oman työn kuvaaminen, käsitteellistäminen ja jäsentäminen mahdollisimman totuudenmukaisesti ei ole aivan yksikertaista. Luokitusta tehdessään sosiaalityöntekijät ovat tuskailleet työn kuvaamisen hankaluutta ja oikeiden käsitteiden löytämisen vaikeutta. Luokituksen tarkoituksin on tahtonut välillä hämärtyä. Luokitustyössä on kuitenkin edistytty ja luokitusrunko on vähitellen kehittynyt nykyiselleen. Epävarmuus ja samat vanhat kysymykset nousevat kuitenkin toistuvasti esille luokituksen arkisessa kehittämistyössä: Onko luokitustyössä havaittu ja nimetty sosiaalityön kannalta oikeita asioita? Onko näiden asioiden kuvaamis- ja jäsentämistapa paras mahdollinen? Puuttuuko luokituksesta vielä jotain sosiaalityölle ominaista ja tärkeää?

Monien mielestä sosiaalityötä ei edes tulisi yrittää jäsentää tai "kahlita" luokituksen avulla. Tätä perustellaan muun muassa sillä, että sosiaalityö on toimintana moniulotteista ja siinä ollaan tekemisissä monisyisten ja ainutlaatuisten asioiden ja ilmiöiden kanssa, jotka eivät pääse oikeuksiinsa yksiulotteisissa luokituksissa. Luokitustyön myötä on kuitenkin vahvistunut se käsitys, että sosiaalityössä ollaan tekemisissä ainutkertaisten ihmisten kanssa, mutta sosiaalityöntekijöiden toimintakäytännöt ja esille tulevat asiat ja ongelmat ovat harvoin ainutlaatuisia. Erilaiset vaikeudet yhdistyvät eri asiakkailla eri tavoin ja tapahtumaympäristöt vaihtelevat asiakaskohtaisesti. Tämä saattaa antaa vaikutelman, että sosiaalityön kohteena olevat ongelmat ja ilmiöt olisivat uusia tai sellaisia, joita ei olisi ennen kohdattu.

On kuitenkin myönnettävä, että luokitus, kuten kaikki inhimilliset käsitteellistämistavat, yksinkertaistaa todellisuutta. Yhteen luokitukseen ei voida sisällyttää rajattomasti erilaisia tarkastelukulmia, vaan sen ulkopuolelle jää lukuisa joukko inhimillisen elämän ominaisuuksia ja vivahteita. Luokitus nostaa esille vain tunnistetut ja luokitukseen valitut ilmiöt, tulevaisuuden tuntosarvena se ei ensisijaisesti toimi.

Tavoitteena on, että luokituksen koodeja käytettäisiin asiakaskertomuksissa (palvelusuunnitelmissa tms.) kuvaamaan tehtyä työtä ja asiaa, johon sosiaalityö on kohdistunut. Verrattaessa luokituksen käyttöä perinteiseen kuvailevaan asiakaskertomukseen, voidaan todeta, että kuvailevien ja monisanaisten asiakaskertomusten vahvuutena on asiakastilanteen kuvauksen laaja-alaisuus ja tilanteeseen liittyvien yksityiskohtien runsaus. Kuvailevista asiakaskertomuksista ei kuitenkaan saa helposti koottua jäsentynyttä kuvaa ammattikunnan toiminnasta ja niistä ilmiöistä, joiden kanssa sosiaalityöntekijät työskentelevät. Luokitusta hyödyntämällä tietoa voidaan kerätä suhteellisen vaivattomasti suuristakin asiakasaineistoista. Sosiaalityöntekijä voi tarkastella, kuinka monen asiakkaan kanssa hän on työstänyt tiettyjä asioita ja mitä hän on tehnyt näille asioille. Lisäksi eri aikakausina ja eri alueilla kerättyjä tietoja voidaan verrata keskenään.

On hyvä huomata, ettei luokitus osoita ilmiöiden tai ongelmien välisiä kausaalisuhteita. Eikä se ole tarkoitettu sosiaalityön laatustandardiksi tai toimintasuositukseksi. Luokitus toimii kyllä yhtenä merkittävänä apuvälineenä syy-seuraussuhteiden tarkastelussa sekä työn laadun ja vaikuttavuuden arvioinnissa. Arviointiulottuvuuden tehostamiseksi luokkien yhteyteen on mahdollista liittää erillisiä mitta-asteikkoja, kuten ilmiön vaikeusasteesta tai kestosta kertovia tarkenteita.

Luokitus on väline tehdä sosiaalityö näkyväksi. Sitä hyödyntämällä voi kuvata asiakastyötä ja siinä esiin nousseita sosiaalisia ongelmia ja ilmiöitä. Tavoitteena on, että sosiaalityöntekijät hyödyntäisivät luokitusta asiakastyönsä kirjaamisessa, tilastoinnissa ja tiedontuotannossa sekä työnsä vaikuttavuuden arvioinnissa. Luokitus on väline, jonka avulla voidaan tuottaa jäsentynyttä tietoa asiakastyöstä sosiaalityö suunnitteluun ja organisointiin sekä julkiseen keskusteluun ja poliittiseen päätöksentekoon. Luokituksen tehokkaan hyödyntämisen edellytyksenä on, että se tulee luonnolliseksi osaksi sosiaalityön dokumentointia ja sähköistä asiakaskertomusta.

Sosiaalityön luokitus on yksi tapa mallintaa sosiaalityön käytäntöä. Tähän mennessä tehdyt käytännön testaukset ja ammattikunnalta saadut kommentit osoittavat, että luokitukselle on tarvetta ja sille löytyy paikka sosiaalityön kuvaamisen, tiedontuotannon ja arvioinnin apuvälineenä.

KIRJALLISUUTTA

Aho, Päivi 1999: Sosiaalityön luokitus – esiselvitys. Stakes. Aiheita –sarja 14/1999. Helsinki.

Bailey D. Kenneth 1994: Typologies and Taxonomies. An Introduction to Classification Techniques. Sage University Papers. Series 07-102.

Boehm, Warren 1958: The Nature of Social Work. Social Work, 3(2) s.10-19.

Compton, Beulah & Galaway, Burt 1999: Social Work Processes. Sixth edition. Brooks/Cole Publishing Company.

Denvall, Verner & Jacobson Tord (toim.) 1998: Vardagsbegrepp i socialt arbete. Ideologi, teori och praktik. Nordstedts Tryckeri. Stockholm.

Ensio, Anneli 2001: Hoitotyön toiminnan mallittaminen. Terveystieteen väitöskirja. Kuopion yliopiston yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Hoitotieteen laitos.

Eskola, Marjatta 1981: Suomalaisen yhteiskunnan sosiaalityön kuva. Teoksessa Sosiaalihuollon näköaloja. Acta Universitatis Tampensis. Ser. A vol 127. Tampereen yliopisto. Tampere. ss. 83-93.

Germain, C. B. & Gitterman, A, 1996: The Life Model of Social Work Practice: Advances in theory and practice. Columbia University Press. New York.

Granfelt, Riitta; Jokiranta, Harri; Karvinen, Synnöve; Matthes, Aila-Leena & Pohjola, Anneli (toim.) 1993: Monisärmäinen sosiaalityö. Sosiaaliturvan Keskusliitto. Helsinki.

Heinonen, Jari 1984: Sosiaalityö sosiaalivaltion mikrostruktuurin menetelmänä. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos. Tutkimuksia 70/1984.

Hepworth, Dean; Rooney, Ronald & Larsen, Jo Ann 1997: Direct Social Work Practice. Theory and Skills. Brooks/Cole Publishing Company.

ICNP 1996: The International Classification for Nursing Practice: A Unifying Framework. The Alpha Version. International Council of Nurses, ICN. Geneva.

ICPC, Kansainvälinen perusterveydenhuollon luokitus 1987. Suomennos, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Stakes 1993. Jyväskylä. Gummerus.

Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi; Pösö, Tarja (toim.) 1995: Sosiaalityö, asiakkuus ja sosiaaliset ongelmat. Konstruktionistinen näkökulma. Sosiaaliturvan Keskusliitto. Helsinki.

Kallinen-Kräkin, Salme 1997: Sosiaalityön laatu Kuopion sosiaalitoimistossa. Kuopion yliopistollinen opetussosiaalikeskus –julkaisu 4/1997.

Kallinen-Kräkin, Salme (toim.) 2001a: Sosiaalityö näkyväksi. Sosiaalityön luokitusseminaarin julkaisu. Stakes. Aiheita-sarja 3/2001. Helsinki.

Kallinen-Kräkin, Salme 2001b: Sosiaalityön luokituksen lähtökohdat. Stakes. Aiheita-sarja 12/2001. Helsinki.

Kananoja, Aulikki & Penttimäki Anni 1977: Yksilökohtainen sosiaalityö. Teoria ja käytäntö. WSOY. Porvoo.

Kananoja, Aulikki 1980: Sosiaalityön toimipaikkakoulutusaineisto. Sosiaaliturvan Keskusliitto. Huoltaja-säätiö. Mänttä.

Kananoja, Aulikki 1986: Miksi tietoa kerätään. Sosiaaliturva –lehti 12/1986. ss. 604-607.

Kananoja Aulikki & Elovainio Marko (toim.) 1994: Sosiaali- ja terveydenhuollon tulevaisuus. Raportteja 150. Stakes. Helsinki.

Kananoja, Aulikki & Turunen Merja-Maaria 1996: Tähän suuntaan lastensuojelu! Stakes. Aiheita –sarja 4/1996. Helsinki.

Kananoja, Aulikki 1997: Murros on mahdollisuus. Sosiaalityön selvityshenkilön raportti. Stakes, Raportteja 1997:8.

Karls, James & Wandrei, Karin (toim.) 1999: Person-in-Environment System. The PIE Classification System for Social Functioning Problems. Fifth impression. Nasw Press. Washington, DC.

Karvinen, Synnöve 1987: Sosiaalityön ajolähtö. Sosiaalityön ohjausprojekti. Sosiaalihallituksen julkaisuja 21/1987. Helsinki.

Kemppainen, Tarja; Koskinen, Simo; Pohjola, Anneli & Urponen, Kyösti 1998: Sosiaalityö epävarmuuden oloissa. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 28. Lapin yliopisto. Rovaniemi.

Kirk, Stuart A.; Siporin, Max & Kutchins, Herb 1989: The Prognosis for Social Work Diagnosis. Social Casework: The Journal of Contemporary Social Work. Volume 70. Number 5. May 1989. s. 295 – 304.

Kivipelto, Minna 1999: Työntekijäkeskeinen ja kontekstuaalinen sosiaalityön asiantuntijuus. Sosiaalityön lisensiaattitutkimus. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos, sosiaalityö.

Kuntoutuspalveluluokitus. Opas luokituksen käyttöön. Stakes, Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus & Suomen Kuntaliitto. Ohjeita ja luokituksia 1: 1997.

Louhelainen, Pekka 1985: Sosiaalityö. Sosiaaliturvan keskusliitto. Helsinki.

Marjamäki, Pirjo; Mäntysaari, Mikko & Ristimäki, Tero 1998: Sosiaalityöntekijät Suomessa 1998 – tehtävät, koulutus, määrä ja riittävyys. Sosiaali- ja terveysministeriö. Selvityksiä 1998:9. Helsinki.

Mattaini, Mark A. & Kirk, Stuart A. 1991: Assessing Assessment in Social Work. Social Work. Journal of the National Association of Social Workers. Volume 36, Number 3, ss. 260 – 266.

Meyer, Carol 1970: Social Work Practice: A Response to the Urban Crisis. Free Press. New York.

Mäntysaari, Mikko 1998: Sosiaalityön vaikuttavuustutkimus. FinSoc News 1/1998. s.1-2.

Niemelä, Pauli (toim.) 1991. Turvattomuus, sen syyt ja hallintakeinot eri ikävaiheissa. Osa I: Tutkimuksen käytännölliset ja teoreettiset lähtökohdat, ikävaihekuvaukset, empiiriset tutkimustulokset, muuttujien muodostaminen ja haastattelulomake. Kuopion yliopiston julkaisuja. Yhteiskuntatieteet. Alkuperäistutkimukset 3/1991. Kuopio.

Niemi, Anne; Härtsiä, Leila; Saarinen, Leila & Satama, Anita 2000: Vanhustenhuollon sosiaalityön luokitus. Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen Mentor –koulutuksen opinnäytetyö 29.5.2000. Julkaisematon moniste.

Niiniluoto, Ilkka 1984: Johdatus tieteenfilosofiaan. Käsitteen- ja teorianmuodostus. Otava. Keuruu.

Nurius, Paula & Cnaan, Ram R. 1991: Classifying Software to Better Support Social Work Practice. Social Work. Journal of the National Association of Social Workers. Volume 3, Number 6, ss. 536 – 541.

Nurminen Eija (toim.) 2000: Sosiaalityö ristipaineissa. Palmenia-kustannus. Helsinki.

Ojala, Matti 2003: Toimintaedellytystieto ja sen hyödyntäminen. Käsitteet, termit, luokitukset ja tietämyksen hallinta. Stakes Raportteja 273/2003. Helsinki.

Paasio, Petteri 1999. Tieto tuo sosiaalityöhön uuden käänteen. Sosiaalityöntekijä – lehti 7/1999 ss. 19 – 21.

Pincus, Allen & Minahan, Anne 1977: Social work Practice: Model and Metod. Ithaca.

Pitkänen, Kati 2003: Sosiaalityön monet määritelmät. Artikkelit Sosiaalityö-lehdessä 11/2003 ss. 12-13.

Richmond, Mary 1917: Social Diagnosis. New York.

Ronby, Alf 1986: Sosiaalityön perusteet. Keuruu.

Rostila, Ilmari 2001: Tavoitelähtöinen sosiaalityö. Voimavarakeskeisen ongelmanratkaisun perusteet. SoPhi. Jyväskylä.

Sipilä, Jorma 1989: Sosiaalityön jäljillä. Helsinki.

STM 1998, Sosiaali- ja terveydenhuollon tietoteknologian hyödyntäminen Osa 1, Saumaton hoito- ja palveluketju. Asiakaskortti. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 1998:8. Helsinki.

STM 1999, Sosiaali- ja terveysministeriö 1999: Sosiaalityön selvityshankkeen seurantaryhmän muistio. Työryhmämuistioita 1999:27.

Specht, Harry & Vickery, Anne 1977: Integrating Social Work Methods. National Institute, Social Services Library no.31. London.

Steyaert, Jan 1992: Databases and information systems in human services: where do we go from here? *New Technology in the Human Services*, 6(1), ss. 21 – 29.

Sosiaaliturvan sanasto 1996. Huoltajasäätiö. Helsinki.

Särkelä, Antti 2001: Välittäminen ammattina. Näkökulmia sosiaaliseen auttamistyöhön. Vastapaino. Helsinki.

Talo, Seija (toim.) 2001: Toimintakyky – viitekehyksestä arviointiin ja mittaamiseen. Kela. Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 49. Turku.

Thomas, Martin & Pierson, John (toim.) 1995: *Dictionary of Social Work*. Collins Educational. London

Toikko, Timo 2000: Psykososiaalinen lähestymistapa sosiaalityössä. Teoksessa Nurminen Eija (toim.) 2000: *Sosiaalityö ristipaineissa*. Palmenia-kustannus. Helsinki. ss. 108-125.

Tuomi-Kyrö, Eeva-Liisa (toim.) 1998: *Sosiaalialan asiasanasto*. Lastensuojelun Keskusliitto. Helsinki.

Terveysturvan sosiaalityön luokitus 1998. Opas luokitusten käyttöön ja näkökulmia palvelujen kehittämiseen. Suomen Kuntaliitto ja Terveysturvan sosiaalityöntekijät ry. Helsinki.

Viirikorpi, Paavo 1990: Rakenteellisen sosiaalityön pakko ja mahdollisuudet. *Sosiaalihuollon julkaisuja* 17/1990. Helsinki.

Wandrei, Karin & Karls, James M. 1996: PIE (Person – In – Environment) a system for describing and classifying the common problems of the clients of social workers. *New Technology in the Human Services*. Volume 9. Number 3. s. 28 – 34.

Wilskman, Kaarina 2000: Näkymätön näkyväksi. Hoitotyön ammattikielen tutkimuksesta ja kehittämisestä. Suomen sairaanhoitajaliitto ry. Vantaa.

White, K. L. 1985: Restructuring the international classification of diseases: need for a new paradigm. *J.Fam.Praact.*, 1985.

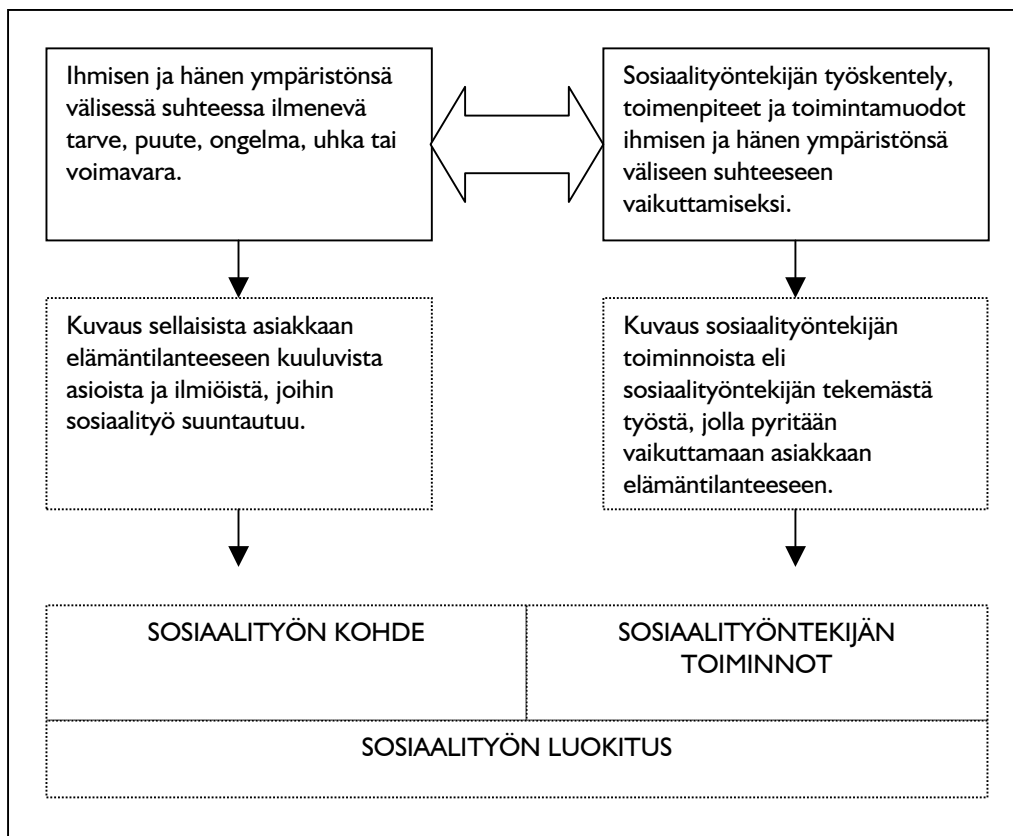
Yperen van Tom 1996: On coding and classification in social welfare. *New Technology in the Human Service*, 9 (3), ss. 3 – 10.

OSA II

SOSIAALITYÖN LUOKITUSLUONNOS

I SOSIAALITYÖN LUOKITUKSEN RAKENNE

Tällä sosiaalityön luokituksella¹³ kuvataan sosiaalityön kohdeilmiöitä ja sosiaalityöntekijöiden työtä. Luokitus kuvaa ensisijaisesti suomalaisten sosiaalityöntekijöiden tekemää asiakastyötä. Sosiaalityön asiakkaana voi olla yksittäinen ihminen, perhe, ihmisryhmä tai yhteisö. Tällä luokituksella ei luokitella varsinaisesti ihmisiä, esimerkiksi sosiaalityön asiakkaita tai sosiaalityöntekijöitä, vaan asiakkaiden elämän ilmiöitä ja sosiaalityöntekijöiden toimintaa.

Kuva 1. Sosiaalityön luokituksen kuvaamat aihealueet ilmiötasolla, käsitetasolla ja termitasolla.

Sosiaalityön luokituksen runko muodostuu kuvan 1 esittämällä tavalla kahdesta erillisestä osiosta seuraavasti:

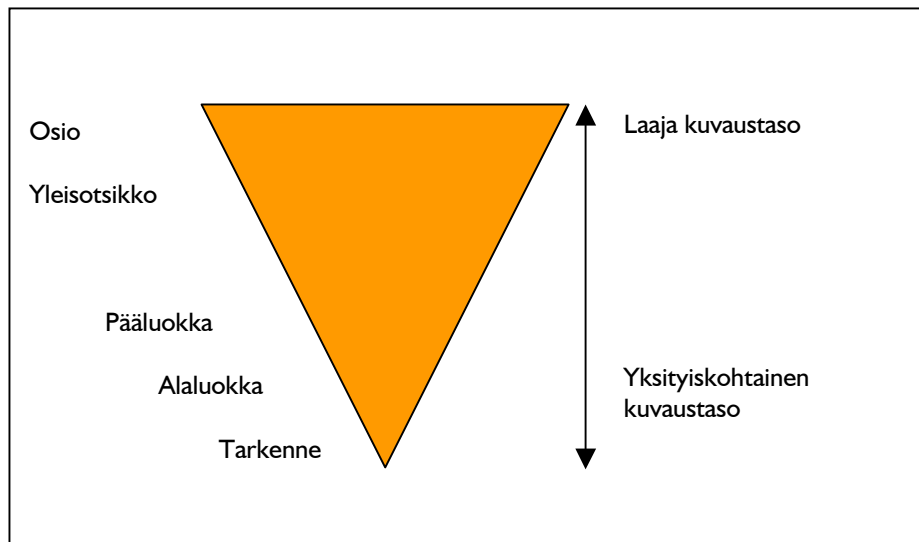
- Osio 1** Sosiaalityön kohde, jossa kuvataan asiakastyössä kohdattavia asioita, ilmiöitä, tarpeita ja ongelmia.
- Osio 2** Sosiaalityöntekijän toiminnot, jossa kuvataan sosiaalityöntekijän tekemää työtä ja toimenpiteitä.

¹³ Tässä puhutaan sosiaalityön luokituksesta, jolla viitataan raportissa esiteltävään sosiaalityön luokituksen luonnokseen. Sosiaalityön luokitus ei ole valmis, vaan sitä kehitetään jatkuvasti. Kehittämisen tuloksena muodostuu uusia luonnosversioita, jotka eroavat niistä edeltäneistä luokitusversioista.

Luokituksen osiot ovat itsenäisiä, omaa aihepiiriään kuvaavia kokonaisuuksia, mutta niitä on tarkoitus käyttää yhdessä asiakastilanteen ja asiakkaan kanssa tehtävän sosiaalityön kuvaamiseen.

Molemmat osiot koostuvat hierarkkisesti eri tasoista luokista eli luokka-tasoista. *Pääluokat* ovat kattavuudeltaan kunkin kuvauskohteensa laajimpia luokkatasoja. Ne jakautuvat alaluokkiin, joissa kuvauskohdetta eritellään ja tarkennetaan pääluokkaa pienempiin osiin. *Alaluokat* voidaan puolestaan jakaa kuvauskohdetta edelleen tarkentaviin luokkatasoihin, jotka puolestaan voidaan jakaa omiin alaluokkiinsa jne. Joihinkin luokkiin kuuluvaa tarkentavaa lisäinformaatiota varten on rakennettu *tarkenteet*.

Jokainen kuvauskohte on määritelty erikseen. Ilmiön tai asian kuvaus tarkentuu aina sitä enemmän, mitä alemmalle tasolle luokituksen hierarkiassa mennään (ks. kuva 2).

Kuva 2. Sosiaalityön luokituksen hierarkkinen rakenne.

Sosiaalityön luokituksen ensimmäinen osio *Sosiaalityön kohde* koostuu 14 pääluokasta, 42:sta pääluokan alaluokasta, 46:sta alaluokan alaluokasta, 3:sta alaluokan alaluokan alaluokasta ja 14 tarkenteesta.

Luokituksen toinen osio *Sosiaalityöntekijän toiminnot* 9 yleisotsikosta, 22 pääluokasta, 42:sta pääluokan alaluokasta, 16:sta alaluokan alaluokasta ja 37 tarkenteesta, 42:sta pääluokan alaluokasta, 16:sta alaluokan alaluokasta ja 37 tarkenteesta.

1.1 Sosiaalityön luokituksen koodit

Luokituksen kuvauskohteet esitetään tekstimuodon lisäksi koodeina. Ne esittävät kuvauskohteiden luokkatason ja hierarkkisen suhteen toisiinsa. Koodit mahdollistavat myös tietoteknologian hyödyntämisen luokituksen käytössä.

Koodit muodostuvat kirjaimista ja numeroista. Koodi voidaan rakentaa joko pelkästään kuvauskohteen nimen symboliksi tai sen lisäksi koodiin voidaan sisällyttää tarkentavaa informaatiota, kuten tietoa ilmiön vaikeusasteesta, riskistä tai ajallisesta kestosta. Kuvauskohteita tarkentavia tarkastelu-ulottuvuuksia on mahdollista lisätä luokitukseen tarpeen mukaan.

Sosiaalityön luokituksessa koodi on valmiiksi merkitty pääluokille, alaluokille ja tarkenteille. Sosiaalityön luokituksen kummastakin osiosta löytyvät pää- ja alaluokkien koodit, näiden luokkatasojen kuvauskohteiden sanalliset määritelmät ja niihin liittyvät tarkenteet.

Luokat on koodattu alfanumeerisesti. Osion 1 koodit alkavat kirjaimella K, joka viittaa sosiaalityön kohteeseen. Osion 2 koodit alkavat puolestaan kirjaimella T, joka viittaa sosiaalityöntekijän toimintoihin. Kirjaimen jälkeen koodissa on myös numero, joka on alaluokalla aina suurempi kuin pääluokalla. Koodin perään lisättävä tarkenne on numero, joka erotetaan muusta koodista pisteellä.

1.2 Luokkien kommentit

Luokitus on rakennettu ja sen kehittämistä jatketaan hyödyntäen sosiaalityön asiantuntijoiden dialogia. Luokitustyöryhmien jäsenet ja yksittäiset asiantuntijat tekevät jatkuvasti lisäyksiä luokitukseen ja esityksiä vaihtoehtoisista luokista, niiden nimistä ja määritelmistä sekä arvioita luokitusluonnoksen rakenteesta. Näitä kommentteja kerätään luokitusluonnoksiin. Ne toimivat luokituksen edelleen kehittämisen apuna.

Tässä raportissa sosiaalityön luokitusluonnos julkaistaan kommentteineen, jotta luokituksen kehittämisprosessia voitaisiin tehdä läpinäkyväksi. Kommentit sijaitsevat erillisissä, harmaissa laatikoissa kunkin kommentoinnin kohteena olevan aihealueen yhteydessä.

2 LUOKITUKSEN KÄYTTÄMINEN

Sosiaalityön luokituksen avulla kuvataan sosiaalityön asiakkaiden tarpeita ja vaikeuksia sekä sosiaalityöntekijän toimintaa kaksivaiheisesti seuraavasti:

1. Etsitään sosiaalityön luokituksen **osiosta 1** koodit niille asioille, ilmiöille, tarpeille tai ongelmille, joihin asiakkaan kanssa tehty sosiaalityö kohdistuu. Valitaan sopivimmat luokkien koodit ja luokkiin mahdollisesti liittyvät tarkenteet. Sosiaalityön kohteeksi valitaan vain ne asiat, ilmiöt tai ongelmat, joiden kanssa sosiaalityöntekijä todellisuudessa työskentelee, ja jotka on nimetty yhdessä asiakkaan kanssa.
2. Etsitään sosiaalityön luokituksen **osiosta 2** koodit niille toiminnoille, joita sosiaalityöntekijä tekee asiakkaan kohdalla. Valitaan luokkien koodit ja niihin mahdollisesti liittyvät tarkenteet. Sosiaalityöntekijän toiminnoista valitaan vain ne toiminnot, jotka ovat toteutuneet asiakastyössä.

Luokitus soveltuu esimerkiksi sosiaalityöntekijän ja asiakkaan tapaamisten koodaamiseen. Koodaamistiheys riippuu siitä, mihin tarkoitukseen tietoa kerätään. Joustavimmin ja tehokkaimmin luokitus on hyödynnettävissä tietokoneohjelmajärjestelmänä, esimerkiksi osana digitaalista asiakastietojärjestelmää.

2.1 Koodin käyttäminen

Sosiaalityön luokituksen koodaamisessa suositellaan noudatettavan seuraavia periaatteita:

1. Valitaan aina **tarkin mahdollinen** asiakastapaukseen sopiva luokka ja luokkataso. Esimerkiksi asiakkaan asunnon totaalisen menettämisen kohdalla valitaan "asumisen" yläluokkaa (K3) tarkempi alaluokka "asunnottomuus" (K332). Jos sopivaa alaluokkaa ei löydy, valitaan tällöin sopivin yläluokka.
2. **Valitaan kaikki** kyseiseen asiakastapaukseen sopivien luokkien koodit. Yksittäiselle asiakastapaukselle voidaan kirjata useita sosiaalityön kohde- ja toimintokoodeja.
3. Valittujen **luokkien koodit** merkitään kokonaisina ja niiden perään merkitään piste.
4. **Merkitään tarvittaessa** luokan koodin ja pisteen perään **tarkennenumero**. Tarkenteet sijaitsevat kuvauskohteidensa yhteydessä ja ovat erotettu niistä erillisiksi tarkennelaatikoiksi. Valitaan tarkennelaatikosta sopivin tarkennenvaihtoehto ja merkitään sitä vastaava tarkennenumero luokan koodin ja pisteen perään. Tarkenteet kirjataan aina niiden luokkien kohdalle, joihin se sosiaalityön luokituksen osioissa pyydetään liittämään. Tarkennelaatikot koskevat kaikkia kyseisen otsikon tai luokan alaisuudessa olevia ylä- ja/tai alaluokkia. Tarkennetta ei kirjoiteta niihin luokkiin, joissa sitä ei erikseen pyydetä.

2.2 Koodausesimerkki

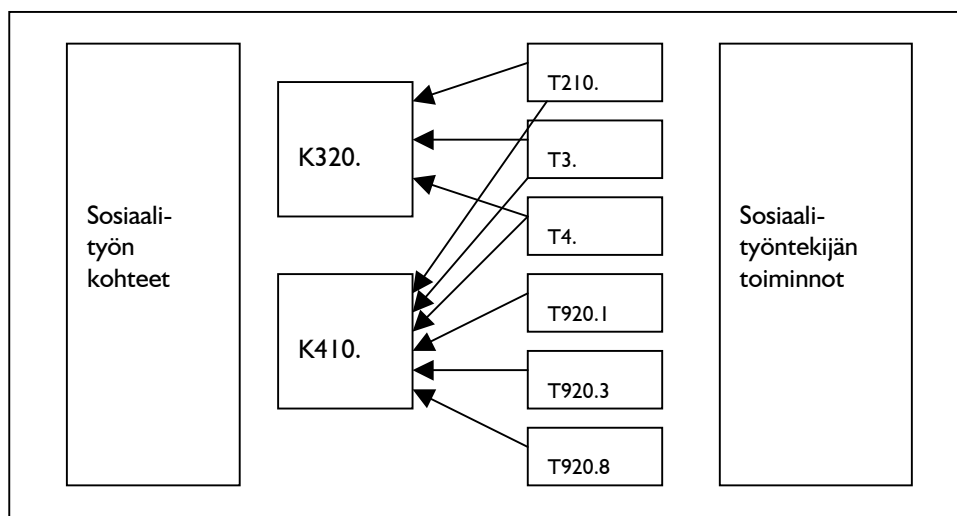
Seuraavassa esitetään yksinkertainen esimerkkitapaus luokituksen käytöstä.

Esimerkkitapaus: Toivo tulee tapaamaan sosiaalityöntekijää ajanvarauksella, koska hänellä on jäänyt asuinhuoneiston vuokria rästiin kolmen kuukauden ajalta. Sosiaalityöntekijän kartoittaessa Toivon elämäntilannetta selviää, että hän on jäänyt kolme kuukautta sitten työttömäksi ja hän on elänyt siitä asti säästöillään. Säästöt eivät ole kuitenkaan riittäneet vuokramaksuun. Sosiaalityöntekijä arvioi Toivon akuutin ongelman johtuvan siitä, ettei hän tunne sosiaalipalvelujärjestelmää eikä osaa hyödyntää hänelle kuuluvia palveluita ja etuuksia. Sosiaalityöntekijä neuvoa Toivoa toimeentulotuen ja ensisijaisten sosiaalietuuksien hakemisessa. Toivo sanoo osavansa toimia neuvojen mukaisesti. Sosiaalityöntekijä sopii Toivon kanssa, että Toivo ottaa yhteyttä vuokranantajaansa neuvotellakseen asumisen jatkumisesta. Sovitaan myös, että Toivo ilmoittautuu työvoimatoimistoon työnhakijaksi sekä hakee välittömästi toimeentulotukea rästivuokriin, asumistukea ja työttömyysetuuksia. Sosiaalityöntekijä sopii uuden tapaamisajan Toivon kanssa, jolloin selvitetään Toivon elämäntilannetta tarkemmin ja arvioidaan sovittujen asioiden edistyminen.

Esimerkkitapauksen koodaaminen sosiaalityön luokituksen avulla: Ensin etsitään luokituksen osiosta *Sosiaalityön kohde* sopivimmat kuvauskohteet asiakastilanteen tarpeille ja ongelmille. Esimerkkitapauksessa sosiaalityön kohteeksi valitaan K320 *asumisen jatkuminen* ja K410 *toimeentulon riittävyys*. Näihin luokkiin ei kirjata tarkenteita.

Tämän jälkeen etsitään luokituksen osiosta *Sosiaalityöntekijän toiminnot* sopivimmat kuvauskohteet sosiaalityöntekijän tekemälle työlle. Esimerkkitapauksessa toiminnoiksi valitaan T210 *suppean tilanneselvityksen tekeminen*, T3 *tilannearvion tekeminen*, T4 *suunnitelman tekeminen* ja T920 *palveluista tiedottaminen* tarkenteilla 1 (toimeentulotuki ja asumistuki), 3 (vuokranantaja) ja 8 (työvoimatoimisto).

Alla on esitetty esimerkkitapauksen koodaustapa ja kuvauskohteiden suhteet.

SOSIAALITYÖN YLEISLUOKITUS - LUONNOS

OSIO I

SOSIAALITYÖN KOHDE

OSIO I SOSIAALITYÖN KOHDE	41
K1 IHMISEN SUHDE ITSEENSÄ JA OMAAN TOIMINTAANSA	41
K110 Arjen toimintarytmi	43
K120 Valmiudet toimia tilanteen edellyttämällä tavalla	44
K130 Suhtautuminen itseensä	44
K140 Osallisuuden kokeminen	44
K150 Eläminen suomalaisessa kulttuurissa	44
K160 Eettinen vakaumus	45
K170 Lainvastainen toiminta	45
K2 IHMISSUHTEET	45
K210 Valmiudet ihmissuhteissa	45
K220 Turvattomuus ihmissuhteissa	46
K231 Yksinäisyys	46
K232 Sitova verkosto	46
K233 Väkivaltainen ihmissuhde	46
K23310 Fyysinen väkivalta	46
K23311 Henkinen väkivalta	46
K23312 Seksuaalinen väkivalta	47
K3 ASUMINEN	47
K310 Asunnon sopivuus	47
K320 Asumisen jatkuminen	48
K330 Asunnon puuttuminen	48
K331 Tilapäinen asunnon puuttuminen	48
K332 Asunnottomuus	48
K340 Valmiudet itsenäiseen asumiseen	48
K350 Asuinympäristö	48
K4 TOIMEENTULO	49
K410 Riittämättömät tulot	49
K420 Valmiudet huolehtia omasta taloudestaan	49
K430 Velkaisuus	49
K5 TYÖELÄMÄ	50
K510 Työssäkäynti ja työtoiminta	50
K511 Työskentelyvalmiudet	50
K512 Fyysinen työympäristö	51
K513 Sosiaalinen työympäristö	51
K514 Työssäkäynnin jatkuminen	51
K520 Työttömyys ja työllistyminen	51
K521 Työllistymisvalmiudet	51
K522 Työllistymismahdollisuudet	51
K6 KOULUNKÄYNTI JA OPISKELU	52
K610 Koulu- ja opiskeluhyvinvointi	52
K611 Koulunkäynti- ja opiskeluvalmiudet	52
K612 Fyysinen koulu- ja opiskelu ympäristö	53
K613 Sosiaalinen koulu- ja opiskelu ympäristö	53
K614 Koulunkäynnin tai opiskelun jatkuminen	53
K620 Koulu- tai opiskelupaikan puuttuminen	53
K7 HARRASTUKSET JA MUU VAPAA-AJAN TOIMINTA	53
K710 Valmiudet osallistua vapaa-ajan toimintaan	54
K720 Mahdollisuudet harrastaa ja osallistua vapaa-ajan toimintaan	54
K8 TERVEYDENTILA	54
K810 Mielenterveyteen liittyvät vaikeudet	54
K820 Vammaan tai fyysiseen sairauteen liittyvät vaikeudet	54
K830 Kehitysvammaan liittyvät vaikeudet	55
K840 Kehitysviivästymään liittyvät vaikeudet	55
K850 Läheisen toimintakykyyn tai terveyteen liittyvät vaikeudet	55
K9 PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ	55
K910 Päihteiden käytön luonne	55
K920 Valmiudet muuttaa päihteiden käyttöä	55
K930 Mahdollisuudet päihteistä irtautumiseen	56

K10 KRIISIT	56
K1010 Kehitysvaihekriisit	56
K1020 Arjen kriisit	56
K1021 Perhemuutos	57
K1022 Taloudellinen romahdus	57
K1023 Työttömäksi jääminen	57
K1024 Asunnon menettäminen	57
K1025 Omaisen päihdeongelman toteaminen	57
K1030 Traumaattiset kriisit	57
K1031 Rikoksen uhriksi joutuminen	57
K1032 Onnettomuus	57
K1033 Vakava sairaus tai vammautuminen	57
K1034 Kuolema	58
K11 OIKEUSTURVA	58
K1110 Asiakkaan tai potilaan asema ja oikeudet	58
K1111 Palveluun liittyvä oikeusturva	58
K1112 Asiakirjoihin liittyvä oikeusturva	58
K1120 Sosiaaliturvan sääntely	58
K12 LAPSEN VANHEMPANA TOIMIMINEN	59
K1210 Valmiudet toimia lapsen vanhempana	59
K1220 Vanhempana jaksaminen	59
K13 LAPSEN TARPEISIIN VASTAAMINEN	59
K1310 Lapsen fyysisistä tarpeista huolehtiminen	59
K1311 Ravinnosta huolehtiminen	60
K1312 Asumisen turvaaminen	60
K1313 Levosta huolehtiminen	60
K1314 Puhtaudesta ja vaatehoidosta huolehtiminen	60
K1315 Lapsen terveydestä huolehtiminen	60
K1320 Lapsen psykososiaalisiin tarpeisiin vastaaminen	60
K1321 Aikuisen saatavilla olo	60
K1322 Lapsen ihmissuhteet	60
K1323 Perheen emotionaalinen ilmapiiri	61
K1324 Osallistuminen mielekkääseen toimintaan	61
K1325 Oppiminen ja ohjauksen saaminen	61
K1326 Identiteetin kehittyminen	61
K1327 Itsenäistymisen tukeminen	61
K1328 Kasvuympäristöstä huolehtiminen	61
K14 LAPSEN TOIMINTA	62
K1410 Lapsen tarkoituksenmukainen toiminta	62
K1411 Lapsen koulumenestys	62
K1420 Lapsen haitallinen toiminta	62
K1421 Lapsen vetäytyminen vuorovaikutuksesta	62
K1422 Lapsen karkailu ja kuljeskelu	62
K1423 Lapsen levoton ja häiritsevä toiminta	63
K1424 Lapsen väkivaltainen tai vahingollinen toiminta	63
K1425 Lapsen päihteiden käyttö	63
K1426 Lapsen sukupuolinen toiminta	63
K1427 Lapsen lainvastainen toiminta	63

OSIO I SOSIAALITYÖN KOHDE

Sosiaalityön kohteella tarkoitetaan niitä asioita, ilmiöitä, tarpeita ja vaikeuksia ihmisen ja hänen ympäristönsä suhteessa, joihin sosiaalityöllä vaikutetaan.

Nykyisen jäsenyyksen vaihtoehtoksi on ehdotettu pääluokiksi seuraavia aihekokonaisuuksia: yksilö ja hänen käyttäytyminen (jossa alaluokkina olisi mm. ihmisen suhde itseensä, terveydentila, lapsen psykososiaalisiin tarpeisiin vastaaminen, yksilön toiminta), ihmissuhteet, perustarpeet (kuten asuminen, lapsen perustarpeet, toimeentulo jne.), oikeusturva ja osallistuminen (työelämä, koulunkäynti, opiskeleminen ja harrastukset). Samassa ehdotuksessa termimäärittely esitettiin jaettavaksi seuraaviksi kokonaisuuksiksi: lyhyt määritelmä; luettelo synonyymeistä; luettelo erotettavista asioista; huomautukset, joissa täydentävä selite tai määritelmä. Näitä ehdotuksia jatkoyöstetään.

KI IHMISEN SUHDE ITSEENSÄ JA OMAAN TOIMINTAANSA

Ihminen on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Toiminnallaan hän muokkaa elinympäristöään ja ympäristöään. Toisaalta yhteiskunta ja ympäröivä kulttuuri vaikuttavat ihmiseen, luovat edellytyksiä ja asettavat rajoituksia hänen toiminnalleen. Jokainen ihminen pyrkii mielekkääseen elämään ja kokemaan tyytyväisyyttä elinympäristössään.

Sosiaalityöntekijät tekevät työtä sellaisissa tilanteissa, joissa asiakkaan on vaikea mieltää omaa paikkaansa, identiteettiään ja rooliaan yhteiskunnassa sekä sopeutua normaaliin päivärutmiin tai vallitsevaan kulttuuriin. Sosiaalityöntekijät toimivat myös tilanteissa, joissa asiakas tarvitsee tietoa elinympäristöään koskevista asioista ja hänellä on hankaluuksia kokea elinympäristönsä mielekkääksi tai toimia ympäristönsä odotusten mukaisesti.

Kuntoutussosiaalityöntekijöiden luokitustyöryhmässä (24.4.2003) arvosteltiin tätä luokkaa liian yksilökeskeiseksi: kaikki luokat on määriteltä yksilön (asiakkaan) näkökulmasta. Toivottiin, että kohdassa näkyisi esimerkiksi sosiaalisen ympäristön aiheuttama syrjintä, leimaaminen ja luokittelu sekä (yhteiskunta)järjestelmän sisältämät konkreettiset rajoitteet ihmisen toiminnalle, kuten tuloloukut ja etuusjärjestelmän vajeet.

Tämä luokan otsikko oli 'Ihmisen suhde itseensä ja ympäristöönsä', kun projektin ydinryhmässä (22.9.2003) ehdotettiin tämän luokan otsikoksi 'Ihmisen suhde itseensä ja omaan toimintaansa' tai 'Yksilö yhteisössä'.

KII0 Arjen toimintarytmi

Arjen toimintarytmillä tarkoitetaan henkilön jokapäiväisen, säännöllisen ja sujuvan toimintarakenteen ja elämänsisällön luomista ja ylläpitämistä. Selkeä päivärutmi koostuu henkilölle mielekkäistä arjen toiminnoista tai askareista, kuten esimerkiksi aamutoimista, ruoan hankkimisesta, sen valmistamisesta, lukemisesta, työssä käynnistä tai opiskelusta. Toimintarytmiin sisältyy lisäksi riittävä lepo ja oikea-aikainen uni. Arjen toimintarytmi on yhteydessä henkilön kokemukseen elämän mielekkyydestä ja merkityksellisyydestä.

Tähän luokkaan sisältyy myös laitoksessa, vankilassa tai varusmiespalveluksessa olevan henkilön arjen rakentaminen, rytmittäminen ja sen ylläpitäminen.

Ohjausryhmässä (3.6.2003) ehdotettiin tämän alaluokan nostamista yläluokaksi, koska "arjen hallinta" teema on sosiaalityössä hyvin tärkeä ja sen sopiminen nykyisen yläluokan alaisuuteen ei ole yksiselitteistä. Muutos vaatii osion rakenteen uudelleen pohtimista: miten luokkaa kannattaisi alaluokitella? Liittykö jokin muu luokka aihepiiriin tähän niin, että niistä voisi kasata oman ryhmänsä?

KI20 Valmiudet toimia tilanteen edellyttämällä tavalla

Valmiuksilla toimia tilanteen edellyttämällä tavalla viitataan henkilön taitoihin ja kykyihin toimia tarkoituksenmukaisesti asuin- tai olinpaikkansa sosiaalisessa todellisuudessa. Valmiuksiin sisältyy kyky ymmärtää lähiympäristönsä toimintatapoja ja sääntöjä sekä toimia vaihtelevissa tilanteissa mielekkäästi niiden mukaan. Psykkisiin voimavaroihin kuuluu myös henkilön herkkyyks, motivaatio tai tahto toimia tilanteen edellyttämällä tavalla.

Tähän kohtaan on yhdistetty Puolustusvoimien sosiaalikuuraattorien kanssa laaditut alaluokat "Palvelusolosuhteisiin sopeutuminen" ja "Palveluksen suorittamiseen liittyvä motivaatio". Puolustusvoimien sosiaalityön "Palveluksen ja siviililämän yhteensovittaminen" –alaluokalle ei toistaiseksi ole löydetty paikkaa yleisluokituksessa.

Tämän luokan nimenä oli aiemmin "valmiudet sopeutua vallitseviin olosuhteisiin". Ohjausryhmä (3.6.2003) piti kuitenkin termiä "sopeutuminen" soveltumattomana leimaavuutensa vuoksi.

Tämä luokka oli aiemmin hierakialtaan "Arjen toimintarytmin" alaluokkana. Ydinryhmässä (22.9.2003) nähtiin tämän luokan sisällön niin laajaksi ja omalaatuisiksi, että se kuuluu hierarkiassa astetta ylemmälle tasolle eli pois "Arjen toimintarytmin" alaisuudesta.

Kohdan teoreettiseksi jäsentämiseksi ehdotettiin Juhani Pietarisen kompetenssiajoittelua yleiseen ja tilannekohtaiseen kompetenssiin (2.10.2003).

KI30 Suhtautuminen itseensä

Henkilön suhtautumisella itseensä tarkoitetaan hänen tapaansa kokea ja ymmärtää itsensä toimivana, ajattelevana ja tuntevana yksilönä. Tähän luokkaan kuuluvat muun muassa henkilön itsetuntoon, itsensä arvostamiseen ja itseluottamukseen liittyvät asiat sekä henkilön käsitys omista vaikutusmahdollisuuksistaan itsensä hallinnan ja tulevaisuutensa suhteen.

Tämä alaluokka on ilmiöjoukoltaan laaja. Mikä olisi mielekäs tapa jakaa sitä osiin? Kuvauskohteeseen halutaan sisällyttää myös syyllisyyteen ja häpeään liittyvät asiat.

KI40 Osallisuuden kokeminen

Henkilön osallisuuden kokemisella tarkoitetaan hänen tapaansa ymmärtää itseään laajempia, yhteisöllisiä rakenteita ja käsittää itsensä niiden osana. Tähän luokkaan kuuluvat muun muassa henkilön sosiaalinen identiteetti, erilaiset yhteiskunnalliset roolit ja paikka yhteiskunnassa sekä asennoituminen yhteiskuntaan yleensä. Sosiaaliseen identiteettiin kuuluvat sellaiset ryhmäjäsenyyden ilmiöt, jotka yhdistävät henkilöä toisiin ihmisiin.

Tähän luokkaan eivät sisälly henkilön ihmissuhteet tai roolit välittömissä ihmissuhteissa.

Luokan nimi oli aiemmin "Suhtautuminen yhteiskuntaan". Se muutettiin Puolustusvoimien sosiaalityöntekijöiden (16.9.2003) ehdotuksesta nykyiselleen, koska aiempi otsikko ei tavoittanut kunnolla asian sisältöä.

Pirkanmaan luokitustestauksen (28.3.2003) palautteessa pyydettiin tähän kuvauskohteeseen tarkennusta muun muassa osoitteen tai "köyhän asuinalueen" mukaisen leimautumisen suhteen. Asiaa on vielä pohdittava: Miten sosiaalinen stigma tulee sosiaalityön kohteeksi? Ainoastaanko henkilön kokemuksen kautta vai kaipaako se oman luokansa?

KI50 Eläminen suomalaisessa kulttuurissa

Suomalaisessa kulttuurissa elämisellä tarkoitetaan henkilön edellytyksiä, kykyjä ja tahtoa selviytyä välittömässä elämänympäristössä ilman suuria ristiriitoja koskien sen kieltä, tottumuksia, arvoja ja käyttäytymisnormeja. Kulttuuri on tietojen, arvojen ja uskomusten järjestelmä, jonka avulla ihmiset rakentavat kokemuksiaan ja havaintojaan sekä toimivat ja valitsevat eri vaihtoehtojen välillä. Kulttuuri määrittää henkilön arvomaailmaa, käytöstä ja tapaa ajatella. Tähän luokkaan kuuluvat muun muassa kahden erilaisen kulttuurin törmäämiseen, kieleen, Suomen lainsäädännön ymmärtämiseen sekä suomalaiseen ajantajuun ja sukupuolirooleihin liittyvät asiat.

Luokan nimi vaihdettiin kesäkuussa useiden työryhmien ehdotuksesta. Se oli aiemmin "sopeutuminen suomalaiseen kulttuuriin" ja se muutettiin "elämiseksi suomalaisessa kulttuurissa".

Pirkanmaan luokitustestauksessa (28.3.2003) esitettiin, että luokkaan voisi lisätä alaluokiksi alakulttuureja, kuten romanikulttuuri. Alakulttuurien yksilöiminen on hankalaa ja arveluttavaa. Toisaalta voidaan oikeutetusti kysyä, tuleeko alakulttuuriin liittyvät sopeutumisilmiöt nähdä aina valtakulttuurin kautta? Luokkaa voisi purkaa osiin niiden kulttuuriin sopeutumisen ilmiöiden avulla, joihin sosiaalityö kohdistuu. Toinen kysymys liittyy tämän luokan suhteeseen kriiseihin: sopeutuminen voidaan nähdä osana yksilön psyykkistä kriisityötä, jolloin koko luokan itsenäisyyden mielekkyys kyseenalaistuu. Kuuluuko tähän luokkaan esimerkiksi vieraan kulttuurin kohtaamisesta syntyvät kriisit?

Ohjausryhmässä (3.6.2003) esitettiin tämän luokan ja "suhtautuminen yhteiskuntaan" –luokan yhdistämistä "etnisyys" –luokaksi. Määrittelyssä käytettyä "sopeutuminen" –termiä pidettiin epäsovivana. Samalla kyseenalaistettiin tämän kuvauskohteen purkaminen tällä tavalla, koska ei voida olettaa, että olisi olemassa yhtä suomalaista kulttuuria. Kuvauskohteen luokittelemista täytyykin yrittää vaihtoehtoisilla tavoilla.

K160 Eettinen vakaumus

Henkilön eettiseen vakaumukseen kuuluu hänen käsityksensä oikeasta ja väärästä. Eettisiä pohdintoja ovat esimerkiksi kysymykset suhtautumisesta etnisiin vähemmistöihin, uskonnolliset tai elämäntavalliset moraalikysymykset. Eettisen vakaumuksen luokkaan kuuluvat myös varusmiehen kysymys siitä, onko sodassa tapaaminen eettisesti oikein sekä vangin mietinnät rikollisen tekonsa oikeutuksesta.

Ydinryhmässä (22.9.2003) ehdotettiin oman luokan perustamista "elämäkatsomukselle". Sen paikka ja suhde muihin luokkiin on vielä selvittämättä. Elämäkatsomukseen sisältyisi ihmisen vakaumuksellisuus ja maailmankatsomus.

K170 Lainvastainen toiminta

Henkilön lainvastaisella toiminnalla tarkoitetaan lainsäädännön vastaisia eli rikollisia tekoja ja niihin liittyviä seuraamuksia henkilölle itselleen ja hänen ympäristölleen. Lainvastaiseen toimintaan kuuluvat muun muassa omaisuusrikokset (murto, varkaus, ryöstö, petos jne.), väkivaltarikokset (ryöstö, pahoinpitely jne.), liikenne rikkomukset (rattijuopumus jne.) ja huumausainerikokset (huumeiden hallussapito ja välittäminen) seurauksineen.

Puolustusvoimien sosiaalityöntekijät (16.9.2003) ehdottivat tähän alaluokaksi "sääntöjenvastainen toimintaa", jolloin he voisivat luokitella eritellymin esimerkiksi palvelurikkomukset. Tähän luokkaan on sisällytetty sekä rikollinen toiminta että sen seuraamukset. Tarkempi alaluokittelutapa ei ole vielä selvinnyt. Kyseessä voi olla myös asiakkaan läheisen lainvastainen toiminta ja sen seuraukset asiakkaan elämään.

K2 IHMISSUHTEET

Ihmissuhteilla tarkoitetaan ihmisten välisiä vuorovaikutussuhteita kuten pari-, perhe- ja sukulaisuus-, ystävyys- ja kaveruussuhteita sekä henkilön vuorovaikutussuhteita asuinympäristössään. Henkilön sosiaalisella verkostolla tarkoitetaan hänen elinpiiriinsä kuuluvien ihmisten joukkoa tai ihmisryhmää, jonka hän kokee tärkeäksi tietyssä asiayhteydessä.

Työelämään kuuluvat ihmissuhteet luokitellaan kohdassa 'Työelämä'.

Sosiaalityöntekijät tekevät työtä sellaisissa tilanteissa, joissa asiakas kokee turvattomuutta, epävarmuutta, taitamattomuutta, kuormittavuutta tai riippuvuutta ihmissuhteissaan tai tyytymättömyyttä omaan sosiaaliseen verkostoonsa.

K210 Valmiudet ihmissuhteissa

Valmiuksilla ihmissuhteissa tarkoitetaan henkilön edellytyksiä, kykyjä tai mahdollisuuksia solmia ja ylläpitää ihmissuhteita sekä toimia sosiaalisissa rooleissa kuten vanhempana, puolisona, ystävänä tai työtoverina. Lisäksi valmiuksilla tarkoitetaan henkilön kykyä toimia ryhmätilanteissa sekä ratkaista ihmissuhteissa esiin tulevia vaikeuksia ja ristiriitoja.

K220 Turvattomuus ihmissuhteissa

Turvattomuudella ihmissuhteissa tarkoitetaan henkilön kokemaa fyysistä tai psyykkistä uhkaa, epävarmuutta, epäluottamusta tai pelkoa vuorovaikutussuhteissaan. Turvattomuuden kokemukset voivat liittyä esimerkiksi syrjintään, eristämiseen, kiusaamiseen, ruumiilliseen tai henkiseen väkivaltaan tai hyväksikäyttöön tai sen uhkaan läheisissä ihmissuhteissa, perheessä tai asuinympäristössä. Tähän kuuluvat myös kateellisuuden ja mustasukkaisuuden turvattomuutta aiheuttavat ilmentymät.

Kuntoutussosiaalityöntekijöiden työryhmässä ehdotettiin (24.4.2003) turvattomuus ihmissuhteita –alaluokan purkamista pienempiin alaluokkiin, esimerkiksi "perheväkivalta", "työpaikkakiusaaminen", "väkivalta kavereiden kesken" jne.

Koulun ja kasvatusta ja perheneuvolan sosiaalityön luokitustyöryhmässä (5.5.2003) nostettiin esille ikäänkääntymiseen liittyvä turvattomuus, joka voi ilmetä monella tavalla (liikkuminen, fyysinen terveys, pelot, ihmissuhteet jne.): tulisiko sille muodostaa oma luokkansa vai voidaanko siihen liittyvät ilmiöt löytää nykyisestä luokittelusta? Samaisen luokitustyöryhmän esityksestä (2.6.2003) aiemmin erillisenä alaluokkana ollut "sosiaalinen verkosto" alaluokkineen ("yksinäisyys" ja "kiinnipitävä verkosto") yhdistettiin "turvattomuus ihmissuhteissa" –luokkaan, koska katsottiin niiden sisältöjen olevan toisiaan vastaavia.

K231 Yksinäisyys

Yksinäisyys on henkilön kokemus sosiaalisen verkoston pienuudesta, kapeudesta tai löyhyydestä, tai merkittävien ihmissuhteiden puuttumisesta.

K232 Sitova verkosto

Sitovalla verkostolla tarkoitetaan sellaista henkilön ja hänen sosiaalisen verkostonsa välistä vahvaa, tiukkaa ja kiinteää sidosta, josta henkilön on vaikea halutessaankaan itse irrottautua. Sitova verkosto rajoittaa henkilön valinnanvapautta ja arkitoimintaa.

Tämän luokan otsikko oli aiemmin 'Kiinnipitävä verkosto', joka viittaa yhteisön positiiviseen tukeen ja kannatteluun, eikä tuhoavuuteen. Virhe korjattiin muuttamalla kuvauskohteen nimeä, jota on kuitenkin arvosteltu puolestaan liian epämääräiseksi ja ehdotettu nimeksi "liian sitovaa verkostoa". Lisäksi pohdinnan alla on se, että pitäisikö positiivinenkin puoli sosiaalisissa suhteissa näkyä luokituksessa omana alaluokkana?

K233 Väkivaltainen ihmissuhde

Väkivaltaisella ihmissuhteella tarkoitetaan henkilön kokemaa fyysistä tai henkistä väkivaltaa tai sen uhkaa ihmissuhteissaan.

Pitäisikö yhteisöllisen väkivallan ulottuvuus myös sisällyttää näkyväksi luokitukseen, esimerkiksi kahden jengin välinen kahinointi? Poliisilaitoksen sosiaalityön luokitustyöryhmässä (4.11.2003) sitä esitettiin tähän kohtaan, mutta vielä ei selvinnyt, miten alaluokka kannattaisi rakentaa, jotta se olisi tasapainoinen muiden alaluokkien kanssa.

Kattaako alaluokka "seksuaalinen väkivalta" myös riittävästi prostituutio-ilmion vai pitäisikö sille perustaa oma luokkansa?

K23310 Fyysinen väkivalta

Fyysiseen väkivaltaan kuuluvat ruumiillinen kuritus ja kehoon kohdistuva vahingoittaminen.

K23311 Henkinen väkivalta

Henkinen väkivalta tarkoittaa muun muassa alistamista, kiusaamista, väkivallan uhkaa, sen näkemistä, loukkaavaa tai alentavaa kohtelua.

K23312 Seksuaalinen väkivalta

Seksuaalinen väkivalta tarkoittaa henkilön seksuaaliseen itsemääräämiseen kohdistuvaa loukkausta, hyväksikäyttöä ja seksuaalisuuteen liittyvää riistoa.

Luokkaan K2 ja alaluokkaan K220 liitetään tarkenne, joka ilmaisee keiden välistä ihmissuhteesta on kysymys.

Tarkenne 1 tarkoittaa parisuhdetta.

Tarkenne 2 tarkoittaa lapsen suhdetta vanhempaan.

Tarkenne 3 tarkoittaa vanhemman suhdetta lapseen.

Tarkenne 4 tarkoittaa suhdetta sukulaisiin.

Tarkenne 5 tarkoittaa suhdetta ystäviin tai tuttuihin.

Tarkenne 6 tarkoittaa suhdetta muihin

Tarkenne kirjataan siis vain jos valitaan pelkästään luokka K2 tai sen alaluokka K220. Ei muissa alaluokissa. Ilmaisua joutunee täsmentämään.

Tulisiko tätä tarkenne -luokittelua vielä täsmentää? Lapsen tarpeisiin vastaaminen- ja lapsen toiminta -luokat sisältävät monia siihen teemaan liittyviä luokkia, joten onko tässä mielekästä säilyttää lapsen ja vanhemman välistä erottelua (paitsi aikuisten suhteissa). Erotteluja (eksluusioita) täytyy ainakin täsmentää suhteessa eri alaluokkiin.

K3 ASUMINEN

Asumiseen liittyvät käsitteet asunto, koti ja majoitus. Asunto on konkreettinen omaan käyttöön tarkoitettu tila, joka voi olla muodoltaan omistus-, vuokra-, tuki-, palvelu- tai muuta asumista. Kotiin liittyy henkilökohtainen tuntemus omasta tilasta ja yksityisyydestä osana omaa turvallisuutta ja hyvinvointia. Majoitus on yleensä tilapäinen asumismuoto, kuten asuntola, hotelli tai matkustajakoti.

Sosiaalityöntekijät tekevät työtä sellaisissa tilanteissa, joissa asiakkaalla ei ole laisinkaan asuntoa tai hänellä ei ole sopivaa asuntoa tai hänellä on muita asumiseen liittyviä vaikeuksia.

Kuntoutussosiaalityöntekijöiden luokitusryhmässä (24.4.2003) muistutettiin, että sosiaalityön asiakkaiden asuntona saattaa olla myös laitos, kuten lastenkoti, turvakoti, vastaanottokoti, laitossyksiköt, hoito- ja huoltokodit, hoivakodit, vanhainkoti, sairaalat, terveyskeskusten vuodeosastot tai kehitysvammalaitokset.

K310 Asunnon sopivuus

Asunnon sopivuudella tarkoitetaan asuintilan tarkoituksenmukaisuutta henkilön tarpeisiin nähden. Sopivuus määräytyy asunnon kunnan, koon, asukasmäärän, varustelutason, toimivuuden, hallintasuhteen ja asumisen kustannusten sekä henkilön tarpeiden ja valmiuksien perusteella. Asunto saattaa olla esimerkiksi kooltaan liian ahdas tai kustannuksiltaan liian kallis. Asunnon toimivuuteen luetaan asunnon tarkoituksenmukaiset fyysiset ominaisuudet, kuten esimerkiksi liikkumisen esteettömyyden rajoitteet. Asunnon varustelutasoon kuuluvat lämmityksen, peseytymismahdollisuuden, wc:n ja ruoanlaittomahdollisuuksien olemassaolo. Henkilön toimintakyky vaikuttaa asunnon tarkoituksenmukaisuuden määrittelyyn.

Asunnon sopivuustarkastelu kohdistuu henkilön sen hetkiseen asuintilaan, joka voi olla pysyvä tai tilapäinen. Täten henkilön asuintila voi olla myös henkilön vanhempien, ystävien tai sukulaisten asunto tai jokin majoitusmuoto, kuten asuntola, laitos, sairaala, palveluasumismuoto tai hotelli.

K320 Asumisen jatkuminen

Asumisen jatkumisella tarkoitetaan henkilön mahdollisuutta asua tulevaisuudessa asunnossaan, asunnon hallinnan säilyttämistä tai siihen liittyviä uhkia. Asunnon menettämisen uhka ilmenee esimerkiksi vuokrasopimuksen päättymisen lähestymisenä, varoituksen tai häätöilmoituksen saamisena, puolisoiden asumuseron alkamisena tai henkilön vanhempien muuttamisena pienempään asuntoon.

Tämän luokan otsikkona oli aiemmin "uhka asunnon menettämisestä", joka ei kuitenkaan vastannut sisältöä. Yksi ehdotus on, että asumista eriteltäisiin siihen liittyvien riskien kautta. Tällöin tämä alaluokka olisi asunnon menettämisen riski ja seuraava alaluokka "asunnon menettäminen" olisi riskin toteutuminen. Ehdotuksiin sisältyi kritiikki nykyisiä alaluokkien nimiä kohtaan, koska niissä ilmiötä eritellään attribuuttien, kuten jatkuminen tai puuttuminen, avulla. Ehdotus vaatii vielä jatkotyöstöä tarjotakseen riittävän vaihtoehdon nykyiselle asumisen jaottelulle.

K330 Asunnon puuttuminen

Asunnon puuttuminen tarkoittaa asuin- tai majoitustilan uupumista. Asunnon puuttuessa henkilö saattaa viettää yönsä esimerkiksi rappukäytävässä, yleisessä käymälässä, puistossa, metsässä tai autossa. Asunnon puuttuminen voi olla tilapäistä asunnon puutetta tai asunnottomuutta.

Kuntoutussosiaalityöntekijöiden luokitustyöryhmässä ehdotettiin (24.4.2003) lisättäväksi tähän alaluokka "vaikeus hankkia itselleen asunto", joka sisältäisi sekä ihmisen asunnon etsimiskyvyn että yhteiskunnan asunnontarjontaan liittyvät pulmat.

K331 Tilapäinen asunnon puuttuminen

Tilapäinen asunnon puuttuminen on akuuttia tai elämän siirtymävaiheeseen liittyvää pysyvän asuintilan lyhytaikaista uupumista. Tähän luokkaan kuuluvat asunnon tilapäinen puuttuminen esimerkiksi silloin, kun henkilö irrottautuu lapsuuden kodistaan ja itsenäistyy tai muuttaa uudelle opiskelupaikkakunnalle. Asunto voi puuttua tilapäisesti myös silloin, kun henkilö on aikeissa muuttaa yhteen elämänkumppaninsa kanssa tai erilleen asuinkumppanistaan. Tilapäiseen asunnon puutteeseen voi joutua myös uuden asunnon vapautumisen ja muuton viivästymisen yhteydessä.

K332 Asunnottomuus

Asunnottomuus on oman pysyvän asuintilan pitkäaikaista puuttumista. Asunnottomuuteen sisältyy epävarmuus yöpaikasta ja usein kodittomuus, mikä tarkoittaa henkilön kokemusta asunnottomuudesta sekä kotiin liittyvän autonomian ja yksityisyyden puuttumisesta.

K340 Valmiudet itsenäiseen asumiseen

Valmiuksilla tarkoitetaan henkilön edellytyksiä, kykyjä tai mahdollisuuksia selviytyä omatoimisesti asunnossaan, pitää asunto asuttavassa kunnossa tai elää asuinyhteisön sääntöjen mukaisesti. Valmiuksiin liittyvät myös henkilön edellytykset sopeutua asuntoon ja hoitaa asumisen jatkumiseen liittyvät velvoitteet.

K350 Asuinympäristö

Asuinympäristöön kuuluvat asiakkaan tarpeita vastaava asunnon maantieteellinen sijainti sekä asunnon fyysinen, sosiaalinen, esteettinen ja kulttuurinen ympäristö. Lähiympäristöön luetaan asuntoa laajempi elämänpiiri, kuten naapurusto, yhdyskunnan rakenne, asuinalueen viihtyvyys, turvallisuus ja maine sekä liikenneyhteydet.

Pirkanmaan luokitustestaajat (28.3.2003) toivoivat naapuruis- tai lähiympäristö –alaluokkaa kuvaamaan mm. naapureiden häiriökäyttäytymistä tai elämäntavallista sopeutumattomuutta. Teemat sisältynevät Asuinympäristö –alaluokkaan, mutta tulisiko niitä vielä korostaa. Kuntoutussosiaalityöntekijöiden luokitusryhmä (24.4.2003) toivoi luokalle myös esimerkkejä, kuten alueiden leimautuminen pakolaisten tai päihdeongelmaisten vuoksi.

K4 TOIMEENTULO

Toimeentulolla tarkoitetaan henkilön taloudellisia voimavaroja ja niistä huolehtimisesta. Suoriutuakseen taloudellisista velvoitteistaan henkilöllä täytyy olla varoja, joilla hän kattaa jokapäiväiseen elämään kuuluvat taloudelliset menot, kuten ravinto-, hygieniä-, asumis- ja terveydenhuoltokulut.

Sosiaalityöntekijät tekevät työtä sellaisissa tilanteissa, joissa asiakkaan tulot eivät riitä elämiselle välttämättömien menojen kattamiseen, hänellä on hankaluuksia taloudellisen toimeentulonsa turvaamisessa tai hänellä on riski joutua taloudelliseen ahdinkoon.

Toimeentulon erittelyä on ehdotettu (2.10.2003) purettavaksi myös ruotsalaisen Harald Svednerin mallin mukaisesti: taloudellinen köyhyys ja poliittinen köyhyys. Poliittinen köyhyys viittaisi heikkoihin edellytyksiin käyttää yhteiskunnallisia resursseja. Tämä jaottelu ilmenee jo kuvauskohteen luokituksessa jollain tavalla, mutta tarvitsisiko sitä vielä korostaa.

K410 Riittämättömät tulot

Tulojen riittämättömyydellä tarkoitetaan sellaisia henkilön tai hänen perheensä taloudellisia selviytymisvaikeuksia, joissa tulot eivät riitä kattamaan menoja. Rahan puute voi liittyä esimerkiksi tulottomuuteen, vähäisiin tuloihin tai suuriin menoihin. Tulojen riittämättömyys voi olla pitkäkestoista, kausittaista tai tilapäisluonteista. Riittämättömiin tuloihin sisältyvät myös tilanteet, joissa henkilön toimeentulovaikeudet johtuvat sosiaaliturvaetuuksien hyödyntämättömyydestä, viivästymisestä tai epäämisestä.

Laitoksissa (esimerkiksi puolustusvoimat, vankila) tehtävässä sosiaalityössä on ilmennyt tarvetta lisätä tähän luokkaan alaluokiksi seuraava erottelu: K421 Riittämättömät tulot laitoksessa oloaikana. K422 Riittämättömät tulot laitosjakson jälkeen. Tällaiset alaluokat ovat kuitenkin hankalia yleisluokituksessa, joten niiden toteuttaminen jäänee kunkin organisaation omaan päätösvaltaan.

Kuntoutussosiaalityöntekijöiden luokitustöryhmässä ehdotettiin (24.4.2003) alaluokan otsikoksi "perusturvan riittämättömyys/niukkuus", joka ilmentäisi vaihtoehtoja lähestymistapaa asiaan. Lisäksi työryhmässä ehdotettiin (24.4. ja 26.5.2003) vastapainoksi kuvauskohteen yksilökohtaiselle tarkastelulle myös alaluokkaa, joka ilmaisisi järjestelmän valmiuden ratkaista ongelmat toimeentuloturvan organisoinnissa. Nimeksi ehdotettiin "Toimeentuloturvan epäohdonmukaisuus" ja se sisältäisi tukijärjestelmän joustamattomuuden, epäohdonmukaisuuden ja toimimattomuuden ongelmat. Siihen voisi luokitella tilanteet, jolloin ihminen valitsee passiivisuuden ja etuuksilla elämisen töihin menon sijaan, koska se on kannattavampi vaihtoehto. Samalla se ilmentäisi myös järjestelmän edustajien tietämättömyyttä sosiaalieluksista. Asiakaskohtaisena luokituksena em. ongelmat uppoavat riittämättömien tulojen luokkaan, joten tarvitaanko tällaista tarkennusta luokitukseen?

K420 Valmiudet huolehtia omasta taloudestaan

Valmiuksilla huolehtia omasta taloudestaan tarkoitetaan henkilön edellytyksiä tai kykyä huolehtia omista ja/tai hänen perheensä raha-asioista. Huolehtimisvalmiuksiin kuuluvat taidot hallita ja käyttää varojaan, rahojaan tai muuta omaisuutta tarkoituksenmukaisesti sekä suunnitella omaa taloudenhoitoaan.

Otsikkona oli alun perin "valmiudet huolehtia omista taloudellisista asioistaan". Kuntoutussosiaalityöntekijöiden luokitustöryhmässä (24.4.2003) koettiin tämä luokka varsin moralisoivaksi ja otsikosta haluttiin poistaa sana "omista", koska kyse voi olla perheen tai muun läheisen talouden pidosta. Ohjausryhmän (3.6.2003) kirjallisessa palautteessa ehdotettiin nykyistä otsikkomuotoa.

K430 Velkaisuus

Tähän kuuluvat henkilön toimeentuloa haittaavat velat ja hänelle osoitetut maksuvaatimukset. Velat saattavat olla suuruudeltaan kohtuuttomia suhtees-

sa henkilön maksukykyyn tai tuloihin. Velkoihin luetaan myös epäviralliset lainat, kuten vipit kavereilta.

Aikuissosiaalityöntekijöiden työryhmässä (11.4.2003) ehdotettiin, että velkaisuus voisi olla luokan "K420 Valmiudet huolehtia omista taloudellisista asioistaan" alaluokkana. Jos velkaisuus ei ilmene sosiaalityössä muutoin kuin valmiuksien kautta, niin ehdotus on hyväksyttävä. Liittyykö esimerkiksi lainatakuiden vuoksi velkaantuminen henkilön valmiuksiin vai ei?

K5 TYÖELÄMÄ

Työelämällä tarkoitetaan osallistumista ansiotyöhön tai siihen verrattavaan toimintaan. Palkallinen tai muu vastikkeellinen työ voi olla kokoaikaista, osa-aikaista tai määräaikaista. Työelämä-kohtaan kuuluvat myös ansiotyön puuttuminen ja uhka työn loppumisesta sekä työn hakeminen.

Sosiaalityöntekijät tekevät työtä sellaisissa tilanteissa, joissa asiakas on ilman palkkatyötä, irtisanomisuhanalainen tai hän on muutoin epävarma työsuhteen jatkumisesta, työssä jaksamisesta, työkyvystään tai muussa työhön liittyvästä asiasta.

Aikuissosiaalityön työryhmässä (11.4.2003) kritisoitiin kuvauskohdetta ja luokan otsikkoa, koska nähtiin, että sosiaalityö ei kohdistu varsinaisesti työelämään tai asiakkaan työpaikkaan. Sosiaalityön nähtiin kohdistuvan työttömyyteen, työllistymiseen, työssäkäynnin esteisiin tai vaikeuksiin, joten "työelämä" olisi harhaanjohtava otsikko. Kuntoutuksen sosiaalityön luokitustyöryhmän (26.5.2003) mielestä työelämä sitä vastoin on tärkeä sosiaalityön kohde, jota ei voida hävittää.

K510 Työssäkäynti ja työtoiminta

Tähän luokkaan kuuluvat henkilön ansiotyön tekemiseen, työhyvinvointiin, työkykyisyyteen tai erilaisiin työtoimintamuotoihin osallistumiseen liittyvät asiat.

Työtoimintamuotoja ovat työttömien kuntouttava työtoiminta, vankiloissa järjestettävä työtoiminta ja erilaisten toimintarajoitteisten ihmisten työtoiminta.

Aikuissosiaalityön työryhmä (11.4.2003) piti alaluokkia "Fyysinen työympäristö" ja "Sosiaalinen työympäristö" turhina, koska he näkivät, että ne eivät tule sosiaalityön kohteeksi eikä niihin voi sosiaalityöllä vaikuttaa. Todettiin, että yleensä sosiaalityöllä voidaan vaikuttaa vain yksilöön ei juuri työpaikkaan. "Työhyvinvointi" ja "Yksilötekijät" – alaluokat yhdistettiin sisällöllisesti alaluokaksi "työskentelyvalmiudet".

Kuntoutuksen sosiaalityön luokitustyöryhmä (26.5.2003) vakuutti sosiaalityöllä voitavan vaikuttaa työpaikkaan yksilön työkyvyn ohella. Työryhmä ehdotti luokan "työssäkäynti" nimeä laajennettavaksi "työssäkäynti ja ammatillinen kuntoutus" ja siirrettäväksi tähän alaluokiksi "työllistymisvalmiudet" ja "työllistymismahdollisuudet", jotka ovat työttömyys-luokan alaisuudessa. Perusteluna on se, että kuntoutuksessa on tärkeinä kuntoutuslomalta tai sairauslomalta töihin palaamiskysymykset. Tällöin työssäkäynti –luokkaan tulisi sisällyttää myös työelämään pyrkiminen, mikä nyt on vain työttömyys-luokassa. Tämä muutosehdotus vaatii kuitenkin vielä jatkotyöstämistä ennen kuin se voidaan ottaa vaihtoehtoiseksi jäsentämistavaksi.

Tässä on päädytty nimeämään luokka "työssäkäynti ja työtoiminta" nimellä. Tulisiko nämä kuitenkin erottaa selkeästi omiksi ryhmikseen, vaikka sosiaalityö kohdistuu molemmissa samantapaisiin ilmiöihin?

K511 Työskentelyvalmiudet

Henkilön fyysiset ja psyykkiset edellytykset sekä hänen oma kokeuksensa kyvystään tehdä nykyistä työtä ottaen huomioon hänen työtehtävänsä ja sen vaativuuden, hänen terveydentilansa ja muut voimavaransa. Tämä luokka sisältää myös ammatillisessa kuntoutuksessa ja työelämässä olevan henkilön edellytykset jatkaa nykyisessä työssään.

Ohjausryhmässä (16.10.2003) toivottiin työkykyisyyden nostamista esiin, omaksi luokakseen. Työskentelyvalmiudet koettiin liian laaja-alaiseksi termiksi kuvaamaan asiaa. Pohdittavana on myös se, voidaanko määritelmään sisällyttää "henkilön oma kokemus työkyvystään tai valmiuksistaan": onko kuvauskohteena todellinen työntekovalmius vai henkilön mielipide ja kokemus siitä?

K512 Fyysinen työympäristö

Työympäristön fyysiset edellytykset, jotta henkilö voisi tehdä nykyistä työtään. Edellytyksiä ovat muun muassa työpaikan turvallisuus, työergonomia ja esteettömyys sekä työvälineiden tarkoituksenmukaisuus ja turvallisuus.

K513 Sosiaalinen työympäristö

Työyhteisön sisäiset sosiaaliset suhteet, joilla tarkoitetaan työntekijöiden ja työnantajan toimintatapoja ja yhteistyötä sekä työpaikalla vallitsevia arvoja ja asenteita. Tämä luokka sisältää myös työyhteisön osuuden työssä jaksamiseen sekä työpaikkakiusaamisen.

K514 Työssäkäynnin jatkuminen

Tämä tarkoittaa ansiotyössä olevan henkilön työsuhteen tai työtoimintasuhteen jatkumiseen tai sen päättymiseen, katkeamiseen tai purkautumiseen liittyviä tekijöitä, kuten irtisanomis- tai lomautusuhkaa. Tähän kuuluvat myös työpaikan mahdollisuudet järjestää ammatillisessa kuntoutuksessa olevalle henkilölle hänen työkykyään vastaavaa työtä kuntoutuksen jälkeen.

Työssäkäyntiin liitetään tarkenne, joka ilmaisee henkilön tekemän työn tai työtoiminnan luonteen.

Tarkenne 1 tarkoittaa normaalia työsuhteista ansiotyötä.

Tarkenne 2 tarkoittaa työtoimintaa.

Kuntoutuksen sosiaalityön luokitusryhmässä (26.5.2003) toivottiin työtoiminnan jakoa hienosyisemmin, koska kehitysvammaisten työtoiminta, kuntouttava työtoiminta ja muu työllistymistä tukeva toiminta eroavat toisistaan. Millainen jaottelu on mielekäs?

K520 Työttömyys ja työllistyminen

Työttömyydellä tarkoitetaan sitä, että henkilö on työtä vailla. Työllistymisellä tarkoitetaan työn hakemista ja pyrkimistä työelämään. Tähän liittyy myös henkilön ansiotyön tai työtoiminnan loppuminen ja työttömyyden aikainen työnhaku.

Tämän luokan otsikko oli aiemmin 'työttömyys'. Työllistyminen voi liittyä myös siirtymävaiheisiin, kuten koulusta tai varusmiespalveluksesta töihin siirtymiseen, jolloin henkilö ei varsinaisesti ole työtön, joten otsikkoon lisättiin myös "työllistyminen".

K521 Työllistymisvalmiudet

Työllistymisvalmiuksilla tarkoitetaan henkilön edellytyksiä ja kykyjä osallistua tai palata työelämään ja hankkia työpaikka. Henkilön työllistymisvalmiuksiin vaikuttavat muun muassa koulutus, työnhakutaidot ja terveys.

K522 Työllistymismahdollisuudet

Työllistymismahdollisuuksilla tarkoitetaan työmarkkinoiden, työssäkäyntialueiden tai asuinpaikan edellytyksiä tarjota henkilölle tarkoituksenmukaista työtä tai siihen rinnastettavaa, vastikkeellista toimintaa.

Työttömyyteen liitetään tarkenne, joka ilmaisee työttömyyden luonteen.

Tarkenne 1 tarkoittaa lyhytaikaista työttömyyttä¹⁴.

Tarkenne 2 tarkoittaa pitkäaikaista työttömyyttä¹⁵.

K6 KOULUNKÄYNTI JA OPISKELU

Koulunkäynnillä ja opiskelulla tarkoitetaan eri oppilaitosten tai koulutustarjoajien järjestämään opetukseen osallistumista. Suomen tutkintojärjestelmässä koulutusasteet ja –muodot jaetaan esi- ja perusasteen, toisen asteen, korkea-asteen ja aikuisasteen koulutuksiin.

Tähän luokkaan sisältyy myös työpaikkojen henkilöstökoulutus, työssä tapahtuva opiskelu, maahanmuuttajien kielikurssit ja työttömille tarkoitettu työvoimakoulutus.

Sosiaalityöntekijät työskentelevät oppilaan tai opiskelijan hyvinvoinnin, kasvun ja kehityksen murroskohdissa sekä koulun tai oppilaitoksen sosiaalisissa ongelmatilanteissa. Sosiaalityöntekijät tekevät työtä myös sellaisissa tilanteissa, joissa asiakkaan koulu tai opinnot eivät suju tyydyttävällä tavalla tai hän on ilman koulutaip opiskelupaikkaa tai hän on epävarma opintojen jatkumisessa.

K610 Koulu- ja opiskeluhyvinvointi

Koulu- ja opiskeluhyvinvointiin kuuluvat yksilölliset valmiudet sekä fyysinen ja sosiaalinen koulu- ja opiskeluympäristö. Tähän kohtaan sisältyvät myös opintojen jatkamiseen, loppuun suorittamiseen, keskeyttämiseen, pitkittymiseen tai opiskelupaikan säilyttämiseen liittyvät asiat.

Tulisiko tähän luokkaan lisätä tarkenne, joka ilmaisee millaisesta koulunkäynnistä tai opiskelusta on kyse? Olisiko luokan otsikkoa vielä muokattava, esim. "koulussa käynti ja opiskeleminen"?

K611 Koulunkäynti- ja opiskeluvalmiudet

Henkilön edellytykset ja kyvyt käydä koulua tai opiskella ottaen huomioon hänen roolinsa, terveydentilansa, turvallisuudentunteensa ja muut yksilölliset voimavaransa. Opiskeluvalmiuksissa korostuu henkilön oma kokemus, yksilölliset opiskelutottumukset, henkilökohtaiset opiskelutavoitteet ja mahdolliset yksilölliset esteet tai hankaluudet oppimisessa sekä henkilökohtaisen avustajan tarve.

Kuntoutuksen sosiaalityön luokitustyöryhmässä (26.5.2003) ehdotettiin tämän kohdan määritelmään lisättäväksi myös työssäoppimisen aspekti.

¹⁴ Henkilön työttömyys on lyhytaikaista, kun se on kestänyt yhtämittaisesti alle vuoden. Tähän tarkenteeseen sisältyy kitkatyöttömyys, jossa henkilö on lyhyen jakson työttömänä työtä etsiessään tai työpaikkaa vaihtaessaan.

¹⁵ Henkilön työttömyys on pitkäaikaista, kun se on kestänyt yhtäjaksoisesti vuoden tai pidempään. Tähän kuuluu myös pitkäaikainen toistuvaistyöttömyys.

K612 Fyysinen koulu- ja opiskeluympäristö

Tämä tarkoittaa kouluympäristön mahdollistamia fyysisiä edellytyksiä opiskella. Edellytyksiä ovat muun muassa opetukseen tarkoitettujen tilojen virikkeellisyys, viihtyisyys, turvallisuus ja esteettömyys sekä opetusvälineiden turvallisuus.

K613 Sosiaalinen koulu- ja opiskeluympäristö

Sosiaalisella ympäristöllä tarkoitetaan koulu- tai opiskeluympäristön mahdollistamia edellytyksiä henkilön sosiaalisten verkostojen solmimiselle, ylläpitämiselle ja kehittämiselle, erilaiselle oppimiselle sekä osallistumiselle opintoihin liittyvään toimintaan.

Sosiaaliseen koulu- ja opiskeluympäristöön kuuluvat myös kouluyhteisön tuki koulunkäynnin ja opiskelun sujumiselle, opiskelijaan tai oppilaaseen kohdistuva koulukiusaaminen ja väkivallanuhka, epätasavertaiset oppimismahdollisuudet ja lannistava oppimisilmapiiri.

K614 Koulunkäynnin tai opiskelun jatkuminen

Koulunkäynnin tai opiskelun jatkumiseen kuuluu henkilön koulunkäynnin tai opiskelun jatkuminen, päättymisen, katkeaminen tai purkautuminen.

Alaikäisen lapsen koulunkäynnin jatkumisen kohdalla valitaan kuvauskohte ensisijaisesti luokkien K13 ja K14 sisällöistä.

K620 Koulu- tai opiskelupaikan puuttuminen

Tähän luokkaan kuuluvat tilanteet, joissa henkilö on vailla koulu- tai opiskelupaikkaa. Tähän sisältyy myös tiedontarve opiskeluvaihtoehtoista ja niihin hakemisesta.

K7 HARRASTUKSET JA MUU VAPAA-AJAN TOIMINTA

Tällä tarkoitetaan henkilön osallistumista erilaisiin harrastustoimintoihin, yhdistys-, järjestö-, kerho- tai ryhmämuotoiseen toimintaan tai poliittiseen toimintaan. Tällä tarkoitetaan muuta aktiivista toimintaa kuin opiskelemista tai ansiotyöhön osallistumista.

Sosiaalityöntekijät tekevät työtä sellaisissa tilanteissa, joissa asiakkaalla on vaikeuksia löytää mielekästä tekemistä tai päästä mukaan harrastus- ja vapaa-ajan toimintaan.

Puolustusvoimien sosiaalityöntekijöiden työryhmä (8.4.2003) ei kokenut lainkaan mielekkääksi tämän luokan alaluokittelua, vaan ehdotti, että ne jätetään kokonaan pois. Myös kasvatus- ja perheneuvolan sekä koulun sosiaalityön luokitus-työryhmässä (2.6.2003) esitettiin alaluokista luopumista yhtenä vaihtoehtona. Toivottiin kuitenkin, että yhteiskunnan rakenteisiin vaikuttava työ näkyisi jotenkin kuvauskohteen luokituksessa.

Kokonaan toisenlainen tapa jäsentää tätä luokkaa olisikin mallintaa tähän työelämä- ja opiskelu-luokkien kaltaista jaottelua, jolloin alaluokat voisivat olla "Harrastus- ja vapaa-ajantoimintaan osallistuminen" ja "Harrastus- ja vapaa-ajantoiminnan puuttuminen". Tällöin koko luokan otsikoksi pitäisi vaihtaa "Harrastukset ja muu vapaa-ajan toiminta".

14.8.2003 Vaihetaan otsikko yhteismitalliseksi työn ja opiskelukohtien kanssa. Luokan otsikkona oli ennen "Osallistuminen harrastuksiin ja muuhun vapaa-ajan toimintaan".

Sisältyykö vapaaehtoistyö tähän vai työelämä-luokkaan?

K710 Valmiudet osallistua vapaa-ajan toimintaan

Osallistumisvalmiuksilla tarkoitetaan henkilön omia edellytyksiä, kykyjä ja taitoja toimia yhdistys-, kerho- ja ryhmätoiminnoissa sekä muussa vapaa-ajan toiminnassa.

K720 Mahdollisuudet harrastaa ja osallistua vapaa-ajan toimintaan

Tässä osallistumismahdollisuuksilla tarkoitetaan yhteisön, elämänpiirin tai ympäristön edellytyksiä tarjota henkilölle tarkoituksenmukaisia vapaa-ajan aktiviteetteja ja tuoda niitä henkilön saataville. Tähän kuuluvat ympäristön esteet, jotka rajoittavat osallistumista, ja mahdollisuus saada henkilökohtainen avustaja vapaa-ajan toimintaan.

K8 TERVEYDENTILA

Tällä tarkoitetaan henkilön terveyden ja sairauden huomioimista osana hänen yksilöllistä ja yhteisöllistä toimintaansa. Terveysdentilaluokkaan kuuluu henkilön sosiaalinen suoriutuminen toimintakyvyn vajeensa tai sairautensa kanssa.¹⁶ Tämä saattaa merkitä tuentarvetta terveydestä huolehtimisessa ja asianmukaisen hoidon tai lääkityksen piiriin hakeutumisessa.

Sosiaalityöntekijät tekevät työtä sellaisissa tilanteissa, joissa asiakkaan tai hänen omaisensa sairaus, toimintakykynsä vaje tai vamma estää, muuttaa tai heikentää hänen mahdollisuuksiaan normaaliin elämään ja häiritsee hänen jokapäiväistä suoriutumistaan.

Ehdotuksia kuvauskohteen vaihtoehtoisiksi otsikoiksi: Toimintakyky; toimintakyvyn säilyttäminen; toimintaedellytykset; toimintaesteet; terveyskysymykset.
Kuntoutuksen sosiaalityön luokitustyöryhmä (26.5.2003) piti terveydentilaa parempana luokan nimenä kuin toimintakykyä. Ohjausryhmä (16.10.2003) koki otsikon "Terveysdentila" luokan sisältöön nähden vääräksi. Ilmeisesti kuvauskohdetta täytyisi rajata ja täsmentää nykyisestään, jotta sen sisällölle löytyisi sopiva nimi.
Selvittämättä on vielä, mihin kuuluvat dysfasia, lukihäiriö tai ADHD. Lukeutuvatko psyykkisiin kehityshäiriöihin? Lisäksi pohdinnan alla on vielä ihmisen jaksamisen tai väsymisen kuvauspaikka ja -tapa.

K810 Mielenterveyteen liittyvät vaikeudet

Tämä tarkoittaa asiakkaan diagnosoitua tai diagnosoimatonta mielenterveyteen liittyvää vaikeutta tai avuntarvetta. Tuentarve ilmenee esimerkiksi mielenterveyteen liittyvänä oireiluna ja sairaudentunnon puuttumisena. Henkilö voi myös tarvita tukea, koska hänen sairauttaan ei ole vielä tunnistettu tai hoidettu, hänellä on vaikeuksia päästä tarkoituksenmukaiseen hoitoon tai hänen lääkityksessään on puutteita.

K820 Vammaan tai fyysiseen sairauteen liittyvät vaikeudet

Tämä tarkoittaa vammaa, fyysistä sairautta sekä niihin liittyvää vaikeutta, huolta ja tuentarvetta. Vamma tai sairaus voi olla myös diagnosoimaton.

¹⁶ Lindén Mirja 1999: Terveystuonon sosiaalityö moniammatillisessa työympäristössä. Stakes. Raportteja 234.

K830 Kehitysvammaan liittyvät vaikeudet

Tämä tarkoittaa henkilön fyysisen, psyykkisen tai sosiaalisen toiminnan tai kehityksen estyneisyyttä synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi sekä siihen liittyvää avuntarvetta.

K840 Kehitysviivästymään liittyvät vaikeudet

Kehitysviivästymällä tarkoitetaan lapsen kehityksen poikkeamista siitä kehitystasosta, jota hänen kronologinen ikänsä edellyttäisi.

K850 Läheisen toimintakykyyn tai terveyteen liittyvät vaikeudet

Tämä tarkoittaa sellaista henkilön omaisen tai hänelle läheisen ihmisen sairautta, vammaa, mielenterveysongelmaa, kehitysvammaa tai kehitysviivästymää, mikä vaikuttaa henkilön omiin toimintaedellytyksiin.

K9 PÄIhteiden KÄYTTÖ

Päihteiden käytöllä tarkoitetaan henkilön tai hänen omaisensa päihdyttävien aineiden liika- tai väärinkäyttöä. Runsas ja toistuva päihteiden käyttö saattaa aiheuttaa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen riippuvuuden. Riippuvuus aiheuttaa joko kausittaista tai jatkuvaa päihteiden käyttöä.

Päihteiden käytön ongelmaa saattaa ilmentää muun muassa suurten päihdemäärien toistuva käyttö, sietokyvyn lisääntyminen, käytön salailu, voimattomuuden tunne suhteessa päihteen käyttämiseen, päihteen käyttäminen vieroitusoireisiin, pitkät päihteidenkäyttöjaksot, psyykkiset muutokset, toiminta-areenoiden kapeutuminen ja väkivaltaisuuden lisääntyminen.

Sosiaalityöntekijät tekevät työtä sellaisissa tilanteissa, joissa päihteiden käyttö ohjaa asiakkaan ja/tai hänen lähiympäristönsä ihmisten toimintaa siinä määrin, että se haittaa tai rajoittaa asiakkaan arjen toimintaa, kuten työssä käyntiä, opiskelua, taloudellista toimeentuloa, lapsista huolehtimista tai ihmissuhteita.

Miten eritellään tilanne, jossa sosiaalityö kohdistuu toisen päihteidenkäytöstä aiheutuviin vaikeuksiin?

K910 Päihteiden käytön luonne

Päihteiden käytön luonteella tarkoitetaan päihteiden asemaa henkilön elämässä. Päihdeongelma ja -riippuvuus kehittyy usein vähitellen. Päihteiden asemaa henkilön elämässä kuvaa sen kulutuksen ja käyttökertojen määrä ja tiheys sekä käytön pakonomaisuus. Päihteiden roolia henkilön elämässä kuvaa päihteiden hallitsevuus suhteessa hänen sosiaaliseen elämäänsä, työntekoonsa ja perheensä hyvinvointiin.

K920 Valmiudet muuttaa päihteiden käyttöä

Näillä valmiuksilla tarkoitetaan henkilön edellytyksiä, halukkuutta ja tahtoa hoitaa päihdeongelmaansa, rajoittaa päihteidenkäyttöä tai lopettaa päihteidenkäyttö. Muutosvalmiudet voivat vaihdella niin päihdeongelman eri vaiheissa kuin päihdehoidon aikanaikin. Muutosmotivaatioon vaikuttavat aina-kin henkilön omat toimintauskomukset, tavoitteet ja emotionaalinen tila muutoksen aikaansaamiseen.

K930 Mahdollisuudet päihteistä irtautumiseen

Tällä tarkoitetaan yhteiskunnan tarjoamia mahdollisuuksia henkilön päihteiden ongelmakäyttöön liittyvissä asioissa, kuten hoidon olemassaoloa, saata-
vuutta sekä tiedontarvetta hoitopaikoista ja niihin pääsemisestä.

Päihteiden käyttöön liitetään tarkenne, joka ilmaisee, mistä päihteestä on kyse.

Tarkenne 1 tarkoittaa alkoholin käyttöä.

Tarkenne 2 tarkoittaa huumeiden käyttöä.

Tarkenne 3 tarkoittaa lääkkeiden, liiman, liuottimien, korvikkeiden tai kaasun väärinkäyttöä.

Tarkenne 4 tarkoittaa sekakäyttöä.

KIO KRIISIT

Kriisillä tarkoitetaan äkillistä, kärjistynyttä, yllättävää, järkyttävää tai uutta tilan-
netta, jossa henkilön aiemmat toimintamallit tai ongelmanratkaisumenetelmät eivät
enää mielekkäästi toimi. Kriisi voi olla myös murros- tai vaaravaihe ihmisen
elämässä. Yleensä kriisiin ei olla osattu varautua. Kriisitilanteeseen reagoidaan
yksilöllisesti, mutta sen jälkeen ihminen kokee yleensä avuttomuutta, hämmennys-
tä ja levottomuutta. Vaikea kriisi saattaa johtaa toimintakyvyn menettämiseen.

Kriisissä voidaan erottaa neljä vaihetta: sokkivaihe, reaktiovaihe, läpityöskentely-
vaihe ja uudelleensuuntautumisvaihe.

*Sosiaalityöntekijät tekevät työtä sellaisissa tilanteissa, joissa asiakkaan tai hänen
omaisensa kohtaama kriisi muuttaa, rajoittaa tai heikentää hänen toimintaedelly-
tyksiään ja haavoittaa häntä henkisesti.*

KI010 Kehitysvaihekriisit

Jokaisen ihmisen elämänkaareen kuuluu kehityksellisiä siirtymäkausia, jotka
saattavat toisinaan herättää kriisejä ja ylivoimaiselta tuntuva ahdistusta.
Kehitysvaihekriisejä ovat esimerkiksi tutista luopuminen, omaan huoneeseen
nukkumaan siirtyminen, uhmaikä, tarhaan meno, koulun aloitus, murrosiän
fyysiset ja psyykkiset muutokset, koulun lopetus, itsenäistyminen lapsuuden
perheestä, identiteettikriisi sekä mieheksi tai naiseksi kasvaminen. Kehitys-
vaihekriiseihin kuuluvat myös keski-ikä ja vanhuuden kriisit.

Ydinryhmässä (22.9.2003) ehdotettiin tämän luokan siirtämistä alkuun ja korvaamista otsikolla "kehitystehtävät".
Tällöin kuvauskohdetta tarkasteltaisiin vaihtoehtoisesti teoreettisesta viitekehyksestä käsin. Pohdittiin myös,
miten saisi näkyviin 'kriisielämäntavan' eli ihmisten erilaiset kriisien kokemistavat.

KI020 Arjen kriisit

Arjen kriisit syntyvät henkilön sosiaalisen todellisuuden tai välittömän
elämänpiirin muutoksien seurauksena. Arjen kriisin aiheuttamat ilmiöt ja
tapahtumat saattavat olla havaittavissa jo ennakkoon ja siten ennustettavissa.

Kuvaako otsikko tarpeeksi hyvin sisältöä? Perinteisesti psyykkiset kriisit on jaettu vain traumaattisiin ja elämän-
vaihekriiseihin. Sosiaalityön kannalta oleellisia ovat arjen jatkuvuuteen liittyvät katkoskohdat, jotka eivät oikein
mahdu perinteisiin kriisijakoihin. Kasvatus- ja perheneuvolan sekä koulun sosiaalityön luokitustyöryhmä
(2.6.2003) kaipasi luokalle parempaa nimeä, mutta ei tehnyt mitään esitystä vaihtoehtoisesta nimestä.
Kuntoutuksen sosiaalityön luokitustyöryhmä (26.5.2003) puolestaan ehdotti ensimmäisten alaluokkien "arjen
kriisit" ja "traumaattiset kriisit" poistamista, jolloin uutta nimeä tälle alaluokalle ei tarvittaisi lainkaan.

KI021 Perhemuutos

Tällä tarkoitetaan henkilön tai hänen omaisensa tai hänelle läheisen ihmisen perheen koostumuksessa tai dynamiikassa tapahtuvien muutosten aiheuttamaa kriisiä. Perheen hajoamisesta aiheutuvaa kriisiä ilmenee esimerkiksi puolisoiden erotessa, lapsen muuttaessa pois vanhempiensa luota tai lasten huostaanoton yhteydessä. Toisaalta kriisi voi aiheutua myös uusperheen perustamisesta.

KI022 Taloudellinen romahdus

Tällä tarkoitetaan henkilön tai hänen omaisensa tai hänelle läheisen ihmisen taloudellisessa selviytymisessä tapahtuvan rajun heikkenemisen aiheuttamaa kriisiä. Taloudellisen romahduksen aiheuttamaa kriisiä ilmenee esimerkiksi työpaikan irtisanomisen, yrityksen konkurssin tai omaisuuden menettämisen yhteydessä.

KI023 Työttömäksi jääminen

Tällä tarkoitetaan henkilön tai hänen omaisensa tai hänelle läheisen ihmisen työn tai työtä vastaavan toiminnan loppumisesta aiheutuvaa kriisiä.

KI024 Asunnon menettäminen

Tällä tarkoitetaan henkilön tai hänen omaisensa tai hänelle läheisen ihmisen asuintilan tai kodin menetyksestä aiheutuvaa kriisiä.

KI025 Omaisen päihdeongelman toteaminen

Onko tämä ollenkaan mielekäs alaluokka? Ehdotus tehtiin aikuissosiaalityöryhmässä 11.4.2003.

KI030 Traumaattiset kriisit

Traumaattisen kriisin taustalla on poikkeuksellisen voimakas, ennakoimaton ja hallitsematon tapahtuma, joka aiheuttaisi pelon, avuttomuuden tai kauhun tunteita lähes kenelle tahansa. Traumaattisen kriisin aiheuttaviin tapahtumiin liittyy hengenvaara tai fyysisen terveyden uhka ja ne järkyttävät henkilön turvallisuuden ja oikeustajua.

KI031 Rikoksen uhriksi joutuminen

Tällä tarkoitetaan henkilön tai hänen omaisensa tai hänelle läheisen ihmisen rikoksen uhriksi joutumisesta aiheutuvaa kriisiä. Tähän kuuluvat esimerkiksi raiskauksen, väkivallan tai seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi joutuminen tai näiden näkeminen.

KI032 Onnettomuus

Tällä tarkoitetaan henkilön tai hänen omaisensa tai hänelle läheisen ihmisen kohtaaman tapaturman, vahingon, läheltä piti -tilanteen tai katastrofin aiheuttamaa kriisiä.

KI033 Vakava sairaus tai vammautuminen

Tällä tarkoitetaan henkilön tai hänen omaisensa tai hänelle läheisen ihmisen vakavan sairastumisen tai vammautumisen aiheuttamaa kriisiä.

KI034 Kuolema

Tällä tarkoitetaan henkilön omaisen tai hänelle läheisen ihmisen äkillisen kuoleman aiheuttamaa kriisiä. Tähän sisältyy myös asiakkaan kriisi, joka aiheutuu siitä, että hän tuntee oman kuolemansa lähestyvän.

KII OIKEUSTURVA

Tähän kohtaan sisältyvät sosiaalityön asiakkaan lainsäädännöllisten oikeuksien ja velvollisuuksien olemassaoloon ja toteutumiseen liittyvät asiat. Oikeusturva tarkoittaa lailla turvattua ihmisoikeuksien suojaa.

Sosiaalityöntekijät tekevät työtä sellaisissa tilanteissa, joissa asiakkaan oikeudellisessa asemassa epäselvyyttä tai puutteita, asiakas on tyytymätön saamaansa palveluun tai päätökseen, tai asiakkaan mahdollisuudet toimia oikeuksiensa puolesta ovat rajoittuneet.

Tämä kohta on työstön alla. Mikä olisi järkevä tapa luokitella aihetta? Voisiko oikeusturvan yhdistää jonkun toisen luokan kanssa? Luokkien määritelmät ja sisältö ovat vielä negatiivipainotteisia. Miten luokitellaan yksityisyyden suoja, tietosuojat, salassapito?

KII10 Asiakkaan tai potilaan asema ja oikeudet

Tähän liittyvät muun muassa henkilön itsemääräämisoikeuteen, salassapitoon, muutoksenhakuun, potilasvahinkoihin, edunvalvontaan tai hänen kokeamaansa kohteluun liittyvät asiat sekä tiedontarve itseään koskevasta lainsäädännöstä.

KII11 Palveluun liittyvä oikeusturva

Palveluun liittyvällä oikeusturvalla tarkoitetaan lainsäädännön henkilölle takaamia oikeuksia, asemaa ja velvollisuuksia suhteessa palveluihin. Tähän sisältyy henkilön kokemus saamansa palvelun, tuen tai kohtelun puutteellisuudesta, epätarkoituksenmukaisuudesta tai epäasiallisuudesta. Lisäksi luokkaan kuuluu henkilön avuntarve valituksen tai muistutuksen tekemiseen sekä oikeus saada tarvitsemansa palvelu kohtuullisessa ajassa.

KII12 Asiakirjoihin liittyvä oikeusturva

Asiakirjoihin liittyvällä oikeusturvalla tarkoitetaan lainsäädännön henkilölle takaamia oikeuksia, asemaa ja velvollisuuksia suhteessa häntä koskeviin rekistereihin ja asiakirjoihin, kuten päätöksiin, asiakaskertomuksiin tai muistiinpanoihin. Tämä sisältää henkilön kokemuksen saamansa hallintopäätöksen tai siihen liittyvän menettelyn epäoikeudenmukaisuudesta, perusteettomuudesta, puutteellisuudesta tai virheellisyydestä. Tähän luokkaan kuuluu myös henkilön avuntarve silloin, kun hän hakee muutosta saamaansa hallintopäätökseen. Luokkaan sisältyy myös tiedonsaantioikeus itseään koskevista asiakirjoista ja niiden sisällöstä.

KII20 Sosiaaliturvan sääntely

Sosiaaliturvan sääntely -luokkaan kuuluvat sosiaalialan oikeudellinen normisto ja siihen liittyvä päätöksentekojärjestelmä. Tähän luokkaan sisältyvät esimerkiksi sosiaalilainsäädännön puutteet ja niiden korjaamishdotukset.

K12 LAPSEN VANHEMPANA TOIMIMINEN

Vanhemmalla tarkoitetaan biologista vanhempaa, sijaisvanhempaa tai muuta lapsen kasvatuksesta vastaavaa henkilöä. Lapsen vanhempana toimimiseen sisältyy vastuu lapsen kehityksestä ja hyvinvoinnista. Luokituksessa käytetään sanaa lapsi kuvaamaan sekä lasta että nuorta.¹⁷

Sosiaalityöntekijät tekevät työtä sellaisissa tilanteissa, joissa vanhemman toiminnassa suhteessa lapseen on tietämättömyyttä, epävarmuutta, kyvyttömyyttä tai merkittäviä puutteita.

K1210 Valmiudet toimia lapsen vanhempana

Tällä tarkoitetaan lapsen kasvatuksesta vastaavan henkilön tiedollisia ja taidollisia edellytyksiä sekä muita voimavaroja vanhemmuuteen. Valmiuksiin kuuluvat muun muassa tietämys lapsen kasvusta ja kehittymisestä, kypsyyden toimia aikuisen roolissa ja ymmärrys omasta vastuusta lapsen kasvattajana.

K1220 Vanhempana jaksaminen

Tällä tarkoitetaan aikuisen fyysisiä ja psyykkisiä voimavaroja toimia lapsen vanhempana tarkoituksenmukaisella tavalla.

K13 LAPSEN TARPEISIIN VASTAAMINEN

Lapsen tarpeilla tarkoitetaan lapsen tai nuoren tasapainoisen elämisen, kasvun ja kehityksen edellytyksiä. Inhimilliset tarpeet voidaan jakaa fyysisiin ja psykososiaalisiin tarpeisiin.

Luokka "Ihmissuhteet" sisältää lapsen fyysiseen ja henkiseen koskemattomuuteen liittyvät asiat.

Sosiaalityöntekijät tekevät työtä sellaisissa tilanteissa, joissa lapsen tarpeisiin vastaamisessa on tietämättömyyttä, epävarmuutta, kyvyttömyyttä, merkittäviä puutteita tai laiminlyöntiä.

K1310 Lapsen fyysisistä tarpeista huolehtiminen

Fyysisiä perustarpeita ovat ravinnon, asunnon, puhtauden ja levon saaminen sekä terveyden ylläpitäminen ja sairauksien hoitaminen. Lapsen fyysisiin

¹⁷ Lastensuojelun sosiaalityössä asiakkaana on alle 18-vuotias lapsi tai nuori, joka on lastensuojelun tarpeessa, tai 18 - 20-vuotias nuori, joka on lastensuojelulain mukaisessa jälkihuollossa. Lastensuojelun sosiaalityötä tehdään silloin, kun lapsen hyvinvointi uhkaa vaarantua tai on vaarantunut lapsen tai nuoren omalla tai muiden ihmisten toiminnalla. Koska lapsen heitteillejättö on lapsen tarpeiden vakavaa laiminlyömistä tai välinpitämättömyyttä lapsen toimintaa kohtaan, ei heitteillejättöä esitetä luokituksessa yhtenä itsenäisenä luokkana.

tarpeisiin vastaaminen on edellytys hänen fyysiselle kasvulleen ja psykososiaaliselle kehitymiselleen.

KI311 Ravinnosta huolehtiminen

Ravinnolla tarkoitetaan lapsen tai nuoren ikään ja kehitystasoon nähden riittävän ja monipuolisen ruoan säännöllistä saamista.

KI312 Asumisen turvaaminen

Lapsen asuminen muodostuu pysyvästä asunnosta, jossa on riittävä varustus. Varusteilla tarkoitetaan esimerkiksi omaa tilaa, mahdollisuutta ruokailuun ja henkilökohtaisesta puhtaudesta huolehtimiseen sekä levon saamiseen.

KI313 Levosta huolehtiminen

Levolla tarkoitetaan lapsen ikää ja kehitystasoa sekä yksilöllisiä tarpeita vastaavaa unen määrää vuorokaudessa. Lepoon kuuluu säännöllinen päivärytmi, johon sisältyy esimerkiksi pienen lapsen päiväunet ja nukkumaan meneminen toistuvasti samaan aikaan vuorokaudesta.

KI314 Puhtaudesta ja vaateuksesta huolehtiminen

Puhtaudella tarkoitetaan henkilökohtaisesta hygieniasta ja vaatteiden puhtaudesta huolehtimista. Lisäksi vaateuksesta huolehtimisella tarkoitetaan säätilan vaatimaa, riittävän suojaavaa pukeutumista.

KI315 Lapsen terveydestä huolehtiminen

Tällä tarkoitetaan lapsen terveydestä huolehtimista sekä fyysisen sairauden tai vamman tai kehityshäiriön tai mielenterveyteen liittyvien vaikeuksien vaatiman asianmukaisen hoidon saamista.

KI320 Lapsen psykososiaalisiin tarpeisiin vastaaminen

Lapsen psykososiaalisilla tarpeilla tarkoitetaan sosiaalisia, emotionaalisia ja psyykkisiä tarpeita, joita tyydytetään vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa.

Kuntoutussosiaalityöntekijöiden luokitustyöryhmässä (24.4.2003) kysyttiin, miten voitaisiin ilmentää vammaisen lapsen psykososiaalisia tarpeita, kuten vanhempien ylisuojelevuutta (jatkuva valvonta) tai lapsen oma vammaisuutensa hyväksikäyttö huomion saamiseksi (rajaaton huomiontarve)? Määritelmäosiosta poistettiin tarvemäärittelyn kannalta ylimääräisinä lauseet: "Lapsen psykososiaalisiin tarpeisiin vastataan huolenpidolla. Huolenpito on monipuolista vastuunottamista lapsesta, joka on riippuvainen aikuisesta."

KI321 Aikuisen saatavilla olo

Tällä tarkoitetaan lapsen tarvitsemaa aikuisen ihmisen läsnäoloa, osallistumista ja valvontaa siten, että lapsella on mahdollisuus tulla huomioiduksi ja turvautua aikuiseen.

KI322 Lapsen ihmissuhteet

Lapsen ihmissuhteilla tarkoitetaan lapsen vuorovaikutussuhteita toisten ihmisten kanssa siten, että lapsen ikä ja kehitys huomioidaan. Lapsen ihmissuhteita ovat muun muassa lapsen ja hänen vanhempiensa väliset suhteet sekä lapsen suhteet sisaruksiin, kavereihin, sukulaisiin, päivähoitajiin ja opettajiin. Tähän sisältyy myös sen varmistaminen, että lapsella on mahdollisuus olla ikäänsä ja kehitystään vastaavassa roolissa

KI323 Perheen emotionaalinen ilmapiiri

Tällä tarkoitetaan sellaista perheen tai sitä vastaavan yksikön ilmapiiriä, jossa lapsi kokee emotionaalista tyydytystä, tulee kuulluksi, häntä rohkaistaan, hänestä välitetään ja hänen itsetuntoaan vahvistetaan.

Tämän luokan otsikkona oli aiemmin "turvallisuuden ja hellyyden saaminen".

KI324 Osallistuminen mielekkääseen toimintaan

Tällä tarkoitetaan lapsen kehittymiselle välttämätöntä mahdollisuutta osallistua leikkeihin, harrastuksiin ja muuhun mielekkääseen toimintaan, jonka kautta lapsi liittyy aktiiviseksi osaksi itseään laajempaa elämänpiiriä. Toiminnan mielekkyys määräytyy muun muassa lapsen iän, kehitysvaiheen tai sosiaalisen ympäristön perusteella.

KI325 Oppiminen ja ohjauksen saaminen

Tällä tarkoitetaan lapsen uteliaisuutta ja uuden oppimisen halua sekä lapsen tarvetta aikuisen ihmisen ohjaukseen. Ohjauksen saamisella viitataan lapselle osoitettuun kannustukseen ja kasvatukseen. Kasvatus mahdollistaa sen, että lapsi osaa toimia perheen, yhteisön ja yhteiskunnan normien puitteissa. Kasvatuksen saamiseen kuuluu muun muassa arvojen ja määrättyjen rajojen mukaisen käyttäytymisen oppimista.

KI326 Identiteetin kehittyminen

Tällä tarkoitetaan lapsen minäkuvan muodostumista ja hänen ymmärrystään itsestään suhteessa muihin ihmisiin. Tähän luokkaan kuuluu myös lapsen itsetunnon kehittymisen tukeminen. Itsetunnolla tarkoitetaan lapsen hyväksytyksi tulemisen kokemusta, itseluottamusta ja myönteistä kuvaa itsestään.

Tämä luokka sisälsi aiemmin identiteetin kehittymisen, itsenäistymisen ja itsetunnon. Itsenäistyminen päätettiin erottaa omaksi luokakseen. Sopiiko identiteetti ja itsetunto saman otsikon alaisuuteen – ne eivät ilmiöinä ole yhteismitallisia.

KI327 Itsenäistymisen tukeminen

Lapsen itsenäistymisellä tarkoitetaan omatoimisuuteen johtavaa prosessia, jossa lapsi ottaa lisääntyvästi vastuuta itsestään, ympäristöstään, omista ratkaisuksistaan ja oman toimintansa seurauksista. Lapsen itsenäistymisen tukeminen on sopivan vastuun antamista lapselle hänen ikänsä ja kehitysvaiheensa mukaisesti. Vastuun ottaminen voi liittyä esimerkiksi rahankäyttöön, koulutehtävien hoitamiseen tai koti töihin. Itsenäistymisen tukemiseen kuuluu vanhempien tarjoama riittävä tuki ja sen seuraaminen, että lapsi suoriutuu vastuistaan.

KI328 Kasvu ympäristöstä huolehtiminen

Kasvu ympäristöstä huolehtiminen tarkoittaa vanhempien vastuunottoa lapsen lähi- ja toimintaympäristöstä. Kasvu ympäristön ominaisuuksiin kuuluvat ainakin turvallisuus, ennustettavuus ja virikkeellisyys.

Ydinryhmässä (22.9.2003) esitettiin tähän tarkennettavaksi myös "väkivaltavihteeltä suojaaminen".

KI4 LAPSEN TOIMINTA

Tällä tarkoitetaan lapsen toiminnallista suhdetta ympäristöönsä. Toimintaa tarkastellaan aina suhteessa toimintatilanteeseen ja –edellytyksiin, jotka mahdollistavat, rajoittavat ja ohjaavat sitä. Lapsen ikä, kehitysvaihe ja hänen tarpeidensa tyydyttäminen ovat osia hänen toimintaedellytyksistään.

Lapsen toiminta tapahtuu erilaisilla toiminta-areenoilla, kuten esimerkiksi perheessä, pihapiirissä, päivähoidossa, toveripiirissä ja koulussa.

Sosiaalityöntekijät tekevät työtä sellaisissa tilanteissa, joissa lapsi vahingoittaa toiminnallaan itseään tai ympäristöään tai hän toimii tilanteeseen nähden epätarkoituksenmukaisesti.

Pitäisikö toiminnan ja käyttäytymisen suhdetta avata määrittelyssä? Miksi puhutaan lapsen toiminnasta eikä lapsen käyttäytymisestä? Vai onko asia itsestään selvä?

KI410 Lapsen tarkoituksenmukainen toiminta

Tällä tarkoitetaan sellaista lapsen toimintaa, joka on tilanteeseen sopivaa, lapsen kehitystä hyödyttävää, hänen lähiympäristönsä hyväksymää ja lapsen itsensä mielekkääksi kokemaa.

KI411 Lapsen koulumenestys

Tällä tarkoitetaan lapsen suoriutumista kouluopinnoissaan suhteessa hänen kykyihinsä ja vaatimuksiin, tai huomattavia muutoksia lapsen koulumenestyksessä. Koulussa suoriutumisen vaikeudet voivat liittyä esimerkiksi oppimisvaikeuksiin tai liian vaativiin tavoitteisiin.

Tämän luokan sisältö vastaa "Koulunkäynti ja opiskelu" -luokan alaluokan "opiskeluvaikeudet" sisältöä. Onko luokka välttämätön lapsen toiminta –kohdassa?

KI420 Lapsen haitallinen toiminta

Tällä tarkoitetaan sellaista lapsen toimintaa, joka saattaa vahingoittaa häntä itseään, toisia ihmisiä, tai josta on häiriötä tai haittaa hänen ympäristölleen. Lapsen haitallinen toiminta on usein sosiaalisten sääntöjen tai normien vastaista.

KI421 Lapsen vetäytyminen vuorovaikutuksesta

Tähän luokkaan sisältyvät lapsen poissaolot koulusta tai päivähoidosta, esimerkiksi lapsen haluttomuus käydä koulua tai mennä päivähoitoon. Lisäksi tähän luokkaan kuuluvat lapsen eristäytyminen ja kyvyttömyys toimia.

KI422 Lapsen karkailu ja kuljeskelu

Tällä tarkoitetaan lapsen poistumista kotoa tai laitoksesta ominpäin, ilman valvovan aikuisen lupaa. Tähän voi ilmetä päämäärättömänä kuljeskeluna, pakoiluna tai piileskelynä.

KI423 Lapsen levoton ja häiritsevä toiminta

Tähän luokkaan sisältyy ympäristöä tai muita ihmisiä häiritsevä käyttäytyminen eri toiminta-areenoilla, esimerkiksi perheessä, päiväkodissa koulussa, laitoksessa.

KI424 Lapsen väkivaltainen tai vahingollinen toiminta

Tähän luokkaan sisältyvät lapsen vahingollinen käyttäytyminen itseään kohtaan ja vahingoittava käyttäytyminen toisia lapsia tai aikuisia kohtaan, kuten kiusaaminen ja lyöminen.

Tämä luokka menee päällekkäin lainvastainen toiminta -luokan kanssa.

KI425 Lapsen päihteiden käyttö

Tällä tarkoitetaan muun muassa alkoholin, lääkeaineiden, huumeiden, liuottimen ja liimojen käyttöä itsensä päihdyttämiseen.

KI426 Lapsen sukupuolinen toiminta

Tässä yhteydessä sukupuolisella toiminnalla tarkoitetaan lähinnä liian varhaisia sukupuolisuhteita, prostituutiota, teiniraskauksia ja teiniavoittoja.

KI427 Lapsen lainvastainen toiminta

Tällä tarkoitetaan lapsen tai nuoren rikollista toimintaa, kuten esimerkiksi ilkivaltaa, näpistyksiä tai auton luvaton käyttöönottoa.

SOSIAALITYÖN YLEISLUOKITUS - LUONNOS

OSIO 2

SOSIAALITYÖNTEKIJÄN TOIMINNOT

OSIO 2 SOSIAALITYÖNTEKIJÄN TOIMINNOT	67
ASIAKASSUHTEEN RAKENTAMINEN	67
T1 YHTEISTYÖVALMIUKSIEN VAHVISTAMINEN	67
T110 Yhteistyöhön motivoiminen	67
T120 Luottamussuhteen rakentaminen	68
T2 TILANNESELVITYKSEN TEKEMINEN	68
T210 Suppean tilanneselvityksen tekeminen	69
T220 Laajan tilanneselvityksen tekeminen	69
T3 TILANNEARVION TEKEMINEN	69
T310 Arvio sosiaalityön tarpeesta	70
T320 Arvio palveluiden tarpeesta	70
YHTEISTOIMINNAN SUUNNITTELU	76
T4 SUUNNITELMAN TEKEMINEN JA TAVOITTEIDEN ASETTAMINEN	76
T410 Suunnitelman muuttaminen	71
T420 Arvioinnin suunnitteleminen	71
SUUNNITELMAN TOTEUTTAMINEN	71
Vuorovaikutuksellinen työ	71
T5 KESKUSTELU	71
T510 Tietoa antava keskustelu	72
T520 Uusia ajattelu- ja toimintatapoja etsivä keskustelu	72
T530 Eläytyvä kuunteleminen	72
T540 Kannustaminen ja onnistumisen huomioiminen	73
T6 TERAPEUTTINEN TYÖ	73
T610 Terapeuttisen menetelmän hyödyntäminen	73
T620 Terapia	73
T7 TOIMINNALLINEN TYÖ	74
T710 Yksilökohtainen toiminnallinen työskenteleminen	74
T720 Toiminnallinen työskenteleminen ryhmien kanssa	74
T8 YHTEISTYÖN TEKEMINEN	74
T810 Yhteistyöverkoston rakentaminen	74
T820 Ammattilaisten välinen yhteistyö	74
T821 Ammatillinen konsultointi	74
T822 Asiakastilanteen reflektointi ammatillisessa työryhmässä	75
T830 Asiakkaiden ja ammattilaisten välinen yhteistyö	76
T831 Verkostotyö	76
T832 Läheisneuvonpito	76
T833 Dialoginen menetelmä	77
Palveluiden hyödyntämiseen liittyvät toiminnot	77
T9 PALVELUN HYÖDYNTÄMISEN VALMISTELEMINEN	77
T910 Palvelun tiedusteleminen	77
T920 Palvelusta tiedottaminen	77
T930 Palvelun hakeminen	78
T940 Lausunnon antaminen	78
T950 Hakemuksen käsitteleminen	78
T10 PÄÄTÖKSEN TEKEMINEN TAI PALVELUN JÄRJESTÄMINEN	78
Lapsen sijoittaminen ja huostaanotto	80
T11 LAPSEN SIOJITTAMISEEN LIITTYVÄT TOIMINNOT	80
T1110 Lapsen sijoittamiseen liittyvä valmistelutyö	80
T1120 Lapsen sijoittaminen asumaan kodin ulkopuolelle	80
T1121 Lapsen sijoittaminen perheeseen (perhehoito)	80
T1122 Lapsen sijoittaminen ammatilliseen perhekotiin	80
T1123 Lapsen sijoittaminen lastenkotiin	80
T1124 Lapsen sijoittaminen nuorisokotiin	80
T1125 Lapsen sijoittaminen koulukotiin	80
T1126 Muut sijoittamiset kodin ulkopuolelle	80

T1130 Lapsen sijoituspaikan muuttaminen	81
T1140 Lapsen sijoituksen lopettaminen	81
T12 LAPSEN HUOSTAANOTTOON LIITTYVÄT TOIMINNOT	81
T1210 Huostaanoton valmistelutyö	81
T1220 Huostaanotto	81
T1230 Kiireellinen huostaanotto	81
T1240 Lapsen huostassa pidon lopettaminen	82
Selvitys ja sovittelu	82
T13 SELVITYKSEN LAATIMINEN	82
T14 SOVITTELEMISEN	82
YHTEISTYÖN, PALVELUN JA SUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN	
ARVIOINTI SEKÄ SEURANTA	83
T15 SUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN VÄLIARVIOINTI	83
T16 TILANTEEN SEURAAMINEN	83
T17 PALVELUN ARVIOIMINEN	84
T18 YHTEISTOIMINNAN PÄÄTTÄMINEN JA LOPPUARVIOINTI	84
T1810 JÄLKISEURANTA	84
T19 TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISTYÖ	84
T1910 Tiedon kerääminen	85
T1911 Tietojen kirjaaminen	85
T1920 Tiedon tuottaminen	85
T1921 Sosiaalinen raportointi	85
T1930 Tiedon hyödyntäminen	85
T1931 Oman työn kehittäminen	86
T1932 Työyhteisön kehittäminen	86
T1933 Suunnitteluun osallistuminen ja päätöksentekoon vaikuttaminen	86
T20 KOULUTUS- JA VALMENNUSTYÖ	86
T2010 Koulutuksen, ohjauksen ja valmennuksen valmistelutyö	86
T2020 Asiakkaan tukiverkoston kouluttaminen	86
T2030 Henkilökunnan kouluttaminen	86
T2040 Perehdyttäminen	86
T2050 Opiskelijoiden ohjaaminen	86
T2060 Työnohjaajana toimiminen	87
T21 AMMATILLISEN KONSULTOINNIN ANTAMINEN	87
T22 MUU TYÖ	87

OSIO 2 SOSIAALITYÖNTEKIJÄN TOIMINNOT

Sosiaalityöntekijän toiminnot -osio kuvaa sosiaalityöntekijän asiakastyöhön liittyviä toimintoja ja toimenpiteitä, joilla vaikutetaan asiakkaan elämäntilanteeseen tai hänen toimintaedellytyksiinsä.

Tämä luokitteluosio rakentuu sosiaalityön asiakasprosessin vaiheiden mukaisesti.

ASIAKASSUHTEN RAKENTAMINEN

Asiakassuhteen rakentamisella tarkoitetaan luottamussuhteen luomista asiakkaan ja työntekijän välille, asiakkaan kuulemistä, asiakkaan tilanteeseen liittyvien asioiden kartoittamista sekä arvion tekemistä yhteistyön etenemisvaihtoehdoista.

Asiakkaan oman asiantuntemuksen hyödyntäminen hänen tilanteensa hahmottamisessa, suunnitelman laatimisessa ja muutoksen aikaansaamisessa on sosiaalityössä välttämätöntä. Yhteistyö- ja luottamussuhteen rakentaminen, yhteistyön suunnittelu tai sen arviointi yhdessä asiakkaan kanssa eivät ole kertatapahtumia, vaan ne jatkuvat koko asiakassuhteen ajan.

TI YHTEISTYÖVALMIUKSIEN VAHVISTAMINEN

Sosiaalityöntekijän ja sosiaalityön piiriin kuuluvan henkilön välisen yhteistyö- ja luottamussuhteen pohjustaminen, rakentaminen ja vahvistaminen.

Tämä luokka ei sisällä sosiaalityöntekijän ja toisen ammattilaisen välistä yhteistyötä.

Vaihtoehtoisena otsikon nimenä on "yhteistyövalmiuksien luominen". Sisällöllisesti alaluokat kaipaavat vielä täsmennystä keskinäiseen erotteluun: miten muuten asiakasta motivoidaan, suostutellaan tai kannustetaan yhteistyöhön kuin luottamusta luomalla? Toisaalta on ehdotettu "yhteistyövalmiuksien vahvistamista" yhtenä luokkana ilman alaluokkia ja esitetty, että alaluokat eivät lisää merkittävästi informaatiota sosiaalityöstä. Aikuissosiaalityön luokitustyöryhmä (12.5.2003) muistutti, että "yhteistyö" ja "yhteistoiminta" saattavat usein arjen sosiaalityössä kuulostaa kovin juhlallisilta ilmauksilta siihen nähden, että todellisuus voi olla enemmänkin epäluottamuksen minimoinnin yrittämistä.

TIIO Yhteistyöhön motivoiminen

Asiakkaan ja sosiaalityöntekijän väliseen yhteistyöhön motivoiminen on henkilön vakuuttamista, suostuttelua ja kannustamista sosiaalityön asiakkuuteen silloin, kun se sosiaalityöntekijän tai toisen ammattilaisen arvion mukaan olisi hyödyllistä, tarpeellista tai välttämätöntä, mutta asiakas on sen aloittamisesta epävarma tai haluton yhteistoimintaan sosiaalityöntekijän kanssa. Yhteistyöhön motivoiminen voi tapahtua esimerkiksi asiakkaan motivaatiota tutkimalla siten, että asiakas motivoituu yhteistyöhön tutkimusprosessin myötä.

Kuntoutuksen luokitustyöryhmä (11.8.2003) ehdotti eksplikoitavaksi selvemmin, että kaikki sosiaalityön asiakkaat eivät ole vapaaehtoisesti asiakkaina.

Ydinryhmässä (22.9.2003) esitettiin tähän lisättäväksi motivoiva haastattelu (Miller&Rollnick). Motivoivan haastattelun paikkaa täytyy kuitenkin vielä miettiä, sillä siinä on elementtejä, jotka menevät päällekkäin tilanneselvityksen ja keskustelun kanssa.

T120 Luottamussuhteen rakentaminen

Sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välisen luottamussuhteen rakentamisella tarkoitetaan sosiaalityöntekijän tarkoituksellisia ja aktiivisia toimintoja asiakkaan luottamuksen herättämiseksi, kasvattamiseksi ja säilyttämiseksi. Luottamus on yhteistoimintasuhteen välttämätön ominaisuus. Sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välisissä kohtaamisissa asiakkaalle kehittyy luottamus siihen, että sosiaalityöntekijä välittää hänen asioistaan, pyrkii aidosti ymmärtämään häntä, auttamaan häntä ja käyttämään asiantuntemustaan hänen hyväkseen. Luottamussuhteen rakentuminen ei ole automaattinen tapahtuma. Se saattaa vaatia aikaa ja useita tapaamiskertoja.

Luottamussuhteen rakentamisen edellytyksenä saattaa olla osapuolten ennakkoiluulojen ja –asenteiden murtaminen ja muuttaminen. Luja luottamussuhde kestää silloinkin, kun asiakkaan ja sosiaalityöntekijän näkemykset eroavat toisistaan.

Eräs sairaalan sosiaalityöntekijä (15.9.2003) ehdotti tämän luokan otsikon muuttamista työskentely- tai yhteistyösuhteen rakentamiseksi, ja luokan sisällön muokkaamista siten, että opettavuus, kirkasotsaisuus ja taitimaisuus häviävät siitä. Luokan sisällön määrittelyä täytyy vielä siis kirkastaa.

T2 TILANNESELVITYKSEN TEKEMINEN

Tilanneselvityksessä muodostetaan ja tuotetaan sosiaalityön kannalta tarpeellista tietoa asiakkaan tarpeista, vaikeuksista, voimavaroista ja tavoitteista sekä hänen toimintansa reunaehdoista. Tilanneselvitys tehdään aina sosiaalityön jatkotyöskentelyn pohjaksi. Se on esimerkiksi ammatillisen tilannearvion, päätöksenteon ja tarkoituksenmukaisen yhteistyösuunnitelman perusta.

Sosiaalityöntekijä ja asiakas hahmottavat yhteisesti ja kokonaisvaltaisesti kuvaa asiakkaan elämäntilanteesta ja muutostarpeista. Tilanneselvityksen tavoitteena on asiakkaan tilanteen tutkiminen ja tilanteeseen liittyvien asioiden jäsentyminen sekä asiakkaalle että sosiaalityöntekijälle.

Tilanneselvityksessä käytettäviä menetelmiä ovat muun muassa haastattelu, havainnointi ja asiakkaan itsearviointi. Haastattelulla tarkoitetaan vuorovaikutteista kysymysten esittämistä ja asiakkaan kuuntelemista. Haastattelussa voidaan käyttää avoimia kysymyksiä tai strukturoitua kyselylomaketta. Havainnoinnissa tunnistetaan asiakkaan tilanteessa sosiaalityön kannalta olennaisia asioita ja ilmiöitä. Havainnointia tehdään esimerkiksi lapsen ja aikuisen välisestä vuorovaikutuksesta, leikkiin osallistumisesta ja asumistilanteesta kotikäynneillä. Itsearvioinnissa asiakas pohtii omia toimintaedellytyksiään, muutostarpeitaan ja toimintansa seurauksia. Itsearvioinnissa voidaan hyödyntää esimerkiksi päihteiden käyttöä kartoittavia arviointimalleja ja -lomakkeita.

Tilanneselvityksessä voidaan hyödyntää aiempia asiakasta koskevia asiakirjoja. Siinä voi olla mukana myös asiakkaan tilanteeseen liittyviä henkilöitä, esimerkiksi avustaja, opettaja, lasten päivähoitaja, terveydenhoitaja, sukulainen tai naapuri. Moniammatillisessa työryhmässä sosiaalityön tilanneselvitys voi olla osa laajempaa hoito- tai kuntoutussuunnitelmaa.

Tilanneselvityksen jaotteluun suppeaan ja laajaan on aiheuttanut keskustelua. Jaottelun mielekkyyden kyseenalaistettiin alaluokkien otsikoihin pyydetty parempia ilmaisuja, alaluokkien erottelua halutaan selkeyttää ja Pirkanmaan luokitustestauksen (28.3.2003) palautteesta kaivattiin tilanneselvityksen laajuuteen lisää aste-eroja (tyyliin melko...erittäin laaja).

Pirkanmaan testaajat kokivat tilanneselvitys-kohdan liian massiiviseksi: kotikäynille toivottiin omaa alaluokkaa, sillä se on merkittävä kokonaistilanteen hahmottamistapa eikä sen arvo ja todellinen sisältö pääse nyt luokassa oikeuksiinsa. Näitä teemoja on työstettävä eteenpäin.

Kuntoutusluokitusryhmä (11.8.2003) piti tilanneselvityksen jaottelua suppeaan ja laajaan tarpeellisenä ja hyvänä.

T210 Suppean tilanneselvityksen tekeminen

Suppean tilanneselvityksen tekeminen on asiakkaan tilanteen kartoittamista selkeästi rajattavissa olevasta asiasta. Suppea tilanneselvitys voi olla itsenäinen toiminto silloin, kun on sosiaalityön kannalta tarkoituksenmukaista kiinnittää huomio vain tiettyyn asiaan tai ilmiöön. Suppea tilanneselvitys saattaa myös edeltää laajaa tilanneselvitystä.

Suppea tilanneselvitys tehdään usein nopeaa toimintaa vaativissa tilanteissa, esimerkiksi kriisitilanteissa tai lapsen ollessa välittömässä vaarassa, tai kun asiakkaalla on esimerkiksi tilapäisen toimeentulotuen tai kotiaavun tarve.

Suppeaksi tilanneselvitykseksi voidaan katsoa myös lastensuojeluilmoituksen vastaanottaminen, jonka yhteydessä selvitetään millaisesta huolesta on kysymys, mikä on asian kiireellisyys ja kuka on huolissaan lapsesta. Tässä tapauksessa suppea tilanneselvitys yleensä edeltää myöhemmin tehtävää laajaa tilanneselvitystä.

Aikuissosiaalityöntekijöiden luokitustyöryhmä (12.5.2003) ehdotti suppean tilanneselvityksen tilaan otsikoksi "rajattu tilanneselvitys" tai "rajattu tilanteen kartoittaminen". Suppea –sana koettiin liian arvottavaksi.

T220 Laajan tilanneselvityksen tekeminen

Laajan tilanneselvityksen tekeminen on asiakkaan tilanteen moniulotteista kartoittamista. Selvitystyön tavoitteena on kokonaiskuvan hahmottaminen asiakkaan elämäntilanteesta sekä hänen tarpeistaan, vaikeuksistaan, voimavaroistaan ja tavoitteistaan.

Kokonaiskuvan kartoittamisessa kiinnitetään huomiota muun muassa yksilön tai perheen ihmissuhteisiin, asumiseen, työelämään, taloudelliseen toimeentuloon, terveydentilaan, turvallisuuden riskitekijöihin sekä selviytymiskykyyn, taitoihin, arvoihin, tavoitteisiin ja motiiveihin. Asiakkaan henkilökoh-taisen verkoston lisäksi kartoitetaan asiakkaan yhteydet muihin auttaja- ja asiantuntijatahoihin sekä suhteet lainsäädäntö- ja palvelujärjestelmään.

Kotikäynti. Tulisiko kotikäynti lisätä tarkenteena tähän kohtaan? Kotikäynti liittyy myös seurantaan.

T3 TILANNEARVION TEKEMINEN

Tilannearvio on sosiaalityöntekijän tilanneselvityksen perusteella tekemä ammatil-linen päätelmä tai hypoteesi asiakkaan tilanteesta. Tilannearviossa ammatillisuus tarkoittaa sitä, että sosiaalityöntekijä antaa merkityksen tilanneselvityksessä esiin tulleille asioille suhteuttamalla ne sosiaalityön asiayhteyteen ja yhteiskunnan reunaehtoihin, kuten olemassa oleviin palveluihin ja lakeihin. Tilannearvion teke-minen vaatii olemassa olevien tietojen tutkimuksellista analysointia, asiantunte-musta ja tulkintaa.

Sosiaalityöntekijä arvioi toimintavaihtoehdot ja sosiaalityön mahdollisuudet vasta-ta asiakkaan tarpeisiin ja auttaa vaikeuksien ratkaisemisessa. Arviossa huomioidaan muun muassa tilanteen tai ongelman vakavuus, kesto, toistuvuus, monimut-kaisuus, kerroksellisuus, merkitykset ja seuraukset. Tämän lisäksi sosiaalityönte-kijä arvioi omat edellytyksensä, kuten kykynsä ja motivaationsa, toimia asiakkaan asiassa.

Sosiaalityöntekijän ja asiakkaan muodostamat arviot asiakkaan tilanteesta voivat poiketa toisistaan. Tilannearvio voidaan tehdä myös viranomaisyhteistyössä tai moniammatillisessa tiimissä. Tilannearvion tekeminen edeltää toimintasuunnitelman laatimista.

Tilanneselvityksen ja tilannearvion keskinäinen rajanveto on hankalaa. Tutkimuksen analogiassa tilanneselvitys vastannee datan hankkimista ja tietojen keräämistä, kun taas tilannearvio olisi tutkimuksen tulosten muodostamista, esittelyä ja johtopäätösten tekemistä. Jos tutkimusprosessi vaiheissa on päällekkäisyyttä, sosiaalityössä näiden erottaminen toisistaan saattaa olla hyvin hankalaa, usein jopa mahdotonta. Selvityksen aikana tehdään lukemattomia – pieniä ja suuria – arvauksia, johtopäätöksiä ja arvioita.

Toinen hankaluus liittyy tilanneselvityksen/arvion ja (tilanteen/suunnitelman/yhteistyön) arvioinnin keskinäiseen suhteeseen. Sosiaalityön arki ei rakennu luokittelun mukaisesti prosessimaisesti, jossa erotettaisiin vaiheina selvästi toisistaan selvitys (tiedonhankinta), arvio (hypoteesin tekeminen), toiminnan suunnittelu, toteuttaminen ja toteutumisen arviointi. Toteutumisen arviointiin kuuluu käytännössä varsin paljon samoja toimintoja kuin selvitykseen ja arviointiin: asiakkaan uuden - ehkä aiemmasta muuttuneen - tilanteen arviointia, sen ammatillista arvioimista ja uusien toimintavaihtoehtojen pohtimista. Tulisiko siis tilanneselvitys, tilannearvio ja arviointi nivoa luokituksessa selkeämmin yhteen?

T310 Arvio sosiaalityön tarpeesta

Sosiaalityöntekijä arvioi, onko henkilö sosiaalityön tarpeessa. Sosiaalityöntekijä tekee arvion tapaamastaan henkilöstä tai henkilöstä, jonka on ilmoitettu olevan avuntarpeessa. Ammatillisessa arvioissaan sosiaalityöntekijä päätyy joko suosittelemaan sosiaalityön asiakkuutta tai toteaa, ettei sosiaalityöhön kyseisessä tilanteessa ole tarvetta.

T320 Arvio palveluiden tarpeesta

Sosiaalityöntekijä arvioi, onko henkilö palveluiden tarpeessa ja millaisista palveluista hän hyötyisi. Tähän sisältyvät kaikki mahdolliset palvelutarpeet, kuten terveystalveluiden, kuntoutuspalveluiden tai koulutuksen tarve. Arvion perusteella päätetään henkilön ohjaamisesta tarkoituksenmukaisen palvelun piiriin.

YHTEISTOIMINNAN SUUNNITTELU

T4 SUUNNITELMAN TEKEMINEN JA TAVOITTEIDEN ASETTAMINEN

Suunnitelma perustuu luottamukseen, tilanneselvitykseen, tilannearvioon ja osapuolten väliseen yhteisymmärrykseen asiakkaan tilanteesta, muutostarpeista ja tavoitteista. Suunnitelma laaditaan aina asiakasta varten hänen voimavarojaan ja tarpeitaan kunnioittaen. Se on luonteeltaan sopimuksellinen.

Suunnitelmassa konkretisoidaan yhteistyön tarkoitus ja tavoitteet: mihin olosuhteisiin tai asioihin pyritään vaikuttamaan, millä keinoilla ja millaisin osapuolten antamin sitoumuksin, panoksin tai yhteiskunnan tarjoamin voimavaroin. Suunnitelmaa laadittaessa määritellään, miten sovitut tehtävät ja vastuut jaetaan. Suunnitelmaa laadittaessa sovitaan myös eri tavoitteiden ja toimintojen toteutusaikataulu ja suunnitelman etenemisen arviointiajankohdat.

Suunnitelman tekemiseen ja tavoitteiden asettamiseen voi osallistua sosiaalityöntekijän ja asiakkaan lisäksi muitakin henkilöitä, esimerkiksi asiakkaan perheenjäsen, sukulainen, tukihenkilö, muu asiantuntija tai ammattihenkilö. Tällöin sovitaan myös suunnitelman koordinaattori ja vastuuhenkilö.

Yhteistyösuunnitelmilla voi olla erilaisia nimiä asiayhteydestä riippuen. Lainsäädännön mukaisesti suunnitelmaa voidaan kutsua muun muassa palvelusuunnitelmaksi, kuntoutussuunnitelmaksi, huoltosuunnitelmaksi, aktivointisuunnitelmaksi, erityishuolto-ohjelmaksi tai hoito- ja kasvatussuunnitelmaksi. Yleensä suunnitelma dokumentoidaan, esimerkiksi kirjallisessa muodossa.

Aikuissosiaalityöntekijöiden luokitustyöryhmä (12.5.2003) ehdotti aktivointisuunnitelman nostamista erikseen esiin, esimerkiksi alaluokaksi tai tarkenteeksi. He katsoivat aktivointisuunnitelman olevan spesifisti sosiaalityön väline, jolla on lain turva. Aktivointisuunnitelma on osa kuntouttavan työtoiminnan –kokonaisuutta. Ongelma: miten tämä luokka suhteutuu ammattilaisyhteistyössä, esimerkiksi verkostotyössä, tehtyyn suunnitelmaan? Koodataanko se tähän vai verkostotyön luokkaan?

T410 Suunnitelman muuttaminen

Suunnitelman muuttaminen tarkoittaa olemassa olevan, valmiin tai alkupe-
räisen suunnitelman sisällön muokkaamista ja täsmentämistä, esimerkiksi
väliarvioinnin yhteydessä tai asiakkaan tilanteen muuttuessa. Yhteistyösuun-
nitelman muutos voi koskea muun muassa tavoitteiden uudelleen asettamista
tai niiden täsmentämistä, uusista toteuttamiskeinoista sopimista, toteutumis-
aikataulun tarkistamista tai uusien asioiden liittämistä entiseen suunnitel-
maan.

T420 Arvioinnin suunnitteleminen

Tämä tarkoittaa sen määrittelemistä, miten asiakkaan kanssa tehtyä suunni-
telmaa arvioidaan. Tähän sisältyy myös asiakkaan tilanteen kehittymistä
koskevan tiedonkeruutarpeen määrittely, tiedonkeruun suunnittelu, tiedon-
keruusta sopiminen ja sen toteutuksen valmistelemine.

SUUNNITELMAN TOTEUTTAMINEN

Suunnitelman toteuttaminen tarkoittaa sosiaalityöntekijän ja asiakkaan laatiman
suunnitelman mukaista sosiaalityön toimintaa. Tähän kuuluvat vuorovaikutukselli-
nen työ, palveluihin liittyvät toiminnot sekä lapsen sijoittaminen ja huostaanotto.

"Suunnitelman toteuttaminen" on hyvin työprosessikeskeinen otsikko. Löytyisikö tähän vaihtoehtoista otsikkoa, joka sisäl-
täisi sosiaalityöntekijän tekemän työn asiakkaan voimavarojen liikkeelle saamiseksi, palveluohjauksen sekä lasten suojelun
pakkotoimenpiteet?

Vuorovaikutuksellinen työ

Vuorovaikutuksellinen työ sisältää sosiaalityöntekijän keskustelutyön, terapeutti-
sen työn ja yhteistyön sekä toiminnallisten työmenetelmien käyttämisen asiakas-
työssä.

T5 KESKUSTELU

Keskustelu on laadittuun suunnitelmaan sisältyvää, tavoitteellista ja jäsentynyttä
vuoropuhelua sosiaalityöntekijän ja asiakkaan tai hänelle läheisen henkilön välillä.
Keskustelulla vaikutetaan asiakkaaseen siten, että hän tiedostaisi elämäntilantee-

seensa vaikuttavia tekijöitä, motivoituisi muutokseen ja ryhtyisi toteuttamaan sitä.

18

Tämä luokka alaluokkineen kuvaa keskustelua sosiaalityöntekijän työmenetelmänä, eikä sisällä esimerkiksi asiakkaan tilanteen selvittämiseen tai arviointiin liittyvää keskustelua tai palveluiden hyödyntämiseen liittyvää keskustelua.

Aikuissosiaalityöntekijöiden luokitustyöryhmässä (12.5.2003) todettiin, että keskustelu –luokka vaikuttaa keinotekoisesti jäsenneyttä. Ehdotettiin, että keskustelua pilkottaisiin sen keston mukaan, esim. "lyhyt ja tiedottava keskustelu" ja "syvä ja uusia toimintatapoja etsivä keskustelu".

Kuntoutussosiaalityöntekijöiden luokitustyöryhmä (11.8.2003) halusi luokan nimeksi "keskustelu" "keskustelutyön" sijaan. Eräs otsikkoehdotus luokalle oli "Keskustelu ja prosessinkulku (suunnitelman etenemiseksi)". Lisäksi ryhmässä ehdotettiin alaluokkien määritelmäksetien tiivistämistä tai poistamista, koska nimet jo itsessään kertovat, mistä on kyse. Luokan tarkenteiden tarpeellisuutta epäiltiin, koska ne ovat liian yksityiskohtaisia. Todettiin myös, että yksilö- ja ryhmäkeskustelut ovat luonteeltaan aivan eri tyyppisiä, joten niitä ei voida luokitella samoilla perusteilla.

Kuntoutuksen sosiaalityöntekijät (11.8.2003) kokivat seuraavan luokan määrittelyssä olleen kappaleen liian opettavana ja halusivat poistaa sen kokonaan: "Sosiaalityöntekijä vastaa keskustelun suunnasta ja ohjaa sen kulkua. Kuunteleminen, keskusteluosapuolten mahdollisuus itsensä ilmaisemiseen ja sanaton viestintä kuuluvat toimivaan keskusteluun. Kuuntelemiseen sisältyy keskittyminen, aidon kiinnostuksen osoittaminen ja ymmärtämisen viestiminen. Sosiaalityöntekijä antaa sekä sanallisesti että sanattomasti palautetta asiakkaan ilmaisusta ja kokemuksista. Myös hiljaisuus ja ajattelutavat kuuluvat keskusteluun." Lisäksi ryhmä piti viimeistä luokkaa muista luokista erottavaa tekstiä tarpeettomana ja outona. Ryhmä ehdotti keskustelun alaluokaksi lisättäväksi "Yhteinen analysointi ja johtopäätösten tekeminen" nimisen luokan, jonka sisältö jätettiin vielä täsmennettäväksi ja edelleen kehitettäväksi.

Myös alaluokkien yhdistämistä on ehdotettu (2.10.2003), koska keskustelussa ei voida mielekkäästi erotella teemoja tällä tavalla erikseen. Kaikkien luokkien asiat ovat läsnä yhtä aikaa.

T510 Tietoa antava keskustelu

Tietoa antavalla keskustelulla pyritään varmistamaan, että asiakas tulee tietoiseksi tilanteensa kannalta keskeisistä tosiasioista sekä erilaisten normien ja määräysten vaikutuksesta hänen asioidensa järjestämiseen. Tietoa antavaa keskustelua ovat muun muassa lapsen kasvusta ja kehittymisestä kertova keskustelu, vanhemman velvollisuuksista kertominen tai päihteiden käyttöön liittyvistä seurauksista kertominen.

Tämä kohta ei sisällä käytettävissä olevista palveluista tai rahallisista etuuksista tiedottamista.

T520 Uusia ajattelu- ja toimintatapoja etsivä keskustelu

Uusia ajattelu- ja toimintatapoja etsivässä keskustelussa etsitään ja löydetään toisin toimimisen mahdollisuuksia. Sosiaalityöntekijä ja asiakas hakevat yhdessä uusia ajattelu- ja toimintatapoja, jotka poikkeavat aiemmista tavoista ja johtaisivat toivottuun lopputulokseen. Vaihtoehtoiset näkökulmat keskustelun kohteena oleviin asioihin voivat avata keskusteluosapuolille sellaisia yhteyksiä, joita he eivät ole aiemmin huomanneet. Tällainen keskustelu tähtää asiakkaan tahtotilan ja toimintatavan muuttumiseen.

T530 Eläytyvä kuunteleminen

Asiakasta kuuntelemalla tarjotaan asiakkaalle mahdollisuus käydä läpi erilaisia ahdistavia elämäntilanteita, menetyksiä tai kriisejä. Näissä tilanteissa puretaan auki asiakkaan kokemuksia sekä tunteita. Kuunteleminen on aktiivista ja siihen liittyy tukea antavia elementtejä, ymmärryksen ja myötätunnon osoittamista, joilla pyritään rauhoittamaan asiakasta ja helpottamaan asiakkaan kokemaa ahdistusta.

¹⁸ Keskustelussa ei eroteta yksilö- ja ryhmäkeskustelua toimintoina toisistaan.

Tämän luokan otsikkona oli aiemmin "kuunteleminen". Otsikkovaihtoehdot: "Tuen ja myötätunnon antaminen" tai "eläytyvä kuunteleminen". Kuntoutussosiaalityöntekijöiden luokitustyöryhmän (11.8.2003) mielestä luokka on väärässä kohdassa ja sen sisältö liukenee muihin alaluokkiin.

T540 Kannustaminen ja onnistumisen huomioiminen

Kannustaminen on sellainen lähestymistapa asiakkaan tilanteeseen, jolla autetaan asiakasta tunnistamaan omat voimavaransa ja vaikeutensa, huomaamaan onnistumiset, tekemään muutoksia elämäntilanteessaan sekä luottamaan tulevaisuuteen. Kannustaminen ja rohkaiseminen sisältää myönteisen ja rehellisen palautteen antamisen sekä luottamuksen asiakkaan kykyyn oppia epäonnistumisista ja vastoinikäymisistä.

Mikä on tämän luokan suhde "motivoivaan haastatteluun"? Motivoiva haastattelu on asiakaskeksinen työmenetelmä, jossa asiakasta autetaan kysymyksien ja aktiivisen kuuntelun avulla tunnistamaan ongelmiaan.

Keskustelun koodiin sisällytetään tarkenne, joka ilmaisee kenen kanssa keskustelu on käyty.

Tarkenne 1 tarkoittaa asiakkaan itsensä (lapsen, nuoren tai aikuisen) kanssa käytyä keskustelua.

Tarkenne 2 tarkoittaa asiakkaan biologisen isän tai äidin kanssa käytyä keskustelua.

Tarkenne 3 tarkoittaa asiakkaan sijaisvanhemman kanssa käytyä keskustelua.

Tarkenne 4 tarkoittaa asiakkaan muun lähiomaisten kanssa käytyä keskustelua.

Tarkenne 5 tarkoittaa asiakkaan kaverin tai ystävän kanssa käytyä keskustelua.

Tarkenne 6 tarkoittaa muita asiakkaan tilanteeseen liittyviä henkilöitä.

T6 TERAPEUTTINEN TYÖ

Terapeuttinen työ voi olla erityiseen terapeuttiseen menetelmään perustuvaa työtä tai varsinaista terapiaa.

Tämän luokan otsikko oli aiemmin "terapiatyö". Kannattaisiko tämä luokka sijoittaa jonkun toisen kokonaisuuden osaksi, esimerkiksi keskustelun alaisuuteen? Kuntoutussosiaalityöntekijöiden luokitustyöryhmä ehdotti tämän luokan otsikoksi "psykososiaalinen työ".

T610 Terapeuttisen menetelmän hyödyntäminen

Tämä tarkoittaa terapialuonteista työtä, jossa hyödynnetään johdonmukaisesti ja suunnitelmallisesti tiettyä terapeuttista osaamista, tietoa, teoriaa tai sen oppeja, vaikka työntekijällä ei olisikaan terapeutin muodollista pätevyyttä.

T620 Terapia

Terapia tarkoittaa terapiakoulutuksen¹⁹ saaneen henkilön tarjoamaa suunnitelmallista, järjestelmällistä ja hoidollista keskustelua. Terapia on keino saada aikaan psyykkisiä muutoksia toisessa ihmisessä tai ihmisryhmässä ammatillisen ja tietoisuuden vuorovaikutuksen kautta, tarkoituksella poistaa tai lievittää tällä tai näillä esiintyviä psyykkisiä häiriöitä tai ongelmia sekä niiden aiheuttamaa kärsimystä. Terapia perustuu riittävästi tutkittuun psykologiseen tietämykseen ja asianmukaiseen koulutukseen.

¹⁹ Suomessa oikeus käyttää psykoterapeutin nimeä on määritelty koulutuksen perusteella ja nimikkeen myöntää Terveystieteiden tutkimuskeskus (TEO).

Terapiaan liittyy tarkenne, joka ilmaisee millaisesta terapiamuodosta on kyse.

Tarkenne 1	yksilöterapia
Tarkenne 2	pariterapia
Tarkenne 3	perheterapia
Tarkenne 4	ryhmäterapia
Tarkenne 5	yhteisöterapia
Tarkenne 6	verkostoterapia

Onko tarkenne-erittely mielekäs?

T7 TOIMINNALLINEN TYÖ

Toiminnallisilla sosiaalityön menetelmillä tarkoitetaan sosiaalityöntekijän suunnitelmia, ohjaamia tai järjestämiä käytännöllisiä tuki-, ohjaus- ja auttamismuotoja. Toiminnalliseen työhön sisältyy usein erityinen kuntouttava ulottuvuus. Toiminnallisella työllä autetaan henkilöitä ratkaisemaan ongelmia sekä löytämään taitoja ja voimavaroja elämässä selviytymiseen. Toiminnallisuus auttaa käsittelemään myös sellaisia asioita, joista on vaikea puhua.

Tämä luokka on vielä hyvin keskeneräinen, otsikkoa myöten, ja kaipaa runsaasti työstöä ja kritiikkiä! Mitä kaikkea toiminnalliset menetelmät sisältää? Löytyykö jokin parempi otsikko kuvaamaan tätä toimintoa? Millä tavalla sitä olisi järkevä jäsentää? Nykyinen jäsenyys on onnto ja päällekkäisyys on ilmeistä. Määritelmää tulisi tarkentaa ja rajata sekä mielekästä alaluokittelua kehittää. Nyt "työskenteleminen ryhmien kanssa" saattaa mennä päällekkäin yhteistyön tekemisen kanssa. Kuntoutussosiaalityöntekijöiden luokitustöryhmän (11.8.2003) mielestä luokka on relevantti. Alaluokittelussa koettiin hyväksi ryhmien esiin ottaminen. Toiminnallisessa työssä on olemassa erilaisia koulukuntia, esimerkiksi draamat. Eräs ehdotus (2.10.2003) on lähestyä aihetta jakamalla toiminta selkeästi psyykkiseen ja praktiseen. Tämän kohdan määritelmää täytyy tarkentaa!

T710 Yksilökohtainen toiminnallinen työskenteleminen

Tähän luokkaan kuuluvat yksittäisten henkilöiden kanssa tehtävät toiminnalliset työmuodot. Yksilökohtaisina toiminnallisina menetelminä voidaan käyttää esimerkiksi kirjallisten väli- tai kehitystehtävien antamista asiakkaalle, uusien toimintamallien harjoittelemista käytännössä, työtoimintaan tai työhön osallistumista, leikkejä ja pelejä, suku- tai tunnepuun tai elämänjanan piirtämistä tai tulevaisuus- ja menneisyysmatkailua. Toiminnallisessa työssä voidaan hyödyntää myös musiikkia ja liikuntaa.

T720 Toiminnallinen työskenteleminen ryhmien kanssa

Tähän luokkaan sisältyvät ryhmien ja yhteisöjen kanssa tehtävät toiminnalliset työmuodot. Tällaisia työskentelytapoja ovat esimerkiksi erilaiset asiakas- tai vertaisryhmät ja teemaryhmät.

Työskentelytavat, sisällöt ja -tavoitteet erilaisten ryhmien kanssa vaihtelevat. Koulun sosiaalityössä toiminnallisia ryhmiä voivat olla esimerkiksi tyttöryhmä, jännittäjien ryhmä, kiusattujen ryhmä ja kiusaajien ryhmä. Lasten ja nuorten kanssa työskenneltäessä voidaan hyödyntää esimerkiksi seikkailumenetelmää ja luontoretkeilyä.

T8 YHTEISTYÖN TEKEMINEN

Yhteistyö on yhteistoimintaa, konsultointia tai yhteydenpitoa eri toimijoiden kanssa asiakkaan asioiden selvittämiseksi, järjestämiseksi, sopimiseksi ja arvioimiseksi.

Yhteistyöllä asiakkaan asioihin saadaan useampia näkökulmia. Yhteistyöllä vahvistetaan asiakkaan sosiaalista tukiverkostoa ja palveluja siten, että ne hyödyttävät asiakkaan tilannetta tai hänen olosuhteitaan. Muodostettavan yhteistyöverkoston koostumus ja laajuus sovitaan asiakaskohtaisesti. Yhteistyö kunkin toimijan kanssa tapahtuu yleensä asiakkaan suostumuksella.

Yhteistyöhön on esitetty omaksi luokakseen parityötä. Mihin se sijoittuisi? Parityötä tehdään etenkin lastensuojelussa ja tukiasuntososiaalisuudessa.

T810 Yhteistyöverkoston rakentaminen

Yhteistyöverkoston rakentamisella tarkoitetaan asiakkaan tilanteeseen liittyvien eri asiantuntijoiden etsimistä, toimijoiden valitsemista, yhteydenottoja ja koollekutsumista. Yhteistyöverkoston rakentamisella luodaan pohja varsinaiselle ammatilliselle yhteistyölle.

T820 Ammattilaisten välinen yhteistyö²⁰

Ammattilaisten välinen yhteistyö on sosiaalityöntekijän yhteistoimintaa ja konsultointia kollegojen, eri viranomaisten, järjestöjen, yhdistysten ja yritysten työntekijöiden, ammattilaisten ja asiantuntijoiden kanssa. Ammattilaisten välinen yhteistyö tapahtuu siis ammattilaisten kesken, eikä asiakas itse ole siinä läsnä. Suppeimmillaan yhteistyö on kahden ammattilaisen välistä yhteydenpitoa asiakkaan asioissa. Henkilön ollessa usean eri ammattilais-tahon tai palvelutarjoajan asiakkaana tarvitaan yleensä (moni)ammatillista yhteistyötä näiden tahojen välillä.

Tällainen yhteistyö on ammattilaisten yhteistä toimintaa asiakkaan asian edistämiseksi. Ammatillinen yhteistyö voi tapahtua kasvokkain tapaamisissa tai yhteydenpitona tietotekniikan välityksellä tai puhelimitse. Yhteistyön toteuttamiseen kuuluu yhteydenpitäminen, yhteisen näkemyksen muodostaminen asiakkaan tilanteesta, toimintatavoista neuvottelemineen ja sopiminen, kunkin ammattilaisen roolin ja vastuun määrittelemineen sekä osapuolten tavoitteiden mukainen toiminta asiakkaan asiassa.

Ohjausryhmän (3.6.2003) palautteessa toivottiin, että tämän luokan määrittelyn sävyä muutettaisiin. Siinä on "puolesta tekemisen" korostus.

T821 Ammatillinen konsultointi

Ammatillinen konsultointi on toisen ammattilaisen tai asiantuntijan tietämyksen kysymistä ja neuvon pyytämistä asiakkaan asiassa. Sosiaalityöntekijä voi ottaa yhteyttä toiseen ammattilaiseen saadakseen tältä tietoa, opastusta tai vahvistusta asiakasta koskevassa asiassa tai ratkaisussa.

Tämä luokka ei sisällä palvelujen hyödyntämiseen eikä rahallisiin etuuksiin liittyviä yhteydenottoja, selvittelyjä tai tiedusteluja.

T822 Asiakastilanteen reflektointi ammatillisessa työryhmässä

Tällä tarkoitetaan sosiaalityöntekijän osallistumista ammatillisen työryhmän jäsenenä sellaiseen asiakkaan tilanteen arviointiin, pohdintaan, peilaamiseen ja keskusteluun, jossa asiakas ei itse ole läsnä.

²⁰ Luokkaan voi liittää toimipaikkakohtaisesti tarkenteen, joka ilmaisee ne tahot, joiden kanssa yhteistyö tapahtuu. Yhteistyötahot voidaan jaotella toimipaikan tarpeen mukaisesti, esimerkiksi organisaation sisäiset ja ulkoiset yhteistyötahot tai sosiaalityöntekijät ja muut ammatilliset yhteistyökumppaneina.

Näissä reflektointitilanteissa pohditaan työryhmänä yhdessä esimerkiksi sitä, ollaanko asiakkaan tilanteessa etenemässä oikeaan suuntaan, ja vahvistetaan näkemystä tai lisätään ymmärrystä asiakkaan tilanteesta. Ryhmän lisäarvo ilmenee esimerkiksi uusien näkökulmien avautumisena ja mahdollisuutena testata kullekin työntekijälle asiakastilanteesta muodostuneita käsityksiä.

Mikä on tämän luokan suhde tilanneselvitykseen tai -arviointiin? Pällekkäisyydet ovat ilmeisiä.

T830 Asiakkaiden ja ammattilaisten välinen yhteistyö

Tällä tarkoitetaan sellaista sosiaalityöntekijän ja ammattilaisten välistä yhteistyötä, jossa asiakas on myös läsnä. Asiakkaan tilanne ja tarpeet määräävät sopivimman yhteistyötavan. Yhteistyö lähtee liikkeelle joko asiakkaan itsensä tai jonkin työntekijätahon aloitteesta.

Asiakkaan ja hänen ammatillisverkostonsa yhteistyö on yhteistyöverkostossa toimivien tahojen konkreettista työtä asiakkaan asioissa. Yhteistyöverkosto tarkoittaa sosiaalityöntekijää, asiakasta ja muita asiakkaan asian ympärille koottuja toimijoita, jotka ovat yhteydessä toisiinsa. Yhteistyössä hyödynnetään eri toimijoiden osaamista ja voimavaroja asiakkaan hyväksi.

Yhteistyö sisältää toimijoiden säännöllisiä tapaamisia, asiakkaan tilanteen edistymisestä tiedottamista, yhteisten tavoitteiden määrittelyä, toimintamallien koordinoitua ja sovittujen asioiden toteuttamista.

Normaalin yhteistyön lisäksi yhteistyön toteutumiseksi on kehitetty erityisiä yhdessä työskentelemisen menetelmiä.

Tähän luokkaan on ehdotettu lisättäväksi alaluokkina myös: asiakasyhteistyöryhmät (joita toteutetaan esimerkiksi kuntoutuksessa tai laitospalveluita järjestettäessä; näissä tosin ei ole asiakas aina läsnä!) ja pylpyrä – riittävän vanhemmuuden malli. Kuntoutussosiaalityöntekijöiden luokittelutyöryhmä (1.8.2003) ehdotti alaluokaksi myös "Yksilökohtainen palveluohjaus" –luokkaa, jonka sisältöä täytyisi vielä muotoilla.

Alaluokittelu on myös saanut osakseen kritiikkiä: luokitellut yhteistyömenetelmät voivat olla vain muotoilukkuja, jotka unohtuvat 10 vuodessa. Tällöin ei kannattaisi purkaa luokitusta yhteistyömenetelmien nimien mukaan.

T831 Verkostotyö

Verkostotyötä voidaan tehdä joko asiakkaan luonnollisen verkoston kanssa tai viranomais-yhteistyönä. Tietyn aiheen ympärille kootun verkoston osalliset kokoontuvat verkostokokouksiin, joissa etsitään yhdessä ratkaisuja, määritellään yhteiset tavoitteet ja vastuutetaan verkoston toimijoita. Verkostotyöhön kuuluu asiakkaan lähiverkoston kartoittaminen, esimerkiksi verkostokartan avulla. Verkostokartta on väline, jolla asiakas pystyy hahmottamaan itselleen konkreettisesti omat ihmissuhteensa.

Verkostotyön määritelmä ontuu vielä. Mitä on verkostotyö – erotettuna normaalista yhteistyöstä?

T832 Läheisneuvonpito

Läheisneuvonpito on asiakaslähtöinen tapa etsiä, vahvistaa ja yhdistää henkilölle läheisten ihmisten voimavaroja henkilön tilanteen ratkaisemiseksi. Siinä pyritään organisoimaan kaikki käytettävissä oleva tuki ja palvelut henkilön parhaaksi sekä vähentämään viranomaisten tarvetta puuttua henkilön tai perheen asioihin. Läheisneuvonpito etenee usein kolmivaiheisesti: siinä on erotettavissa tiedonanto-, neuvonpito-

ja suunnitelmavaiheet.²¹ Näiden lisäksi läheisneuvonpitoon voi kuulua seurantavaihe.

T833 Dialoginen menetelmä²²

Dialoginen menetelmä on erityisten välittäjähenkilöiden mahdollistamien dialogifoorumeiden toteuttamista tietyillä ennakointidialogimetodeilla. Ennakointidialogimetodeja ovat esimerkiksi tulevaisuuden muistelu, toiminnan seurausten ennakointi ja huomioiden kehityssuunnista. Dialogifoorumit ovat vuoropuhelua varten muodostettuja ryhmätilaisuuksia. Välittäjähenkilöt toimivat vuoropuhelun mahdollistajina.

Dialoginen menetelmä on voimavarakeskeistä, moniammatillista ja ylisektorista yhteistyötä, joka perustuu vuoropuhelulle ja vahvistaa asiakkaiden ja heidän verkostojensa voimavaroja. Dialogisen menetelmän keskeisiä periaatteita ovat vuoropuhelu, kuuntelu ja moniäänisyys.

Otsikko yrittää koota dialogiaan perustuvat menetelmät, mutta onko se oikea. Tässä viitataan kuitenkin vain Arnkilien ja Erikssonin kehittämien dialogisten verkostojen työmalleihin. Tulisiko erilaiset sovellukset erottaa omiksi luokikseen, esim. tulevaisuuden muistelu ja ennakointi?

Aikuissosiaalityöntekijöiden luokitustyöryhmässä (12.5.2003) katsottiin, että tämä alaluokka kuuluisi ammattilaisten väliseen yhteistyöhön, koska sitä sovelletaan lähinnä viranomaisyhteistyössä.

Palveluiden hyödyntämiseen liittyvät toiminnot

Palveluiden hyödyntämiseen liittyvät sosiaalityöntekijän toiminnot ovat asiakkaalle kuuluvista palveluista ja taloudellisista etuuksista tiedottamista, niiden saamisessa ohjaamista ja avustamista, etuuspäätöksentekoa tai palvelun tarjoamista asiakkaalle. Lähtökohtana on asiakkaan tai asiakasryhmän avuntarve.

Tämä kokonaisuus on rakennettu sisältämään laajan, sosiaalityötä tukevan palvelukirjon, joihin kuuluvat myös rahalliset sosiaalietuudet. Toimintojen luokittelu ja erottelu toisistaan on vielä mietinnän alla: mielekästä toiminto-jaottelua haetaan.

T9 PALVELUN HYÖDYNTÄMISEN VALMISTELEMINEN

Valmisteluun kuuluvat palveluiden ja taloudellisten etuuksien hyödyntämistä, hankkimista tai saamista edeltävät toiminnot.

T910 Palvelun tiedusteleminen

Tiedusteleminen on etuuden saamismahdollisuuksien tai palveluun pääsyn selvittämistä. Tähän luokkaan kuuluu esimerkiksi tarkoituksenmukaisen palvelun etsiminen.

T920 Palvelusta tiedottaminen

Tiedottaminen tarkoittaa kertomista ja neuvomista tietyn palvelun, taloudellisen etuuden tai muun tukijärjestelyn olemassaolosta ja sisällöstä.

²¹ Lähteenä Heino, Tarja (toim.): Läheisneuvonpito – uusi sosiaalityön menetelmä. Stakes oppaita 40/2000.

²² Lähteenä Arnkil, Tom Erik, Eriksson Esa & Arnkil Robert: Palveluiden dialoginen kehittäminen kunnissa. Sektorikeskeisyydestä ja projektien kaaoksesta joustavaan verkostointiin. Stakes raportteja 253/2000.

Tämä luokka ei sisällä keskustelutyömenetelmänä käytettävää tietoa antavaa keskustelua.

T930 Palvelun hakeminen

Tämä on asiakkaan palvelun tai taloudellisen etuuden vireillepanoa. Hakemiseen kuuluu esimerkiksi palvelu-, etuus- tai asuntohakemuksen laatimisessa avustaminen ja hakemuksen vireillepano.

T940 Lausunnon antaminen

Lausunto voidaan antaa esimerkiksi palvelun, taloudellisen etuuden tai muun järjestelyn saamiseksi.

Kuntoutussosiaalityöntekijöiden luokitustyöryhmässä (11.8.2003) todettiin, että on eri asia kirjoittaa lausunto asiakkaan tilanteesta kuin palvelun järjestämistä varten.

T950 Hakemuksen käsitteleminen

Palvelu- tai etuushakemuksen käsittelemiseen kuuluu hakemuksen vastaanottaminen, sen sisällön tutkiminen ja hallintopäätöksen valmisteleva toiminta. Tähän luokkaan sisältyy esimerkiksi myös lisäselvitysten pyytäminen asiakkaalta toimeentulotukihakemuksen yhteydessä.

T10 PÄÄTÖKSEN TEKEMINEN TAI PALVELUN JÄRJESTÄMINEN

Päätöksen tekeminen tarkoittaa päätöksentekoa palvelun tai taloudellisen etuuden saamiseksi. Päätämiseen kuuluvat myös palvelusta tai muusta järjestelystä sopiminen, esimerkiksi lapsen huolto- ja tapaamisoikeussopimuksen tekeminen.

Palvelun järjestäminen on palvelun perustamista, palvelun antamista tai asiakkaan saataville hankkimista.

Palveluiden hyödyntämiseen (T9-T10) liittyvien toimintojen koodiin sisällytetään tarkenne, joka ilmaisee sen, mihin toiminto kohdistuu.

Tarkenne 1 tarkoittaa taloudellisia etuuksia, joihin kuuluvat muun muassa:

- toimeentulotuki, johon sisältyy laskennallinen, harkinnanvarainen ja ehkäisevä toimeentulotuki
- sosiaalinen luotto
- elatustuki
- omaishoidontuki
- kuljetustuki
- kansaneläkelaitoksen etuudet, erilaiset vakuutukset, eläke-etuudet, sotilastapaturmalain mukaisen vakuutuksen korvaukset sekä palkkaturva.

Tarkenne 2 tarkoittaa raha-asioiden hoitamiseen liittyviä palveluita, joihin kuuluvat muun muassa:

- sosiaalitoimen hoitama välitystili
- talous- ja velkaneuvontapalvelu
- holhoustoimilain edellyttämä edunvalvonta.

Tarkenne 3 tarkoittaa asumiseen liittyviä palveluita, joihin kuuluvat muun muassa:

- asunnon välittäjien ja -tarjoajien palvelut
- sosiaalinen isännöinti
- palveluasunnot
- tukiasunnot
- tilapäisasumismuodot.

Tarkenne 4 tarkoittaa perheiden ja lasten palveluita, joihin kuuluvat muun muassa:

- lastenhoito tai päivähoito
- kotipalvelu
- kasvatus- ja perheneuvola
- perhetyö
- perhekuntoutuspalvelut
- ensi- ja turvakoti
- adoptiopalvelut.

Tarkenne 5 tarkoittaa terveyspalveluita, joihin kuuluvat muun muassa:

- lääkäripalvelut
- terveyskeskuspalvelut
- sairaala- ja poliklinikkapalvelut
- kotisairaanhoito
- mielenterveyspalvelut
- hammashoitopalvelut
- äitiys- ja lastenneuvolapalvelut
- koulun ja opiskelijoiden terveydenhuollon palvelut
- vankien ja varusmiesten terveyspalvelut.

Tarkenne 6 tarkoittaa oikeusturvaan liittyviä palveluita, joihin kuuluvat muun muassa:

- sosiaaliasiamies
- oikeusaputoimisto.

Tarkenne 7 tarkoittaa koulu- ja opiskelupaikkoja sekä oppilashuollon palveluita, joihin kuuluvat muun muassa:

- oppilashuolto
- oppilaitokset

Tarkenne 8 tarkoittaa työhön ja arkitoimintaan liittyviä palveluita, joihin kuuluvat muun muassa:

- työnvälitys
- työnhakuhaastattelu
- osaamiskartoitus ja työnhakusuunnitelma
- työnhakuvalmennus
- työkyvyn arviointi
- ura- ja ammatinvalintaneuvonta
- työharjoittelu
- työelämävalmennus
- kuntouttava työtoiminta
- suojatyö
- mielenterveyskuntoutujan päivätoiminta
- vanhusten päivätoiminta
- vammaisten päivätoiminta.

Tarkenne 9 tarkoittaa kuntoutuspalveluita, joihin kuuluvat muun muassa:

- kuntoutustarvearvio
- kuntoutustutkimus
- ammatillinen kuntoutus
- lääkinnällinen kuntoutus
- sopeutumisvalmennus
- avustajapalvelut
- tekniset apuvälineet
- avo- ja laitospäihdekuntoutus.

Tarkenne 10 tarkoittaa tukihenkilötoimintaa, johon kuuluvat muun muassa:

- vertaistuki
- tukiperheteroiminta
- yksityissijoitus.

Tarkenne 11 tarkoittaa virkistystoimintaa, johon kuuluvat muun muassa:

- leirit
- lomatoiminta
- lasten lomakodit.

Tarkenne 12 tarkoittaa varusmiespalvelukseen liittyviä asioita, joihin kuuluvat muun muassa:

- palvelustehtävät, -tapa ja -paikka
- palvelusaika ja lomat
- palveluksen keskeyttäminen
- varusmiehen oikeusturva

Tarkenne 13 tarkoittaa muita sosiaalipalveluita, joihin kuuluvat muun muassa:

- yhteispalvelupisteet

Tarkenne 14 tarkoittaa muita kunnan, valtion, järjestöjen tai yksityisten tuottajien palveluita kuin edellä mainittuja. Tähän kuuluu esimerkiksi poliisin antama virka-apu, seurakunnat ja diakoniapalvelut, hautausoimistot, optikkopalvelut, apteekit ja kaupat.

Palvelujen hyödyntämistoimintojen tarkenneluettelo vaikuttaa paisuvan massiiviseksi. Vielä on hahmottumatta, millaisella tarkkuustasolla tietoa palveluista halutaan/kannattaa hankkia.

Lapsen sijoittaminen ja huostaanotto

TII LAPSEN SIOJITTAMISEEN LIITTYVÄT TOIMINNOT

Lapsen sijoittamisella tarkoitetaan lapsen siirtämistä asumaan kodin ulkopuolelle. Siihen liittyviä toimintoja ovat sosiaalityöntekijän sijoittamisen valmistelutyö, sijoittaminen, sijoituspaikan vaihtaminen ja sijoituksen lopettaminen.

TII10 Lapsen sijoittamiseen liittyvä valmistelutyö

Lapsen sijoittamisen valmistelutyöhön sisältyy muun muassa tarkoituksenmukaisen sijoituspaikan etsiminen.

Asianosaisten kuuleminen ja muu selvitystyö kirjataan tilanneselvityksen tekeminen –luokkaan.

TII20 Lapsen sijoittaminen asumaan kodin ulkopuolelle

Lapsi voidaan sijoittaa joko perhehoitoon tai laitoshoitoon. Perhehoidon sijoitusmahdollisuuksia ovat perhekoti tai yksityinen perhe. Laitoshoidon sijoituspaikkoja ovat kuntien omat lastenkodit, nuorisokodit, sekä valtion, muiden kuntien tai yhteisöjen, järjestöjen ja yksityisten ylläpitämät laitokset.

TII21 Lapsen sijoittaminen perheeseen (perhehoito)

TII22 Lapsen sijoittaminen ammatilliseen perhekotiin

TII23 Lapsen sijoittaminen lastenkotiin

TII24 Lapsen sijoittaminen nuorisokotiin

TII25 Lapsen sijoittaminen koulukotiin

TII26 Muut sijoittamiset kodin ulkopuolelle

Tähän kuuluvat esimerkiksi sijoittaminen kehitysvammalaitoksiin tai psykiatriin yksiköihin.

TII30 Lapsen sijoituspaikan muuttaminen

Lapsen sijoituspaikan muuttamisella tarkoitetaan sijoitetun lapsen siirtämistä asumaan sijoituspaikasta toiseen.

TII40 Lapsen sijoituksen lopettaminen

Lapsen sijoituksen lopettamisella tarkoitetaan päätöstä siitä, että lapsen asuminen sijoituspaikassa päättyy.

Lapsen sijoittamisen koodiin sisällytetään tarkenne, joka ilmaisee sijoittamisen tavan.

Tarkenne 1 tarkoittaa lapsen sijoittamista avohuollon tukitoimena.

Tarkenne 2 tarkoittaa huostaanotetun lapsen sijoittamista sijaishuoltoon.

TI2 LAPSEN HUOSTAANOTTOON LIITTYVÄT TOIMINNOT

Tällä tarkoitetaan toimenpiteiden kokonaisuutta, jossa lastensuojelun sosiaalityöntekijä valmistelelee päätöksen lapsen sijoittamisesta ja huolehtii sijoituksen täytäntöönpanosta sekä sen lopettamisesta. Ennen varsinaista huostaanottotoimenpidettä lapsen tilanne selvitetään ja arvioidaan huolellisesti. Huostaanottoon liittyvät toimenpiteet ovat viimesijaisia ja huostaanottoon ryhdytään vasta, kun muut keinot eivät ole turvanneet lapsen tilannetta.

Huostaanotossa sosiaalityöntekijän toimintoja ovat huostaanoton valmisteleminen, toimeenpaneminen, kiireellinen huostaan ottaminen ja huostassapidon lopettaminen.

TI210 Huostaanoton valmistelutyö

Huostaanoton valmistelutyöhön kuuluu muun muassa asiantuntijalausuntojen hankkiminen.

Asianosaisten kuuleminen sisältyy tilanneselvityksen tekeminen –luokkaan ja lapsen tilanteen arvioiminen sisältyy tilannearvion tekeminen –luokkaan.

TI220 Huostaanotto

Huostaanotolla tarkoitetaan päätöstä, jolla lapsi otetaan pois vanhempien huostasta ja vastuu lapsen hoidosta ja kasvatuksesta siirretään kunnan lastensuojelusta vastaavalle toimielimelle.

Huostaanoton koodiin sisällytetään tarkenne, joka ilmaisee huostaanoton tavan.

Tarkenne 1 tarkoittaa lapsen, nuoren ja vanhempien suostumuksella tehtyä huostaanottoa.

Tarkenne 2 tarkoittaa lapsen, nuoren tai vanhempien tahdon vastaista huostaanottoa.

TI230 Kiireellinen huostaanotto

Jos lapsi on välittömässä vaarassa tai muutoin ilman riittävää hoitoa ja huolenpitoa, voi lastensuojelun sosiaalityöntekijä sijoittaa lapsen asumaan tilapäisesti pois kotoa asianosaisia kuulematta, tai vastoin heidän suostu-

mustaan. Kiireelliseen huostaanottoon ei tarvita hallinto-oikeuden vahvistusta. Tällaisia tilanteita voivat olla esimerkiksi, että pieni lapsi on jätetty yksin tai vanhemmat ovat niin sairaita tai päihtyneitä, etteivät pysty huolehti-
maan lapsesta tai lapsen toiminta on vaaraksi hänelle itselleen.

TI240 Lapsen huostassa pidon lopettaminen

Huostassapidon lopettamisella tarkoitetaan kunnan lautakunnan päätöstä siitä, että lapsen huostaanotto päättyy. Huostassapito lopetetaan, kun siihen ei ole enää perusteita. Huostassapito lakkaa myös silloin, kun lapsi täyttää 18 vuotta tai solmii avioliiton.

Selvitys ja sovittelu

Tämä kohta on vielä hatara: voisiko asiat purkaa toiminnoiksi muulla tavoin, esim. purkautuuko selvitykset tilanneselvityksen ja tilannearvion kautta? Selvitysten ja sovitteluiden sisällöt eroavat ehkä liiaksi toisistaan, jotta niitä voidaan luokitella yhteisiin luokkiin.

TI3 SELVITYKSEN LAATIMINEN

Tämä tarkoittaa sosiaalityöntekijän asiakasasiassa antamaa selvitystä, yleensä toisen viranomaisen pyynnöstä.

Tämä luokka ei sisällä lausunnon antamista palvelun tai etuuden saamiseksi.

Selvityksen laatimisen koodiin sisällytetään tarkenne, joka ilmaisee mistä selvityksestä on kyse.

Tarkenne 1 tarkoittaa sosiaalityöntekijän oikeuslaitoksen pyynnöstä tekemää selvitystä lapsen huolto- ja tapaamisasiassa silloin, kun huolto- ja tapaamisasia menee riita-asiana oikeuden vahvistettavaksi.

Tarkenne 2 tarkoittaa henkilötutkinnan tekemiseen liittyvää selvitystä.

Tarkenne 3 tarkoittaa yhdyskuntapalvelun soveltuvuusselvityksen laatimista.

Tarkenne 4 tarkoittaa adoptioon liittyvää kotiselvitystä.

TI4 SOVITTELEMINEN

Sovittelemisen tarkoittaa sosiaalityöntekijän yhteistä ymmärrystä, sopua tai ratkaisua etsivää toimintaa eri osapuolten välisissä suhteissa ja järjestelyissä.

Sovittelemisen koodiin sisällytetään tarkenne, joka ilmaisee millaisesta sovittelusta on kyse.

Tarkenne 1 tarkoittaa lapsen huolto- ja tapaamisasian sovittelua.

Tarkenne 2 tarkoittaa rikoksen tekijän ja uhrin välistä rikossovittelua.

Tarkenne 3 tarkoittaa perheasiainsovittelua.

YHTEISTYÖN, PALVELUN JA SUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI SEKÄ SEURANTA

Tässä arvioinnilla tarkoitetaan asiakkaan ja sosiaalityöntekijän yhteistoiminnan, asiakkaan tilanteen kehittymisen, sovittujen tavoitteiden toteutumisen tai tarjotun palvelun tarkoituksenmukaisuuden, vaikuttavuuden ja laadun määrittämistä. Arvioiminen tehdään yhdessä asiakkaan ja muiden asianosaisten tai tarpeellisten tahojen kanssa. Arviointikriteerit tai –asteikko määrittyvät arvioinnin luonteesta käsin.

Asiakkaan tilannearvion tekeminen ei kuulu tähän kohtaan.

Otsikon nimi kaipaa vielä tarkennusta. Koko luokan paikka on kyseenalainen: suunnitelman arviointi sisältää toimintona samoja asioita kuin tilanneselvityksen tekeminen ja tilannearvion tekeminen. Tässä sen erottaa em. toiminnoista vain se, että selvitys- ja arviotyö on sidottu suunnitelmaan. Onko tämä mielekästä?

TI5 SUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN VÄLIARVIOINTI

Väliarviointi on asiakassuhteessa laaditun suunnitelman toteutumisen tutkimista, tarkastelua ja seurantaa. Arviointi kohdistuu sekä asiakkaan tilanteessa tapahtuneeseen kehitykseen että suunnitelman sisältöön.

Väliarvioinnissa tarkastetaan muun muassa sitä, miten sovitussa aikataulussa on pysytty, onko työnjako tavoitteiden toteuttamisen suhteen ollut tarkoituksenmukainen ja ovatko asiakkaan tilanne, olosuhteet tai asiat muuttuneet tavoitellusti. Väliarvioinnissa voidaan määritellä myös sosiaalityön ja muiden käytettyjen palveluiden vaikutus asiakkaan tilanteen kehittymiseen.

Tarpeen vaatiessa sovitaan suunnitelman uudistamisesta, tarkentamisesta, korjaamisesta tai täydentämisestä nykytilanteeseen nähden tarkoituksenmukaisemmaksi.

Ehdotettiin (2.10.2003), että tämä luokka olisi koodauspaikka asiakasprosessin aikana tehtyjen arviointien kiteytykselle. Eli silloin luokka ei olisi tiettyyn prosessinvaiheeseen liittyvä tapahtuma.

TI6 TILANTEEN SEURAAMINEN

Tilanteen seuraaminen tarkoittaa sosiaalityöntekijän tekemää ja asiakkaan elämäntilanteeseen kohdistuvaa arvioivaa valvontaa, tarkkailua, kontrollointia tai tarkistamista. Tilanteen seuraaminen ei välttämättä edellytä asiakkaan kanssa yhteistyössä tehtyä suunnitelmaa. Sosiaalityöntekijän seuranta voi kohdistua esimerkiksi lapsen hyvinvointiin, vanhuksen arjessa selviytymiseen, asiakkaan näkemyksen oikeellisuuden todentamiseen tai hänen elinympäristössään tapahtuvaan muutokseen.

Tähän luokkaan kuuluu myös lapsen tai nuoren sijoituksen onnistumisen seuraaminen. Sijoituksen onnistumista tarkasteltaessa arvioidaan sijoituksen tarkoituksenmukaisuutta, sijoituspaikkaa, lapsen ja vanhempien välistä yhteydenpitoa tai sen mahdollista rajoittamista sekä lapsen ystävyyssuhteita.

Myös ehdollisesti rangaistujen nuorten, ehdonalaisesti vapautuneiden ja yhdyskuntapalvelussa olevien valvontatyö sisältyy asiakkaan tilanteen seuraamiseen.

Tämän alaluokan paikka on vielä epäselvä sen sisällön monitahoisuuden vuoksi. Se voisi kuulua myös tilanneselvityksen tai –arvion yhteyteen. Kotikäynti tarkenteeksi?

TI7 PALVELUN ARVIOIMINEN

Tämä tarkoittaa sosiaalityöntekijän arviota asiakkaan saaman palvelun tarkoituksenmukaisuudesta, vaikuttavuudesta ja laadusta sekä palautteen antamista palvelun tarjoajalle. Palvelun arvioimisessa huomioidaan erityisesti asiakkaan etu ja näkökulma.

Palvelun arvioimista on esimerkiksi huostassa olevien ja sijoitettujen lasten oikeuksien toteutumisen ja sijoituspaikan tarkoituksenmukaisuuden arviointi. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota siihen, että lapsella on mahdollisuus muun muassa turvalliseen elämään, perheyhteyteen, opetukseen, leikkiin, lepoon, harrastamiseen ja terveydenhoitoon. Sijoituspaikassa tulee toteutua myös lapsen vapausoikeudet (mielipiteen ja ilmaisun vapaus, uskonnon vapaus ja yksityisyys) ja vähemmistöoikeudet (kieli, kulttuuri, uskonto).

TI8 YHTEISTOIMINNAN PÄÄTTÄMINEN JA LOPPUARVIOINTI

Yhteistoiminnan päättäminen on suunnitelmallisen työn viimeinen vaihe. Loppuarviointi on asiakassuhteen päättymisen yhteydessä tehtävä kokonaiskatsaus asiakassuhteeseen. Siinä kuvataan asiakkaan tilanteessa tai olosuhteissa yhteistoiminnan aikana tapahtuneet olennaiset muutokset ja asiakkaan nykytilanne. Loppuarviointiin voidaan sisällyttää sekä asiakkaan että sosiaalityöntekijän itsearviointiosuudet ja yhteenveto sosiaalityön vaikutuksesta asiakkaan tilanteen kehittymiseen. Asiakas ja sosiaalityöntekijä sopivat myös asiakassuhteen loppumisesta. Yhteistyön päättyessä asiakas ohjataan tarvittaessa muiden palveluiden piiriin.

TI810 Jälkiseuranta

Tällä tarkoitetaan asiakkaan ja sosiaalityöntekijän yhteistoimintasuhteen päättymisen jälkeistä varmistumista siitä, että sosiaalityön apu ei ole asiakkaan tilanteessa tai olosuhteissa enää välttämätöntä. Jälkiseurantaan voi kuulua myös sen varmistaminen, että asiakas on päässyt muiden palveluiden piiriin.

MUUT TOIMINNOT

Tämä aihekokonaisuus sisältää sellaiset sosiaalityöntekijän toiminnot, jotka eivät suoranaisesti liity asiakasprosessiin, kuten sosiaalityöntekijän toimimisen asiantuntijana, kouluttajana, tutkijana, kehittäjänä tai hallinnollisissa toimissa.

TI9 TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISTYÖ

Tutkimustyö on sosiaalityöntekijän toimintaa ammatillisen tietämyksen, taidon tai osaamisen hankkimiseksi sekä yleisen ymmärryksen kasvattamiseksi. Tutkimuksen tekemisen vaiheisiin kuuluvat ainakin tutkimuksen suunnitteleminen, tiedon kerääminen, tiedon järjestäminen ja analysointi, johtopäätösten tekeminen ja tuloksista raportointi.

Kehittämistyö tarkoittaa sosiaalityöntekijän toimintaa, jolla arvioidaan, suunnitellaan, parannetaan ja edistetään esimerkiksi ammatillista osaamista, asiakkaiden palveluita, työyhteisön toimintaa tai lähiyhteisöjen sosiaalista hyvinvointia. Kehittämistyöhön sisältyy myös vaikuttamisen ulottuvuus.

T1910 Tiedon kerääminen

Tiedon kerääminen on tiedonsaamisen suunnittelua, erilaisten tiedonhankkimismenetelmien hyödyntämistä, tietojen kirjaamista ja tiedon järjestämistä sopivaan muotoon.

T1911 Tietojen kirjaaminen

Tietojen kirjaamisella tarkoitetaan tiedon säilyttämiseen, tallentamiseen ja siirtämiseen liittyviä sosiaalityöntekijän merkitsemistoimintoja. Kirjaamistyöhön kuuluvat muun muassa asiakkaiden hallintopäätösten ja suunnitelmien kirjoittaminen, tilastoiminen, rekisteröiminen, kirjanpito sekä erilaisten selvitys-, kysely- ja tutkimuslomakkeiden täyttäminen. Kirjaamisella kerääntynyttä tietoa dokumentoidaan siten, että se on hyödynnettävissä tarvittaessa myöhemminkin.

T1920 Tiedon tuottaminen

Tiedon tuottaminen on menetelmällisesti kerätystä aineistosta analysoitujen tutkimustulosten tai ammatillisesti koetellun tietämyksen jakamista, esittämistä, levittämistä ja markkinoimista.

Voiko tuottaminen olla jakamista ja levittämistä? Miten saataisiin esiin myös tiedottaminen, esitteiden laatiminen jne.?

T1921 Sosiaalinen raportointi

Tähän sisältyy tiedon tuottaminen sosiaalityöstä, sen asiakkaista ja heidän olosuhteistaan, tarpeistaan ja ongelmistaan.

T1930 Tiedon hyödyntäminen

Tiedon hyödyntäminen on tuotettujen tutkimustulosten ja ammatillisen osaamisen käyttämistä, esimerkiksi oman työn kehittämisessä, työyhteisön toiminnassa tai poliittisessa päätöksenteossa.

T1931 Oman työn kehittäminen

Oman työn kehittämiseen kuuluvat ammatillinen kouluttautuminen, oman osaamisen kasvattaminen, työnohjaukseen osallistuminen sekä oman työtavan ja -tehtävän arvioiminen ja tarpeen mukainen uudelleen muotoilu, uusien työmenetelmien kehittäminen ja niiden käyttöönotto.

Oman työn arvioiminen tarkoittaa sosiaalityöntekijän tekemää selvitystä tai itsearviointia työnsä laadusta, määrästä, tarkoituksenmukaisuudesta ja vaikuttavuudesta. Arviointi voi kohdistua kerättyyn havaintoaineistoon tai tutkimustuloksiin koskien omaa toimintaa, työvälineitä tai työtapaa. Arvioinnin mittarit voivat olla sekä laadullisia että määrällisiä.

T1932 Työyhteisön kehittäminen

Työyhteisön kehittämiseen kuuluu organisaatiotason arviointi- ja kehittämistyö. Työyhteisön tai organisaation kehittäminen pohjautuu kerätylle tiedolle tai havaintoaineistolle. Kehittävä arviointi voi kohdistua esimerkiksi työyhteisön toiminnan laadukkuuteen, tuloksellisuuteen tai vaikuttavuuteen.

Tähän kuuluu myös työyhteisön tai organisaation toimintalinjauksiin vaikuttaminen.

T1933 Suunnitteluun osallistuminen ja päätöksentekoon vaikuttaminen

Tämä tarkoittaa sosiaalityöntekijän toimintaa, jossa tuetaan, kehitetään ja parannetaan alueen asukkaiden tai yhdyskunnan jäsenten vaikutusmahdollisuuksia alueen suunnittelussa ja päätöksenteossa sekä vaikutetaan asuinyhteisöjen hyvinvointiin ja heidän tarvitsemiensa palveluiden suunnitteluun. Tähän kuuluvat muun muassa alueen kaavoitukseen, hyvinvointistrategian muotoilemiseen ja rakentamiseen vaikuttaminen. Päätöksentekoon vaikutetaan esimerkiksi kertomalla asiakasryhmäkohtaisista palvelutarpeista ja osallistumalla poliittisten ohjelmien laatimiseen.

T20 KOULUTUS- JA VALMENNUSTYÖ

Koulutus- ja valmennustyö tarkoittaa sosiaalityöntekijän antamaa koulutusta, valmennusta tai perehdytystä.

T2010 Koulutuksen, ohjauksen ja valmennuksen valmistelutyö

Tähän sisältyy sosiaalityöntekijän valmistautuminen koulutuksen, ohjauksen tai valmentamisen toteuttamiseen. Valmistelutyöhön sisältyy muun muassa opetusmateriaalin hankinta, tilojen varaaminen ja tilaisuuksien järjestelyihin liittyvät toiminnot.

T2020 Asiakkaan tukiverkoston kouluttaminen

Tähän kohtaan kuuluvat muun muassa sijaisvanhempien, tukiperheiden, tukihenkilöiden, sovittelijoiden koulutus, valmentaminen ja perehdyttäminen tehtäviinsä. Koulutus voi tapahtua ryhmämuotoisena tai yksilövalmennuksena.

T2030 Henkilökunnan kouluttaminen

Tämä tarkoittaa sosiaalityöntekijän organisaation henkilökunnalle tai muulle yhteistyötaholle pitämiä koulutuksia, opetustilaisuuksia ja luentoja.

T2040 Perehdyttäminen

Tähän kohtaan kuuluvat työntekijöiden ja sijaisten perehdyttämistyö.

T2050 Opiskelijoiden ohjaaminen

Tähän sisältyy sosiaalityön ja muiden opiskelijoiden ohjaus ja heidän opettaminen työpaikalla.

T2060 Työnohjaajana toimiminen

Tämä sisältää työnohjaukseen kuuluvan toiminnan, esimerkiksi organisaation muun henkilöstön työnohjauksen tai menotina toimimisen.

T21 AMMATILLISEN KONSULTOINNIN ANTAMINEN

Ammatillinen konsultoinnin antaminen tarkoittaa sosiaalityöntekijän oman osaamisen, ammattitaidon ja tietämyksen tarjoamista kollegojen ja muiden asiantuntijoiden käyttöön.

T22 MUU TYÖ

Tähän kuuluu muu kuin edellä mainittu sosiaalityöntekijän tekemä työ. Tähän luokkaan sisältyy muun muassa organisaation tai työyhteisön taloushallinnollisia, henkilöstöhallinnollisia ja asiakas- tai potilashallinnollisia toimintoja.

Taloushallinnollisia toimintoja ovat esimerkiksi talousarvion laatiminen, talousseuranta, maksuliikenteen hoitaminen ja materiaalihankinta. Henkilöstöhallinnollisia toimintoja ovat puolestaan muun muassa henkilöstön rekrytointi, työryhmäkokousten järjestäminen, työpaikkakokouksiin osallistuminen, työpaikkakokousten vetäminen, työajansuunnittelu, henkilöstöön liittyvä päätöksenteko ja toimeenpano sekä kehityskeskusteluiden pitäminen. Asiakas- tai potilashallinnollisia toimintoja ovat esimerkiksi asiakkaiden valitusten ja muistutusten käsitteleminen, toimistotyöt, asiakirjojen arkistointi, postitus ja kopiointi.

OSA III

SOSIAALITYÖN LUOKITUKSEN TESTAUKSET

Sosiaalityön luokituksen testaaminen lastensuojelun asiakastyössä	90
1 Johdanto	91
2 Testauksen toteuttaminen	91
2.1 Testausasetelma	92
2.2 Testaukseen liittyneitä ongelmia	93
2.3 Testauksessa käytetty sosiaalityön luokitus	93
2.4 Testauksesta syntynyt aineisto	94
3 Testauksen tulokset	94
3.1 Testiryhmän kuvaileminen	95
3.2 Kokemukset luokituksen käytöstä	96
3.2.1 Sosiaalityön kohteen luokittelu	96
3.2.2 Käsitteiden ja rakenteen selkeys luokituksen kohde-osiossa	98
3.2.3 Sosiaalityöntekijöiden nimeämät toiminnot	99
3.2.4 Käsitteiden ja rakenteen selkeys luokituksen toiminnot-osiossa	101
3.3 Suhtautuminen luokitukseen	102
3.3.1 Sosiaalityön ytimen tavoittaminen	102
3.3.2 Luokituksen tarpeellisuus ja hyödyllisyys	103
4 Johtopäätökset	104
Kirjallisuus	106
 Sosiaalityön luokituksen testaaminen puolustusvoimien sosiaalityössä	 107
1 Johdanto	108
2 Testausasetelmasta	108
3 Sosiaalityön kohteen kuvaaminen	109
4 Sosiaalityöntekijöiden toimintojen kuvaaminen	110
5 Yleistä palautetta luokituksesta	110
6 Yhteenvedo	111
 Liite 1	 112
Liite 2	119

Heinonen Riitta; Kallinen-Kräkin Salme ja Kärki Jarmo

SOSIAALITYÖN LUOKITUKSEN TESTAAMINEN LASTENSUOJELUN ASIAKASTYÖSSÄ

I JOHDANTO

Sosiaalityön luokituksen kehittämiseen kuuluu olennaisena osana luokituksen testaaminen käytännössä. Ensimmäiseksi Sosiaalityön yleisluokitusluonnosta testasivat lastensuojelussa työskentelevät sosiaalityöntekijät keväällä 2003. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työryhmä aloitti yleisluokituksen teon Sosiaalityön luokitus -projektissa ensimmäisten joukossa vuonna 2001. Muiden erityisalojen työryhmät jatkoivat yleisluokituksen työstämistä heidän jälkeensä.

Testauksessa sosiaalityöntekijät kuvasivat aitoja lastensuojelun asiakastapauksia luokituksen avulla. Luokituksen testaamisella hankittiin tietoa kehitteillä olevan sosiaalityön luokituksen toimivuudesta käytännössä. Testaamalla saatiin käsitystä luokituksen käytettävyydestä, kattavuudesta, ymmärrettävyydestä ja selkeydestä.

Tässä artikkelissa esitellään sosiaalityön luokituksen testaaminen lastensuojelussa ja testaajilta saatu kirjallinen ja suullinen palaute. Testauksen käytännön toteutuksesta ja tulosten analysoimisesta on vastannut sosiaalityön ammatillisessa lisensiaattikoulutuksessa oleva sosiaalitoimenjohtaja Riitta Heinonen Vilppulasta. Tämän artikkelin ovat yhdessä toimittaneet Riitta Heinonen, Jarmo Kärki ja Salme Kallinen-Kräkin. Riitta Heinonen tekee tästä samasta lastensuojelun luokitustestauksesta myös erillisen sosiaalityön ammatillisen lisensiaattitutkimuksen Jyväskylän yliopistossa.

2 TESTAUKSEN TOTEUTTAMINEN

Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden luokitustestaus toteutettiin Ylä-Pirkanmaalla. Testaustilanteeseen kutsuttiin lastensuojelun työntekijöitä työpareittain. Kutsukirje lähetettiin 16 sosiaalityöntekijälle ja seitsemälle sosiaalijohtajalle kahdeksaan eri kuntaan. Sosiaalijohtajien oli mahdollista osallistua testaukseen alaisensa työparina.

Kutsukirjeessä testaukseen osallistuvia sosiaalityöntekijöitä pyydettiin ennakoon valitsemaan työparinsa kanssa kaksi todellista lastensuojelun asiakastapausta. Asiakastapaus saattoi olla perhe tai yksittäinen henkilö. Kutsussa mainittiin, että testaustilanteeseen oli mahdollista ottaa mukaan asiakastapauksia koskevat kirjalliset asiakaskertomukset tai niiden tiivistelmät. Asiakkuus saattoi olla joko jo päättynyt tai meneillään. Muutoin testaamiseen liittyvät ohjeet annettiin vasta testipaikalla.

Sosiaalityön luokituksen testaaminen järjestettiin kahtena tilaisuutena 28.3.2003 ja 28.4.2003. Kaikkiaan 14 eri työntekijää kuudesta eri sosiaalitoimistosta testasi luokitusta näissä tilaisuuksissa. Ensimmäiseen testitilaisuuteen osallistui yhteensä 12 testaajaa, joista 11 oli sosiaalityöntekijöitä ja yksi oli sosiaalijohtaja. Yhden sosiaalityöntekijän osallistuminen peruuntui työesteen takia. Toinen testaustilanne järjestettiin niitä kutsuttuja sosiaalityöntekijöitä varten, jotka eivät päässeet ensimmäiseen testitilaisuuteen. Luokituksen toiseen testaustilaisuuteen osallistui lopulta kaksi työntekijää, joista toinen oli sosiaalityöntekijä ja toinen sosiaalijohtaja. Sosiaalityön luokitusta testanneet sosiaalityöntekijät työskentelevät kuntien sosiaalitoimistoista eri puolilta Ylä-Pirkanmaata. Työnantajakuntien väkiluku vaihtelee 2 500 asukkaasta 8900 asukkaaseen.

2.1 Testausasetelma

Testaamisessa käytettiin asetelmaa, jossa kahden sosiaalityöntekijän (eli työparin) tuli toisistaan erillään luokitella testaustilanteessa annetun sosiaalityön luokituksen avulla valitsemansa kaksi yhteistä ja samaa lastensuojelun asiakastapausta. Asiakastapausten valinnalle ei ollut muita kriteereitä kuin työskentely asiakkaan asioissa työparina. Testaajat nimesivät asiakastapauksensa työpareina yhdessä testaustilanteessa. Näin varmistettiin, että kummallakin testaajaparilla on samasta asiakkaasta samat nimet.

Lastensuojelun luokitustestauksessa pyrittiin jäljittelemään kokeellista testaustilannetta. Testauksessa käytetty sosiaalityön yleisluokitusluonnos 3/2003, luokituslomakkeet ja palautelomake jaettiin testaajille vasta testaustilanteessa.²³ He eivät siis voineet tutustua luokitukseen etukäteen. Tällä pyrittiin ehkäisemään tilanteet, joissa sosiaalityöntekijät olisivat sopineet työpariensa kanssa asiakastapaustensa luokkavalinnoista etukäteen. Testaajat saivat luokituksen ja muun materiaalin käytöstä lyhyen, noin 30 minuutin, ohjeistuksen ennen testaamista.

Varsinaisessa testaustilanteessa testaajat jakautuivat kahteen ryhmään siten, että työparit luokittelivat asiakastapauksensa toisistaan erillään.

Testaajat kuvasivat molemmat asiakastapauksensa sosiaalityön yleisluokituksen avulla. He pyrkivät etsimään asiakastapauksiinsa sopivat luokat tarkenteineen. Kummallekin asiakastapaukselle oli omat luokituslomakkeensa, joihin luokkavalinnat merkittiin. Jos asiakastapauksena oli perhe, merkittiin myös tieto, ketä perheenjäsentä valinta koskee. Sosiaalityön kohteen osalta testaaja merkitsi myös vakavuusasteen kunkin valitun luokan osalta.

Luokitteluun oli ennakoon suunniteltu käytettävän aikaa noin puoli tuntia kumpaakin asiakastapausta kohti. Aika kuitenkin ylittyi joidenkin asiakastapausten kohdalta, enimmillään 15 minuuttia. Testaustilanteissa 11:sta asiakastapauksesta syntyi kustakin kaksi rinnakkaisluokittelua. Kaikki testaajat eivät ehtineet luokitella molempia asiakastapauksiaan.

Testaajat antoivat kirjallisen arvion luokituksen käytöstä ja sen toimivuudesta välittömästi testaustilanteessa täyttämällä palautekyselylomakkeen (liite 2). Palautelomake sisälsi sekä strukturoituja että avoimia kysymyksiä. Palautetta pyydettiin erikseen kummastakin asiakastapauksen luokittamiskokemuksesta sekä molemmista luokituksen osiosta.

Kirjallista palautetta täydennettiin keräämällä testaajilta palautetta myös ryhmähaastatteluilta testaustilanteen jälkeen. Keskustelupalaute kerättiin välittömästi testaustilanteen lopuksi kahdessa eri tilaisuudessa. Lisäksi yksi ryhmäkeskustelu käytiin kahden sosiaalityöntekijän kanssa viikon päästä testaustilanteesta. Paikalla olivat kaikki testaamiseen osallistuneet työntekijät ja testausta ohjannut tutkija Riitta Heinonen. Ensimmäisessä testaustilanteessa tutkijalla oli ohjaus- ja valvontapuna projektin suunnittelija.

²³ Tämän raportin liitteenä ovat testauksessa käytetty luokituslomake (liite 1) ja palautelomake (liite 2). Luokituslomakkeesta ilmenee lastensuojelutestauksessa käytetyn sosiaalityön luokitusluonnoksen 3/2003 luokkien nimet ja rakenne.

Luokitteluun ja palautteenantoon oli ennalta varattu aikaa yhteensä puolitoista tuntia, mutta varattu aika ylittyi puolella tunnilla. Testaustilanne kesti siis yhteensä kaksi tuntia.

2.2 Testaukseen liittyneitä ongelmia

Testauksen kulkua, siihen kuluvaan aikaan ja ohjeistuksen tarvetta ei ollut mahdollista varmistaa etukäteen esitestauksella. Testauksessa käytettyyn koeasetelmaan liittyvät haasteet olivat ennakkoon tiedossa. Ohjeistuksenantoon ja aikatauluihin liittyvät hankaluudet tulivat kuitenkin esille vasta varsinaisessa testaustilanteessa.

Testitilanteen ohjeistuksen yhteydessä ja testauksen aikana ongelmaksi nousi se, miten asiakastapausten tarkastelujakso tai aikajänne tulisi rajata. Ohjeistusta tarkennettiin siten, että tarkastelujaksona päätettiin käyttää lähimenneisyyttä, millä tarkoitettiin viimeistä viittä vuotta.

Testauksen aikana ilmeni myös, että työpareilla saattoi olla erilaisia kokemuksia asiakastapausten sen mukaan, työskentelikö hän vielä nykyäänkin itse asiakastapausten kanssa vai oliko lähityöstä jo vuosiakin aikaa. Tämä asettaa erityisiä haasteita työparien rinnakkaiskuvausten vertailuille, joista tehtiin erillinen ammatillinen lisensiaattitutkimus.

Testaustilanteeseen ennakkoon varattu aika osoittautui monien testaajien osalta liian lyhyeksi. Vaikka testaustilanteessa aikataulusta päätettiin kohtuullisesti joustaa, päätyi kaksi testaajaa neljästätoista tekemään luokittelun vain yhdestä asiakastapauksesta. Ajan niukkuuteen ja testauksen nopeaan etenemiseen viitattiin myös testaajien antamassa palautteessa.

Asiakastapausten luokittamisen ajallinen venyminen vaikutti kirjallisen palautteen antamiseen tiedon saannin kannalta kielteisesti. Kirjallisen palautelomakkeen strukturoituihin kysymyksiin oli vastattu kiitettävästi, sen sijaan avoimista kysymyksistä puuttui paljon vastauksia. Asiakastapausten luokittelu-urakka ja testaa-mistilanne saatettiin myös kokea sen verran hämmentäväksi, että palautelomakkeen kysymysten pohtimiseen ei enää riittänyt energiaa. Toisaalta luokitukseen ja luokkien määritelmiin ei ehditty lyhyessä ajassa tutustua niin hyvin, että siitä olisi kyetty antamaan laajaa palautetta.

2.3 Testauksessa käytetty sosiaalityön luokitus

Lastensuojelun sosiaalityön luokitustestauksessa käytettiin sosiaalityön yleisluokitusluonnosta sellaisena kuin se oli maaliskuussa vuonna 2003. Tämän jälkeen luokitusta on sisältönsä puolesta huomattavasti kehitetty, joten tässä artikkelissa mainittuja luokkia ja niiden määritelmiä ei välttämättä löydy myöhemmistä sosiaalityön luokitusluonnosversiosta. Käytetyn luokituksen runko ilmenee liitteenä 1 olevasta luokituslomakkeesta.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijät testasivat luokitusta paperiversiona. Luokituksen käytettävyys manuaalisesti on heikompaa kuin esimerkiksi tietokoneohjelmana.

Testauksessa käytetty sosiaalityön luokitus rakentuu kahdesta osiosta. Ensimmäinen osio on nimeltään *Sosiaalityön kohde*. Siinä kuvataan niitä asioita, ilmiöitä, tarpeita ja ongelmia, joita sosiaalityöntekijä kohtaa asiakastyössään. Luokituksen toi-

nen osio on nimeltään *Sosiaalityöntekijän toiminnot*. Siinä kuvataan sosiaalityöntekijän tekemää työtä ja niitä toimenpiteitä, joita hän asiakastyössään tekee.

Sosiaalityön kohde -osion yleisotsikkoina ovat *Asuminen, toimeentulo ja päihteet, Lapsuus ja vanhemmuus, Yhteisöön kuuluminen, Työ, opiskelu ja vapaa-aika, Terveys ja kriisit* sekä *Oikeusturva ja lainrikkomukset*. Otsikoiden alaisuudessa on 14 kohteen pääluokkaa, jotka sisältävät yhden tai useampia hierarkkisesti tarkentuvia alaluokkia, esimerkiksi *Lapsen vanhempana toimiminen* ja *Lapsen valvonta, huolenpito ja kasvatus*. Valituksi tulleen pää- tai alaluokalle annetaan erityinen lisätieto, joka on sosiaalityöntekijän arvio kohteena olevan asian vakavuudesta. Huolen vakavuustaso ilmaistaan neliportaisella asteikolla seuraavasti: orastava tai vähäinen huoli (A), vakava huoli (B), hyvin vakava huoli (C) ja ei määriteltävissä (D).

Sosiaalityön luokituksen osio 2 on kuvausta sosiaalityöntekijän toiminnoista. Yleisotsikoiden alaisuudessa toiminnoilla on yhteensä 40 pääluokkaa, jotka ovat puolestaan jakautuneet useisiin tarkempiin alaluokkiin. Toimintoluokille on annettu nimiä, kuten *Asiakassuhteen rakentaminen sekä yhteistoiminnan suunnittelu ja arviointi, Lapsen ja nuoren tilanteen turvaamiseen liittyvät päätökset ja niiden valmistelu* tai *Palvelujen hyödyntämiseen liittyvät toiminnot*.

Kaikki luokat on määritelty erikseen 42-sivuisessa luokitusmonisteessa. Muutamilla luokilla on asian vakavuustason lisäksi muita, erityistä lisätietoa antavia tarkenteita. Aina kun valitaan luokka, johon kuuluu tarkennevalikko, on valittava myös jokin tarkenteista.

2.4 Testauksesta syntynyt aineisto

Luokituksen testaustilanteista saatiin kaksi kvantitatiivista aineistoa. Tässä artikkelissa käsiteltävä aineisto sisältää sosiaalityöntekijöiden testitilanteessa antaman palautteen luokituksen käytöstä (n=14). Palauteaineistoa esitellään tulosten yhteydessä frekvenssi- ja prosenttijakaumina. Lisäksi hyödynnetään testaaajien ryhmähaastatteluiden tuottamaa kvalitatiivista aineistoa.

Toinen testaustilanteissa syntynyt tilastollinen tutkimusaineisto koostuu sosiaalityöntekijöiden parivertailuina laatimista, todellisia asiakastapauksia koskevista luokittelukuvauksista (n=22). Tätä aineistoa hyödynnetään Riitta Heinosen sosiaalityön ammatillisessa liseniaattitutkimuksessa²⁴.

3 TESTAUKSEN TULOKSET

Tässä kappaleessa esitellään lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden tekemän sosiaalityön yleisluokituksen testauksen tuloksia kirjallisen ja suullisen palauteaineiston pohjalta. Aluksi kuvataan testaaajaryhmää. Sen jälkeen esitetään luokituksen sisältöä koskevat tulokset molempien luokitusosioiden osalta. Lopuksi kerrotaan testaaajien antamia yleisiä kommentteja sosiaalityön luokituksesta.

²⁴ Riitta Heinonen tutkii sosiaalityön ammatillisessa liseniaattityössään luokituksen käytettävyyttä ja luotettavuutta. Tutkimuksessa selvitetään, kuinka yhdensuuntaisia kahden eri testaaajan samasta lastensuojelun asiakastapauksesta tekemät luokittelut ovat keskenään. Luokittelijoiden välistä yksimielisyyttä tarkastellaan kahden testaaajan samasta asiakastapauksesta suorittaman rinnakkaisluokituksen avulla.

3.1 Testiryhmän kuvaileminen

Sosiaalityön luokituksen testaamiseen osallistuneet sosiaalityöntekijät olivat yhtä lukuun ottamatta naisia. Sukupuolta koskevaa muuttujaa ei jatkoanalyysissä käytetty, millä taataan miespuolisen testaajan anonymius.

Testaajien keski-ikä oli 50 vuotta. Ikäjakauman hajonta oli kuusi vuotta ja ikä vaihteli 32-vuodesta 58-vuoteen. Nuorin osallistujista oli syntynyt vuonna 1971 ja vanhin vuonna 1945. Huomattavan moni eli 82 % osallistujista ylitti sosiaalityöntekijöiden keski-ikä, joka on koko maassa 43,6 vuotta (Kunnallinen henkilökisteri, 2001). Testaukseen osallistuneiden sosiaalityöntekijöiden ikäjakauma on esitetty taulukossa 1.

Testaukseen osallistuneiden sosiaalityöntekijöiden koulutustaso vaihteli. Testaajista kahdella kolmesta (71 %) oli koulutustaustanaan muu kuin maisterikoulutus. Kolmannes (29 %) oli suorittanut perustutkintona ylemmän korkeakoulututkinnon. Testaajista 71% ilmoitti olevansa muodollisesti päteviä sosiaalityöntekijäksi. Yhdellä oli tutkinto kesken. Testaukseen osallistuneiden sosiaalityöntekijöiden koulustausta on esitetty taulukossa 2.

Taulukko 1. Testaajien ikäjakauma.

Ikä/vuotta	n	%
-39	1	7
40-45	1	7
46-51	8	57
52-57	3	21
yli 58	1	7
Yhteensä	14	100

Viisi testaajaa ilmoitti osallistuneensa tai paraikaa osallistuvansa pitkäkestoiseen (keskimäärin 20 opintoviikkoa) täydennyskoulutukseen tai muuhun ammattitaitoa kehittäväan koulutukseen. Täydennyskoulutuksena mainittiin lastensuojeluun, perhetyöhön, uusperheen kohtaamiseen, päihdetyöhön ja aktivoiviin työvoimapalveluihin liittyvät koulutukset.

Taulukko 2. Testaajien peruskoulutuksen jakauma.

Perustutkinto	n	%
Ylempi korkeak.tutk.	4	29
Alempi korkeak.tutk.	5	36
Opistotutkinto	3	21
Muu	2	14
Yhteensä	14	100

Sosiaalityön luokituksen testaukseen osallistuneet olivat tehneet jo pitkään käytännön sosiaalityötä. Lähes 65 %:lla oli työhistoriaa sosiaalityössä enemmän kuin kymmenen vuotta ja heistä 29 %:lla enemmän kuin 20 vuotta. Lastensuojelun sosiaalityöhön liittyvää työtä työntekijät ilmoittivat tehneensä edellistä vähemmän. Lähes puolella heistä oli lastensuojelun työkokemusta vähemmän kuin 10 vuotta ja

vain viidesosalla oli enemmän kuin 20 vuotta. Testaukseen osallistuneiden sosiaalityöntekijöiden työhistoriaa sosiaalityössä on eritelty taulukossa 3.

Taulukko 3. Testaajien työhistorian pituus sosiaalityössä yleensä ja erikseen lastensuojelun sosiaalityössä.

Kesto/vuotta	Sosiaalityössä		Lastensuojelun sosiaalityössä	
	n	%	n	%
-5	2	14	3	21
6-10	3	21	3	21
11-20	5	36	5	36
yli 21	4	29	3	21
Yhteensä	14	100	14	100

3.2 Kokemukset luokituksen käytöstä

Seuraavaksi esitetään testaamisen tuloksia testaajilta saadun palauteaineiston pohjalta. Kahdessa ensimmäisessä luvussa kerrotaan luokituksen ensimmäistä osiota eli sosiaalityön kohdetta koskeva testaajapalaute. Sen jälkeen seuraavat kaksi lukua koskevat luokituksen toisesta eli sosiaalityöntekijöiden toiminnot -osiosta saatua palautetta.

3.2.1 Sosiaalityön kohteen luokittelu

Testaajilta kysyttiin, millaista asiakastapauksiin liittyvien kohdeasioiden kuvaaminen luokituksen avulla oli. Testaajia pyydettiin erittelemään molemmat asiakastapaukset erikseen (liitteen 2 kysymys 8). Testaajien kokemukset jakautuivat kahtia. Puolet testaajista katsoi, että valitsemassaan ensimmäisessä tapauksessa lastensuojelun kohteena olevien asioiden kuvaaminen oli vaikeaa, kun taas toisen puoliskon mielestä kuvaaminen oli helppoa. Kaksi testaajaa koki ensimmäisen asiakastapauksensa luokittamisen erittäin vaikeaksi. Luokittamassaan toisessakin tapauksessa asioiden kuvaaminen oli puolella vaikeaa ja puolella helppoa. Toisen tapauksen vastauksia oli neljä vähemmän osaksi siksi, että kaksi sosiaalityöntekijää oli tehnyt luokittelun vain yhdestä tapauksesta. Testaajien kohdeosion luokittelukokemusten jakaumia on kuvattu taulukossa 4.

Taulukko 4. Testaajien kokemusten jakautuminen sosiaalityön kohteen kuvaamisesta.

	Tapaus 1		Tapaus 2		Yhteensä	
	Lukumäärä	%	Lukumäärä	%	Lukumäärä	%
Erittäin vaikea	2	14	0	0	2	7
Melko vaikea	5	36	5	36	10	36
Ei osaa sanoa	0	0	0	0	0	0
Melko helppo	7	50	5	36	12	43
Erittäin helppo	0	0	0	0	0	0
Ei vastausta	0	0	4	29	4	14
Yhteensä	14	100	14	100	28	100

Kokemukset kohdeilmiöiden luokittelun vaikeudesta johtuvat osittain testaukseen valittujen asiakastapauksien moniongelmaisuuksista. Jotkut testaajista valitsivat asiakastapaukseen sellaisia lastensuojelun piirissä olevia perheitä, joiden kaikilla jäsenillä saattoi olla useita ongelmia. Perheiden vaikeudet saattoivat olla myös

pitkäkestoisia ja lapsen kanssa saatettiin olla työskennelty koko hänen elinikänsä. Mukana oli myös seudulle muuttaneita asiakastapauksia, joilla oli ollut vaikeuksia ja sosiaalityön tukea jo aikaisemmillä asuinpaikkakunnilla. Testaustilanteeseen otettavien asiakastapausten valintakriteereiksi ei ennakoon määritelty muuta kuin se, että työpareista molemmat ovat työskennelleet asiakkaan kanssa ja tuntevat hänen elämäntilanteensa.

Suurin osa testaaajista oli sitä mieltä, että luokituksen Sosiaalityön kohde -osiosta löytyi kattavasti ne asiat, joita hän työskentelemänsä ensimmäisen asiakastapausten kanssa oli kohdannut. Loput neljä testaaajaakin katsoivat kohde-osion ainakin osittain kattavan asiakastapaukseen liittyneet asiat. Toisen asiakastapausten kohdalla kuuden (43 %) testaaajan mielestä asiat olivat kohde-osiossa täysin kattavasti ja kolmen (21 %) mielestä ne löytyivät osiosta vain osittain. Testaajien kokemusten jakaumat on esitetty tarkemmin taulukossa 5.

Taulukko 5. Testaajien vastausten jakauma kysymykseen siitä, oliko luokituksen osiossa 'sosiaalityön kohde' ne asiat, joiden ratkaisemiseksi olet työskennellyt asiakkaasi kanssa. Yhteenvedon lisäksi testaajien molemmat asiakastapaukset on eriteltyä.

	Tapaus 1		Tapaus 2		Yhteensä	
	Lukumäärä	%	Lukumäärä	%	Lukumäärä	%
Täysin kattavasti	10	71	6	43	16	57
Osittain	4	29	3	21	7	25
Ei laisinkaan	0	0	0	0	0	0
Ei vastausta	0	0	5	36	5	18
Yhteensä	14	100	14	100	28	100

Palautelomakkeessa testaaajilta kysyttiin avoimella kysymyksellä, mitä asioita luokituksen sosiaalityön kohde -osiosta puuttui (liite 2 kysymys 11). Seuraavassa poimintoja vastauksista:

“Elämänhallintaan ja vanhempien kasvatuskykyyn liittyvät luokitukset ovat liian ylimalkaisia.” (Lapsen vanhempana toimiminen, K6)

“Kohdassa työ, opiskelu ym. puuttui kotona olemisen (kotiäiti, äitiysloma, hoitovapaa), myös sairauslääke ym. puuttui.” (K9, K10)

“Puuttui vaikeusryhmä ‘arkielämän ja päivittäisten toimien hallinta’, voisi vielä tehdä tarkennuksen oman tai perheenjäsenen kohdalle.”

“Yhteisö- ja perhe-elämässä voisi olla perheen sisäiset sosiaaliset ongelmat selvästi omana kohtanaan (väkivalta, välinpitämättömyys, alistaminen, perheen epäselvä = vaihtuva rakenne jne.).”

“Puuttui kriisit, esim. perhekriisi, pahoitteleminen jne.”

“Puuttui terveydentila, kyvyttömyys tehdä erilaisia asioita”.

Luokasta lapsen vanhempana toimiminen toivottiin siis erittelyltään hienosyisempää. Osa luokista haluttiin poistaa ja korvata uusilla, entistä selkeämmillä luokilla. Koettiin myös, että yhteisö- ja ihmissuhteisiin kuuluvista ilmiöistä, kuten arjessa selviytyminen ja vaikeudet ihmissuhteissa, puuttui luokka tai luokkia.

Sosiaalityön kohde -osion osalta ryhmäkeskusteluissa testaajat antoivat eniten palautetta yleisotsikoiden *Asuminen, toimeentulo ja päihteet* sekä *Yhteisöön kuuluminen* sisällöstä. Luokan esittämä asia tai ilmiö joko puuttui tai ei selkeästi ilmennyt määrittelystä pääluokissa asuminen (K1), ihmissuhteet (K7), ihmisen suhde itseensä ja ympäristöönsä (K8) sekä rikollinen toiminta (K14). Testaajat katsoivat myös, että luokituksesta ei löytynyt soveltuvia luokkia esimerkiksi pitkälle alkoholisoituneiden ihmisten ongelmien, asumisongelmien tai naapurustoon liittyvien ongelmien kuvaamiseen.

Pääluokkaan *Ihmissuhteet* (K7) kaivattiin paikkaa marginaaliryhmälle, alakulttuurille ja romanikulttuurille. Alaluokkiin *Suhtautuminen yhteiskuntaan* (K820) ja *Sopeutuminen kulttuuriin* (K830) esitettiin tarkempia luokkia tai tarkenteita sellaisille ilmiöille kuin ihmisen leimautuminen osoitteen tai asuinalueen mukaan sekä romanikulttuuri tai ulkomaalaisuus.

3.2.2 Käsitteiden ja rakenteen selkeys luokituksen kohde-osiossa

Luokituksen toimivuuden kannalta sen rakenne ja siinä käytettyjen käsitteiden ja luokkien määrittely ovat tärkeitä. Luokituksen käyttäjien olisi kyettävä ymmärtämään luokkien sisällöt ja niiden keskinäiset suhteet yhtäläisesti. Testaajilta kysyttiin mielipiteitä luokituksessa käytetyistä käsitteistä ja luokitusosoiden rakenteesta.

Palautelomakkeessa kysyttiin, olivatko Sosiaalityön kohde -osiossa käytetyt käsitteet yksiselitteisiä vai moniselitteisiä. Valtaosa (64 %) testaajista katsoi käsitteiden olevan sekä moni- että yksiselitteisiä. Reilu kolmannes testaajista piti osion käsitteitä yksiselitteisinä.

Osion *Sosiaalityön kohde* rakennetta piti puolet (50 %) testaajista helposti hahmottavana. Sen sijaan kolmasosa (36 %) ei osannut sanoa näkemystään. Yhden testaajan mielestä tämä osion rakenne on vaikeasti hahmotettava.

Taulukossa 6 esitetään sosiaalityöntekijöiden vastaukset kahteen vaihtoehtoja sisältävään kysymykseen siitä, olivatko osiossa *Sosiaalityön kohde* käsitteet ja rakenne selkeät.

Taulukko 6. Testaajien käsitys osion *Sosiaalityön kohde* käsitteiden ymmärrettävyydestä ja rakenteen selkeydestä.

Käsitteet			Rakenne		
	Lukumäärä	%		Lukumäärä	%
Yksiselitteinen	5	36	Helppo	7	50
Moni- ja yksiselitteinen	9	64	Ei osaa sanoa	5	36
Moniselitteinen	0	0	Vaikea	1	7
Ei vastausta	0	0	Ei vastausta	1	7
Yhteensä	14	100	Yhteensä	14	100

Käsitteellistä epäselvyyttä tai moniselitteisyyttä mainittiin vain muutamien luokkien kohdalla. Selkeyttä toivottiin yleisotsikon *Yhteisöön kuuluminen* alaisiin luokkiin *Ihmissuhteet* K7 ja *Sopeutuminen kulttuuriin* K830, sekä yleisotsikon *Työ, opiskelu ja vapaa-aika* alaisiin luokkiin *Työhyvinvointi* K911 ja *Työllistymisvalmiudet* K913.

Testaajien kokemus oli, että luokituksella oli vaikeampi kuvata sosiaalityön kohdetta (eli asioita ja ilmiöitä, joita työssään kohtaa) kuin sosiaalityöntekijän toimintaa. Osa testaajista kertoi, että sosiaalityön kohteena olevia asioita oli vaikea kuvata suljettujen "luokitusvaihtoehtojen" avulla. Testaajien antama palaute oli osittain ristiriitaista. Jotkut testaajat kokivat asiakastapauksista luokiteltavien tietojen määrän liian vähäisenä. He olisivat halunneet muitakin asiakastapausta koskevia asioita näkyviin. Toisilla testaajilla oli päinvastaisiakin näkemyksiä. Kohteena olevasta asiastahan pyydettiin merkitsemään arvio asian tai ilmiön aiheuttaman huolen vakavuudesta ja se, ketä perheenjäsentä asia koskee. Testaajat, joiden asiakastapauksena oli suuri perhe ja perheen kaikilla jäsenillä oli ongelmia, kokivat nämäkin erittelyt hyvin vaikeiksi ja työläiksi.

Sosiaalityön kohteena olevan asian vakavuuden määrittely ja siinä käytetty asteikko ei tyydyttänyt kaikkia testaajia. Erityisen vaikeaksi nämä määrittelyt koettiin sellaisten sosiaalityön asiakastapausten kohdalla, joiden elämäntilanteet vaihtelevat ja muuttuvat kuin vuoristorata. Tällöin asiakastapauksiin liittyvien asioiden huolen aste ja suunta saattavat vaihdella. Eräs testaaja kiteytti kokemuksen sanoiksi: "jostain asiasta on selvitty, jossain asiassa menty toiseen suuntaan." Testaaja koki, että huolen suuntaa ei saanut luokituksella esille. Suurin syy tähän lienee ollut liian pitkän tarkastelujakson valinta. Tutkimustilanteessa päätettiin, että asiakastapausta voitiin luokitella korkeintaan viiden vuoden tarkastelujaksolta. Myöhemmin todettiin, että huolen vakavuustasosta kertova tieto voi koskea vain paljon lyhyempää aikajännettä, esimerkiksi nykyhetkeä.

Pyydettyjen sosiaalityön kohteena olevien asioiden kuvaaminen luokituksen avulla vei paljon aikaa. Asiakastapaukseen liittyvien muistettavien asioiden määrä saattoi olla laaja. Kaikkien pyydettyjen tarkenteiden kirjoittaminen käsin jokaisen perheenjäsenen kohdalta erikseen osoittautui työlääksi.

Testaajien yksi keskeisimmistä viesteistä oli se, että luokituksen Sosiaalityön kohde -osio koettiin yhtäältä liian monimuotoiseksi ja toisaalta liian epätarkaksi. Tulosten perusteella osion rakenteesta tai sen sisällöstä ei voinut testaa kesken yhteisymmärrystä. Tämä asettaa haasteita sosiaalityön yleisluokituksen jatkokehittämiselle. Luokituksen avulla kerätyn tiedon sattumanvaraisuus lisääntyy, jos sosiaalityöntekijät eivät ole riittävän yksimielisiä luokituksen sisällöstä (Kallinen-Kräkin 2001b, 33).

3.2.3 Sosiaalityöntekijöiden nimeämät toiminnot

Testauksessa käytetyn sosiaalityön luokituksen osiossa *Sosiaalityöntekijän toiminnot* on yhteensä 40 pääluokkaa sekä runsaasti alaluokkia. Useiden luokkien osalta pyydetään valitsemaan tarkenteita antamaan erityisiä lisätietoja.

Tämän luokitusosion laajuudesta huolimatta sen käyttö sosiaalityöntekijän toimintojen kuvaamiseen asiakastapausten kohdalla koettiin keskimäärin helpommaksi kuin sosiaalityön kohdeilmiöiden kuvaaminen. Sosiaalityöntekijän toimintojen kuvaaminen luokituksen avulla oli useimman testaajan mielestä helppoa: ensimmäisen asiakastapausten yhteydessä tätä mieltä oli yksitoista (79 %) ja toisessa tapauksessa seitsemän (50 %) testaajaa. Kolme testaajaa (21 %) koki toimintojen luokittelun melko vaikeaksi sekä ensimmäisen että toisen asiakastapauksensa kohdalla. Testaajien kokemuksia on tarkemmin eritelty taulukossa 7.

Taulukko 7. Testaajien kokemusten jakautuminen sosiaalityön toimintojen kuvaamisesta.

	Tapaus 1		Tapaus 2		Yhteensä	
	Lukumäärä	%	Lukumäärä	%	Lukumäärä	%
Erittäin vaikea	0	0	0	0	0	0
Melko vaikea	3	21	3	21	6	21
Ei osaa sanoa	0	0	0	0	0	0
Melko helppo	9	64	7	50	16	57
Erittäin helppo	2	15	0	0	2	7
Ei vastausta	0	0	4	29	4	15
Yhteensä	14	100	14	100	28	100

Kysyttäessä Sosiaalityöntekijän toiminnot -osion sisällön kattavuutta, runsas puolet (57 %) eli kahdeksan testaajaa katsoi luokituksen kattaneen täysin ensimmäisen asiakastapauksen tiedot. Loput kuusi (43 %) testaajaa löysi osittain ensimmäisen asiakastapauksensa kanssa tehdyt toiminnot luokitukselta. Toisessa tapausesimerkissä täysin kattavaksi luokituksen koki neljä (43 %) ja osittain kattavaksi kuusi (29 %) testaajaa, kun vastauksia puuttui neljältä (29 %) testaajalta.

Luokituksen Sosiaalityöntekijöiden toiminnot -osiota ei koettu sisällöltään yhtä kattavaksi kuin osiota Sosiaalityön kohde. Sosiaalityöntekijöiden toimintojen osalta testaajien mielipiteet osion kattavuudesta on esitetty yksilöidysti taulukossa 8.

Taulukko 8. Testaajien vastausten jakauma kysymykseen siitä, oliko luokituksen osiossa 'sosiaalityöntekijän toiminnot' ne asiat, joita teet asioiden muuttamiseksi tai ratkaisemiseksi asiakkaasi kanssa. Yhteenvetona lisäksi testaajien molemmat asiakastapaukset on eriteltynä.

	Tapaus 1		Tapaus 2		Yhteensä	
	Lukumäärä	%	Lukumäärä	%	Lukumäärä	%
Täysin kattavasti	8	57	4	29	12	43
Osittain	6	43	6	43	12	43
Ei laisinkaan	0	0	0	0	0	0
Ei vastausta	0	0	4	29	4	14
Yhteensä	14	100	14	101	28	100

Palautelomakkeessa pyydettiin erittelemään toimintojen kuvaamiseen liittyviä vaikeuksia. Testaajien mainitsemat hankaluudet liittyivät tarkenteiden käyttöön ja muutamien luokkien tai tarkenteiden puuttumiseen. Seuraavaksi esitellään testaajien näkemyksiä luokittelusta puuttuvista sosiaalityöntekijän toiminnoista ja osion luokittelun vaikeuksista. Mukana on myös suullinen haastattelupalautte.

Jotkut testaajista kokivat tarkenteiden käytön vaikeaksi. Tämä johtui heidän mielestään epäselvistä tarkenteista tai tarkenteiden etsimisen hankaluudesta. Sosiaalityöntekijän toiminnot -osion luokista yli puolessa pääluokkia ja niiden alaluokkia vaadittiin merkitsemään asteikolta 1-6 luokitusmonisteesta valittu sopivin tarkenne rengastetun luokan kohdalle.

Joissain asiakastapauksissa testaajilla olisi ollut tarve merkitä useampikin kuin yksi tarkenne luokkaa kohti. Tällainen tarve ilmeni esimerkiksi luokan *Tukea antava*

keskustelu tarkenteen kohdalla, jossa pyydetään merkitsemään, kenen kanssa keskustelu on käyty. Useampia tarkenteita olisi tarvittu myös luokan *Palveluiden hyödyntäminen* osalta, jossa tarkenteella täsmennetään asiakastapauksessa hyödynnettävien palveluiden luonnetta.

Testaajat esittivät myös lisäyksiä muutamiin luokkiin. Luokkiin *Huostaanottoon liittyvä valmistelutyö* T1310 ja *Tilanneselvitys* T2 esitettiin lisättäväksi tarkenteet kuvaamaan näiden toimintojen ajallista toistumista ja kertaantumista tai muuta laajuutta. Taloudellisia ongelmia koodattaessa kaivattiin luokkia sellaisille toimenpiteille kuin ehkäisevä tai harkinnanvarainen toimeentulotuki, takaisinperintä tai vastineet muutoksenhakuihin. Jotkut testaajista kokivat, että erittäin paljon työllistävien asiakastapausten kanssa tehtävää sosiaalityötä ei saatu luokituksella kunnolla esille. Näissä tapauksissa toimintoja kuvaavat vaihtoehdot eivät joko täsmänneet tai niitä puuttui. Toiminnoille haluttiin myös avoin mitä muuta -luokka. Lisäksi ongelmaksi koettiin se, ettei luokitukseen voida koodata tapauksia, joissa paikkakunnalta puuttuvat asiakkaan tarvitsemat palvelut. Sosiaalityöntekijän tekemästä työstä saa työntekijän mielestä luokituksella tällöin puutteellisen kuvan. Luokitukseen kaivattiin sopivaa koodia tiedolle "käytettävissä olevat palvelut".

Muutamat testaajat toivoivat, että peruspalveluina tehtävä sosiaalityö näkyisi paremmin palveluiden hyödyntämiseen liittyvissä toiminnoissa. Luokkia kaivattiin esimerkiksi kotitaloudessa tapahtuvalle arkielämän ohjaukselle ja sellaiselle sosiaalityöntekijän säännöllisesti antamalle neuvonnalle ja ohjaukselle, joka ei ole terapiaa.

Sosiaalityöntekijän kotikäynnille, päätösten tekemiselle ja kollegiaaliselle keskustelulle haluttiin jokaiselle oma luokkansa. Päätöksen tekemistä pidettiin yhtenä sosiaalityön ominaislaatuimmista toiminnoista. Työparin kanssa käytävät "pähkimiskeskustelut" ovat aikaa vieviä ja myös osa sosiaalityötä. Lisäksi tahdottiin näkyviin ammattilaisen ja asiakkaan yhteistyömuodot, kuten epävirallinen keskustelu, tiedonanto, yhteydenpito ja konsultointi.

Sosiaalityöntekijän persoonallisen työotteen ja asiakkaalle yksilöllisesti räätälöityjen palveluiden tarjoamisen esittäminen luokituksen avulla tuotti testaajille hankaluuksia. Eräs testaaja kysyi palautteessaan, miten luokituksella voitaisiin kerätä tietoa esimerkiksi kriisissä olevan perhetilanteen auttamistyöstä silloin, kun sosiaalityöntekijä järjestää kotiin perhetyöntekijän, väliaikaisena tukimuotona kalustetun asunnon tai lapsen pääsyn ohjattuun vertaisryhmään. Testaajat kertoivat soveltavansa useita työmenetelmiä ja persoonallista työtettä esimerkiksi toimeentulo-, päihde- ja lapsen huostaanottotyössä. Tällaisen työn kuvaamiseen ei löytynyt ymmärrettävää koodia valittavina olevista luokista tai niiden tarkenteista.

Muutamat testaajat kertoivat, että sosiaalityöntekijän toimintojen luokittelu auttoi havaitsemaan suuren työmäärän, joka yhden asiakastapauksen kohdalla on tehty. Näin käy toteen yksi keskeisin oletus, jonka Aho (1999, 13) nosti esiin etukäteen kokoamistaan oletetuista luokituksen myönteisistä vaikutuksista: "Luokitus auttaa sosiaalityön sisällön ymmärtämisessä - mikä avaa työtä niin itselle kuin toisille ja sitä kautta antaa mahdollisuuden keskusteluun työstä ja sen vaikutuksista".

3.2.4 Käsitteiden ja rakenteen selkeys luokituksen toiminnot-osiossa

Puolet lastensuojelun sosiaalityön luokitustestaajista piti Sosiaalityöntekijän toiminnot -osiossa käytettyjä käsitteitä hieman epäselvinä. Kuusi työntekijää (43 %) oli sitä mieltä, että osion käsitteet olivat täysin ymmärrettäviä. Yksi testaaja ei vastannut tähän kysymykseen.

Suurin osa testaaajista (79 %) piti osion *Sosiaalityöntekijän toiminnot* rakennetta helposti hahmottuvana. Yksi vastaajista piti rakennetta vaikeasti hahmottuvana ja kaksi ei osannut sanoa mielipidettään. Niin käsitteiden ymmärrettävyyteen kuin rakenteen selkeyteen liittyvät testaaajien näkemysten jakaumat on esitetty taulukossa 9.

Taulukko 9. Testaaajien näkemykset luokituksen Sosiaalityöntekijän toiminnot -osion käsitteiden ymmärrettävyydestä ja rakenteen selkeydestä.

Käsitteet			Rakenne		
	Lukumäärä	%		Lukumäärä	%
Yksiselitteinen	6	43	Helppo	11	79
Moni- ja yksiselitteinen	7	50	Ei osaa sanoa	2	14
Moniselitteinen	0	0	Vaikea	1	7
Ei vastausta	1	7	Ei vastausta	0	0
Yhteensä	14	100	Yhteensä	14	100

Testaajat kertoivat olevansa tyytyväisiä Sosiaalityöntekijän toiminnot -osiossa käytettyjen käsitteiden runsauteen ja paikkansapitävyyteen. Eräs testaaajista vertasi käsitteiden tarkkuudessa sosiaalityön yleisluokitusta lääketieteen luokituksiin kutsumalla luokitusta "sosiaalisiksi diagnosikartaksi".

Kirjallisissa palautteissa testaajat eivät juurikaan nimenneet moniselitteisiä tai vaikeasti ymmärrettäviä käsitteitä. Eräälle testaaajalle oli jäänyt epäselväksi, tarkoitetaanko *Talous- ja velkaneuvonnalla* T2820 sosiaalityöntekijän vai erityisen neuvon antamaa neuvontaa. Toinen testaaaja ihmetteli, kuinka terapiatyö koodataan, kun tarkennevaihtoehtona ei ole pelkkää terapia-termiä.

Suullisissa palautetilanteissa testaajat nostivat esille yhden Sosiaalityöntekijän toiminnot -osion laajimmista otsikoista eli *Asiakassuhteen rakentaminen sekä yhteistoiminnan suunnittelu ja arviointi*. Luokkien *Tilanneselvitys* ja *Tilannearvio* nimet tuntuivat testaaajista vierailta, koska sosiaalityöntekijät eivät käytä tällaisia termejä ammatillisessa arjessaan.

3.3 Suhtautuminen luokitukseen

Tässä luvussa esitetään lastensuojelun sosiaalityön luokitustestaukseen osallistuneiden testaaajien näkemyksiä sosiaalityön luokituksesta, sen tarpeellisuudesta ja hyödynnettävyydestä.

3.3.1 Sosiaalityön ytimen tavoittaminen

Testaukseen osallistuneilta kysyttiin arviota siitä, kuinka hyvin sosiaalityön luokitus tavoittaa sosiaalityön ytimen. Valtaosa testaaajista (71 %) arvioi luokituksen tavoittaneen hyvin sosiaalityön ytimen. Loput testaaajat katsoivat sosiaalityön ytimen ja luokituksen kohtaavan jossain määrin. Taulukossa 10 on esitelty testaaajien vastausten jakauma arviosta luokituksen ja sosiaalityön ominaislaadun välillä.

Taulukko 10. Testaajien näkemykset sosiaalityön luokituksen ja sosiaalityön ytimen keskinäisestä vastaavuudesta.

	n	%
Erittäin hyvin	1	7
Melko hyvin	9	64
Jossain määrin	4	29
Ei lainkaan	0	0
En osaa sanoa	0	0
Yhteensä	14	100

Testaajia pyydettiin lyhyesti muotoilemaan käsityksensä siitä, mikä on sosiaalityön ydintä. Sosiaalityön perustaa ja ominaispiirteitä kuvattiin vastauksissa seuraavin tavoin:

“Sosiaalityö on laajaa ammatillista osaamista vaativaa, yhteistyöverkostotyön keinoja käyttävää, palveluita antavaa ja kehittävää, asiakasta kunnioittavaa työtä, jossa pitää omata tietoja ja taitoja liittyen yksilötyöhön, ryhmätyöhön ja verkostotyöhön. Ytimeen kuuluu myös se, että sosiaalityössä on käytössä tietyt menetelmät, jotka tulee hallita.”

“Kokonaisvaltainen asiakkaan tukeminen verkostoituen eri alojen kesken. Sosiaalityö yksinään ei pysty ratkaisemaan kaikkien asiakkaiden tilanteita, vaan tarvitaan eri alojen yhteistyötä”.

“Palvelujen tuottaminen asiakaslähtöisesti”.

“Lastensuojelussa lapsen tarpeiden huomioiminen ja turvaaminen siihen johtavien tukitoimien ja palvelujen avulla”.

“Asiakkaan resurssien aktivoiminen tai käyttöönotto ja tarvittavan tuen tarjoaminen tavoitteena ihmisarvoinen, siedettävä ja merkityksellinen elämä”.

“Asiakkaan lähtökohdista avautuva työ, joka ottaa huomioon menneisyyden, mutta suuntaa sen kuitenkin tähän päivään ja tulevaan”.

“Toimintaa silloin kun tarvitaan apua”.

“Auttaa löytämään ratkaisuja ongelmallisiin tilanteisiin erilaisissa toimintaympäristöissä”.

“Kohteen ja toimintojen kohtaaminen ja oikea-aikaisuus”.

Testaajien mielestä sosiaalityön tavoitteena on siis auttaa asiakasta arjen tilanteissa ja tarjota tukea erityisesti lapsille. Sosiaalityöllä pyritään lisäämään ja aktivoimaan asiakkaan valmiuksia selviytyä omin voimavaroin. Sosiaalityöntekijä tunnistaa eri mahdollisuuksia ongelmatilanteissa ja toimii yhteistyössä eri alojen kanssa.

3.3.2 Luokituksen tarpeellisuus ja hyödyllisyys

Luokituksen testaamiseen osallistuneet sosiaalityöntekijät pitivät luokitusta tarpeellisenä. Ainoastaan kaksi neljästätoista ei osannut sanoa kantaansa. Luokituksen

tarpeellisuutta perusteltiin sillä, että se auttaa jäsentämään, esittelemään ja arvioimaan sosiaalityötä. Lisäksi luokituksen arveltiin auttavan työn priorisoinnissa, toimivan sosiaalisen diagnostisoinnin sekä oman työn arvioinnin, suunnittelun ja kehittämisen välineenä. Testaajat perustelevat luokituksen hyödyllisyyttä samoilla seikoilla kuin sitä on perusteltu Sosiaalityön luokitus –projektin julkaisuissa (Aho 1999; Kallinen-Kräkin 2001a ja 2001b).

Luokituksen testaamiseen osallistuneilta sosiaalityöntekijöiltä kysyttiin, käyttäisivätkö he luokitusta työssään, jos siitä tulisi tietokonesovellus. Puolet testaajista ilmoitti olevansa valmiita käyttämään sosiaalityön luokitusta tietokonesovelluksena. Puolet ei osannut ilmaista mielipidettään. Luokitusta halutaan hyödyntää *"kuvattaessa sosiaalityön prosessia"* ja *"kehittäessä sosiaalityön laatua"*. Eräs testaaja haluaisi luokituksen käyttöönsä myös silloin, kun *"keskustellaan sosiaalityöntekijän työn vaativuudesta ja palkkauksesta"*. Keskeisin luokituksen hyödyntämisen motiivi näyttäisi olevan oman työn tarkka ja yksityiskohtainen näkyväksi tekeminen.

Luokituksen käyttöönoton ehdoksi mainittiin muun muassa ohjelman helppokäyttöisyys ja nopeus. Jotkut luokituksen hyödyntämiseen epäroivasti suhtautuneet testaajat kertoivat, että he eivät näe luokituksen hyödyntämistä perustelluksi. Toiset olivat taas epävarmoja sen suhteen, käyttäisivätkö he tiedonkeruun apuvälineenä nimenomaan tätä sosiaalityön luokitusta vai jotain muuta menetelmää.

4 JOHTOPÄÄTÖKSET

Sosiaalityön luokitusta testattiin lastensuojelun sosiaalityössä pienellä aineistolla. Testaajia oli yhteensä 14 ja rinnakkain luokiteltuja asiakastapauksia 11. Testaajina toimineet sosiaalityöntekijät ja kaksi sosiaalijohtajaa valittiin sosiaalityön erityisalueen (lastensuojelu) ja maantieteellisen rajauksen perusteella. Otoksessa ei pyritty tilastolliseen edustavuuteen, vaan testaajiksi valikoitui asiasta kiinnostuneet henkilöt. Näistä syistä tässä artikkelissa esitettyjen testaustulosten perusteella voidaan tehdä ainoastaan suuntaa antavia päätelmiä luokituksen sisällöstä ja sen toimivuudesta käytännössä. Rajoituksistaan huolimatta luokitustestauksen kokemuksilla on kuitenkin merkittävä anti sosiaalityön yleisluokituksen edelleen kehittämiselle.

Luokitusta koskevan kirjallisen testauspalautteen kannalta testaajien tutustuttaminen sosiaalityön luokitukseen vasta testaustilanteessa oli haitallista. Ennakkoon tuntemattomaan, laajahkoon luokitukseen tutustuminen rajatussa ajassa ja vaikeidenkin asiakastapausten avulla on vaativaa ja hämmentävää. Testaustilanteessa annettu kirjallinen palaute jäikin odotettua vähäisemmäksi. Tämän vuoksi oli välttämätöntä kerätä testaajilta myös suullista palautetta, joka täydensi ja täsmensi kirjallista palautetta. Luokitukseen liittyvän perehdytyksen ja ohjeistuksen niukkuuteen nähden testaajat suoriutuivat vaativasta testaustilanteesta erittäin hyvin.

Toimiakseen kunnolla luokituksen tulisi olla helppokäyttöinen, sisällöltään kattava, käsitteiltään ja määrittelyiltään helposti ymmärrettävä sekä rakenteeltaan nopeasti hahmotettava ja selkeä. Sosiaalityön yleisluokitus selvisi näihin kriteereihin nähden ensitestistään kohtalaisin arvosanoin.

Aitoihin lastensuojelun asiakastapauksiin liittyvien asioiden ja sosiaalityön kuvaaminen sosiaalityön luokituksen avulla koettiin mahdolliseksi ja varsin vaivattomaksi. Moniongelmaisten ja pitkäkestoisten asiakasperheiden asioiden ja heidän

kanssaan tehtävän sosiaalityön luokitteluun tuotti testaajille eniten vaikeuksia. Luokitteluun hankaloitti myös ajallisesti pitkä tarkastelujakso. Sosiaalityön luokitusta käytettäessä asiakastapaukseen liittyvä tarkastelujakso tulisi rajata varsin lyhyeksi, esimerkiksi asiakastapaamisajankohtaan. Luokitus on suunniteltu tietokonesovellusta silmällä pitäen, mutta testaajina toimineiden sosiaalityöntekijöiden mielestä luokitus oli paperiversionakin käyttökelpoinen.

Sosiaalityön luokituksen osio *Sosiaalityöntekijän toiminnot* koettiin hieman helpommaksi käyttää kuin osio *Sosiaalityön kohde*. Kohde-osiossa luokitteluun työläisyyttä aiheutti etenkin vaatimus vakavuus-tarkenteen merkitsemisestä jokaiseen valittuun luokkaan. Hieman yllättävästi sivumäärältään suppea ja käytettävyydeltään työläs kohde-osio koettiin kuitenkin sisällöltään kattavammaksi kuin 40-pääluokkainen toiminnot-osio. Tässä testauksessa luokituksen sisällön kattavuutta tarkasteltiin lastensuojelun asiakastapausten kautta, joten luokituksen sisältöön liittyviä johtopäätöksiä ei voi vetää muiden sosiaalityön erityisalueiden osalta.

Sosiaalityön luokituksen rakenne on testauspalautteen mukaan melko helposti hahmotettava. Luokituksen osio *Sosiaalityöntekijän toiminnot* koettiin rakenteeltaan hieman selkeämmäksi kuin osio *Sosiaalityön kohde*.

Sosiaalityön luokitus on sellaisenaan ymmärrettävissä. Yhtäältä luokituksessa käytettyjä käsitteitä ei pidetty täysin käsittämättöminä, mutta toisaalta ei ymmärrettävyyden kannalta optimaalisinakaan. Luokituksessa käytettyjen käsitteiden ymmärrettävyyden osalta molemmissa osioissa on testauspalautteen perusteella siten parantamisen varaa.

Testaajina olleet sosiaalityöntekijät hahmottivat oman työnsä ominaislaadua vahvemmin toiminnan ja toimenpiteiden erittelemisen kautta kuin sosiaalityön kohteen avulla. Tämä saattaa osaltaan vaikuttaa myös testaajien arviointeihin sosiaalityön luokituksen eri osioista. Jos sosiaalityötä on tutumpaa mieltää toimintojen kuin sen kohteen kautta, on Sosiaalityöntekijän toiminnot -osio helpommin ja nopeammin hahmotettavissa kuin Sosiaalityön kohde -osio.

Rajoituksistaan ja puutteistaan huolimatta sosiaalityön luokituksen katsottiin tavoittavan hyvin sosiaalityön erityislaatuista ja sille ominaista ydintä. Sosiaalityöntekijät eivät selvästikään uskoneet siihen, että tilastollinen ja määrällinen kuvaustapa olisi sosiaalityölle sopimaton tai logiikaltaan vieras. Parhaimmillaan hyvin toimiva luokitus voisi toimia järjestelmällisen tiedonmuodostuksen apuvälineenä. Samalla ymmärrettiin myös, että luokituksen tapa kuvata sosiaalityötä ei voi olla ainoa, sillä tarvitaan myös kvalitatiivista ja vivahteita kuvaavaa tietoa. Testaajina toimineet lastensuojelun sosiaalityöntekijät pitivät luokitusta tarpeellisena ja suhtautuivat sen käyttöön innostuneesti, joskin hieman varautuneesti.

Testauksella lastensuojelun sosiaalityöntekijät antoivat sosiaalityön yleisluokituksen työstämiseen oman erityisalueensa asiantuntijapanoksen. Testauksella saatiin runsaasti konkreettisia parannusehdotuksia luokituksen sisältöön ja rakenteeseen juuri lastensuojelun sosiaalityön näkökulmasta. Testauksesta saadut kokemukset toimivat sekä kriittisenä äänenä että rohkaisevana kannustimena sosiaalityön luokituksen kehittämisessä. Sosiaalityön luokitusta on vielä testattava muillakin sosiaalityön erityisalueilla, jotta saadaan sosiaalityön laajan kentän käsitys luokituksen toimivuudesta ja sen sisällöllisistä kehitystarpeista.

KIRJALLISUUS

Aho, Päivi 1999. Sosiaalityön esiselvitys. Stakes, Aiheita-sarja 14/1999. Helsinki: Stakesin monistamo.

Kallinen-Kräkin, Salme (toim.) 2001a. Sosiaalityö näkyväksi. Sosiaalityön luokitusseminaarin julkaisu. Stakes, Aiheita-sarja 3/2001. Helsinki: Stakesin monistamo.

Kallinen-Kräkin, Salme 2001b. Sosiaalityön luokituksen lähtökohdat. Stakes, Aiheita-sarja 12/2001. Helsinki: Stakesin monistamo.

Kunnallinen henkilörekisteri (KHR). Tilastokeskus 2001.

Heli Santamala

SOSIAALITYÖN LUOKITUKSEN TESTAAMINEN PUOLUSTUSVOIMIEN SOSIAALITYÖSSÄ

I JOHDANTO

Puolustusvoimien sosiaalityötä tekee 26 sosiaalikuraattorin nimikkeellä toimivaa sosiaalityön ammattilaista. Useimmissa maamme varuskunnista on yhdestä kahteen sosiaalikuraattoria, jotka tekevät työtä varusmiespalveluksessa olevien nuorten, heidän läheistensä ja puolustusvoimien henkilökunnan parissa. Puolustusvoimien palveluksessa on ollut sosiaalikuraattoreita jo vuodesta 1978, mutta vasta 1990-luvulla kuraattoreiden määrä lisääntyi voimakkaasti. Puolustusvoimissa tarvitaan sosiaalityötä muun muassa varusmiesten lisääntyneiden mielenterveysongelmien, päihteiden käytön sekä kulutustottumusmuutosten takia.

Puolustusvoimien sosiaalikuraattoreiden työ on pääasiassa palveluista tiedottamisesta, vireillepanon avustamisesta, keskustelua ja kannustamista. Työhön ei liity päätöksentekoa taloudellisista etuuksista. Puolustusvoimien sosiaalikuraattoreiden kirjaamiskäytännöt vaihtelevat. Heillä ei ole asiakastyössään käytössä tietoteknologiaa kirjaamiseen tai tilastointiin. Paikallista tiedontuotantoa varten on käytössä alueellisia ja työyksikkökohtaisia luokituksia. Valtakunnallista tietoa ei kerätä.

Joukko puolustusvoimien sosiaalikuraattoreita osallistui sosiaalityön yleisluokituksen laatimiseen Stakesin Sosiaalityön luokitus -projektissa. Puolustusvoimien luokitustyöryhmä työskenteli vuoden 2002 loppupuolelta ja vuoden 2003 syksyyn asti.

Tämä on yhteenvetoraportti sosiaalityön luokituksen ensimmäisestä testauksesta puolustusvoimissa. Testattu luokitusluonnos oli laadittu pääasiassa puolustusvoimissa tehtävän sosiaalityön pohjalta, ja se poikkesi joiltakin osin nykyisestä sosiaalityön yleisluokitusluonnoksesta. Testaus tehtiin Kuopion yliopiston Terveystieteiden ja -talouden laitoksen sosiaali- ja terveydenhuollon tietotekniikkaopintoihin liittyvänä harjoitustyönä.

2 TESTAUSASETELMASTA

Viisi puolustusvoimien sosiaalikuraattoria testasi luokitusluonnosta asiakastyössään huhtikuussa 2003. Testausjaksoksi sovittiin kaksi viikkoa, jonka aikana kunkin testaajan tavoitteena oli käyttää luokitusta viidessä eri asiakastapauksessa. He saivat itse valita testauksessa käytettävät asiakkaansa. Testaajat saivat kirjalliset ohjeet ja luokituksen ennakkoon tutustuttavaksi.

Testaajat kirjasiivat tulokset ja huomionsa strukturoituihin palautelomakkeisiin. Lisäksi kukin testaaja haastateltiin varsinaisen testausjakson päätyttyä. Kyselylomakkeet, palautelomakkeet ja ohjeet niiden käyttämiseen on laadittu Sosiaalityön luokitus -projektissa, jotta ne olisivat yhtenäiset kaikissa luokituksen toimivuuteen liittyvissä testauksissa, joita luokitusprojektissa tehdään.

Kaikki viisi testaajaa olivat naisia. Heidän ikänsä vaihteli 29 - 52 vuoden välillä. Kolme testaajaa oli suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon ja kaksi opistotasoisena sosiaalialan tutkinnon. Kahdella testaajista oli asetuksen (804/1992) mukainen sosiaalityöntekijän muodollinen pätevyys.

Testaus sujui pääasiassa hyvin. Yksi ennakkoon sovittu testaaja jouduttiin vaihtamaan, koska hänelle osui vuosiloma testausjaksolle. Lisäksi ensimmäisellä testausviikolla oli kolmipäiväinen sosiaalikuraattoreiden koulutustilaisuus, joka käytän-

nössä lyhensi kymmeneksi työpäiväksi sovittua testausjaksoa seitsemään työpäivään.

Neljä sosiaalikuraattoria testasi sovitut viisi asiakastapausta. Yksi kuraattori käytti luokitusta ainoastaan kahteen asiakastapaukseen, koska työyhteisössä testausjakson alussa sattunut kuolemantapaus sekoitti työntekijän aikataulun. Kaiken kaikkiaan luokiteltiin 22 asiakastapausta.

Kolmen testaamiseen osallistuneen kuraattorin kanssa tehtiin palautehaastattelu heidän työpaikoillaan. Aikaa palautehaastatteluun varattiin noin puolitoistatuntia. Kaksi kuraattoria vastasi haastattelulomakkeen kysymyksiin kirjallisesti ja palautti lomakkeen postitse yhteenvedon tekijälle. Palautelomakkeen kysymyksistä osa oli strukturoituja ja osa avoimia kysymyksiä.

3 SOSIAALITYÖN KOHTEEN KUVAAMINEN

Testaajien haastattelun ensimmäisessä osassa pyydettiin antamaan palautetta luokituksen osiosta 1 ”Sosiaalityön kohteena olevat asiat, ilmiöt ja vaikeudet”. Ensimmäiseksi testaajilta kysyttiin: *”Millaista oli kuvata asiakkaan (kohteena olleiden tapausesimerkkien) asiat ja vaikeudet luokituksen avulla?”*. Testaajien mielestä sosiaalityön asiakkaiden vaikeudet oli pääasiassa helppo kuvata luokituksen avulla. Neljän asiakastapauksen kohdalla kuvaus luokituksen avulla oli vaikeaa. Niissä asiakastapauksissa, joissa kuvaaminen oli vaikeaa, vaikeus syntyi hankaluudesta valita luokka tai luokkia, jotka parhaiten kuvasivat ilmiötä. Yhden asiakastapauksen kohdalla vaikeus syntyi siitä, että asiakas ja sosiaalikuraattori eivät olleet yksimielisiä asiakkaan asiasta. Lähes kaikki testaajat pohtivat sitä, kumman näkökulmasta luokitus pitäisi tehdä: työntekijän vai asiakkaan.

Toiseksi kysyttiin testaajien mielipidettä siitä, *oliko luokituksen ”sosiaalityön kohde” -osiosta helppo löytää ne asiat, joiden muuttamiseksi tai ratkaisemiseksi testaaja on työskennellyt asiakkaansa kanssa*. Testaajat kertoivat löytäneensä helposti luokitukselta ne asiat, joiden muuttamiseksi ja ratkaisemiseksi työskenneltiin asiakkaan kanssa. Ainoastaan yhden asiakastapauksen kohdalla asian löytäminen luokitukselta oli vaikeaa. Yksi testaaja totesi, ettei miettinyt puutteita, vaan ainoastaan etsi luokitukselta luokan, joka parhaiten kuvasi asiaa. Sama testaaja kertoi valinneensa ainoastaan yhden luokan asiakastapausta kohden, koska hänen nykyisessä kirjaamiskäytännössään käytössä oleva luokitus toimii siten, että ainoastaan keskeisin asia tai vaikeus luokitellaan.

Testaajilta kysyttiin myös mielipidettä luokituksen Sosiaalityön kohde -osiossa *käytettyjen käsitteiden ymmärrettävyydestä ja luokituksen rakenteen selkeydestä*. Kaikki testaajat olivat sitä mieltä, että käytetyt käsitteet olivat yksiselitteisiä ja rakenne oli selkeä ja helposti hahmottuva.

Viimeisenä pyydettiin parannusehdotuksia tämän osion rakenteeseen ja asioiden esittämisjärjestelyyn. Yksi testaaja mainitsi, että työpaikan ilmapiiriin liittyvät asiat ovat puutteellisesti esillä luokituksessa. Kahden testaajan mielestä luokitus palvelee hyvin tehtäessä sosiaalityötä varusmiesten kanssa, mutta puolustusvoimien henkilökunnan asioiden ja vaikeuksien luokittamiseen luokitusluonnos ei vastaajien mielestä täysin sovellu.

4 SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN TOIMINTOJEN KUVAAMINEN

Testaajien haastattelun toisessa osassa testaajia pyydettiin antamaan palautetta luokituksen osiosta 2 ”Sosiaalityöntekijän toiminnot”. Ensimmäiseksi testaajilta kysyttiin, että *millaista oli kuvata omaa toimintaa asiakkaan asioissa luokituksen avulla*. Suurimman osan eli 17 asiakastapauksen kohdalla oman toiminnan kuvaaminen luokituksen avulla oli helppoa. Viiden asiakastapauksen kohdalla toiminnan kuvaaminen luokituksen avulla koettiin vaikeaksi. Kahden testaajan mielestä vaikeus liittyi tilannearvion ja suunnitelman tekoon. Nämä testaajat pohtivat sitä, miten muodollinen tilannearvion pitää olla, että se hyväksytään toiminnoksi, ja pitääkö tilannearvion ja suunnitelman olla kirjallisia, että ne hyväksytään toiminnoiksi. Kolme testaajaa totesi, että luokkavalintoja tulee helposti paljon yhtä asiakastapausta kohden. Testaajat nimesivätkin omaa toimintaa kuvaavia toimintoja runsaasti; enimmillään 13 toimintoa asiakastapausta kohti. Kaksi testaajaa pohti haastattelussa, että onko tarkoitus myös luokitella niiden asiakkaiden asiat ja omat toiminnot, jotka ottavat yhteyttä pikaisesti puhelimitse tai muuten.

Toiseksi kysyttiin testaajien mielipidettä siihen, *oliko luokituksen ”Sosiaalityöntekijän toiminnot” -osiosta helppo löytää ne asiat, joita testaaja oli tehnyt asioiden muuttamiseksi tai ratkaisemiseksi asiakkaan kanssa*. Testaajat löysivät helposti luokitukselta ne asiat, joita tekivät asioiden muuttamiseksi tai ratkaisemiseksi. Ainoastaan kolmen asiakastapauksen kohdalla asiat oli vaikea löytää. Yksi testaaja pohti toimenpiteen muodollisuutta: mitä voidaan hyväksyä luokituksessa toiminnoksi. Onko esimerkiksi päihdeongelman puheeksi ottaminen toimenpide, jonka voi luokitella? Testaaja pohti myös sitä, hyväksyykö asiakas kaikkea tehtyä toimintaa toiminnoksi.

Lopuksi testaajilta kysyttiin mielipidettä Sosiaalityöntekijän toiminnot -osiossa *käytetyistä käsitteistä sekä luokituksen rakenteesta*. Kaikki testaajat olivat sitä mieltä, että kaikki käsitteet olivat yksiselitteisiä ja luokituksen rakenne oli selkeä ja helposti hahmotettava. Yhtään parannusehdotusta ei esitetty.

5 YLEISTÄ PALAUTETTA LUOKITUKSESTA

Testaajilta kysyttiin sitä, miten heidän mielestään luokitus tavoittaa sosiaalityön ytimen. Kaikki testaajat olivat sitä mieltä, että luokitus tavoittaa sosiaalityön ytimen hyvin. Samalla pyydettiin myös kertomaan, mikä testaajan mielestä on sosiaalityön ydin. Kysymykseen annettiin muun muassa seuraavia vastauksia:

”asiakkaan monipuolinen ja kokonaisvaltainen auttaminen”,

”auttaa asiakasta jäsentämään ongelmansa/tilanteensa selkeämmin”,

”yksilön elämänhallinnan tukeminen”,

”auttaminen pysymään yhteiskuntakelpoisena”,

”muurin läpi pääseminen, todellisen ongelman löytäminen”.

Testaajat pitivät sosiaalityön luokitusta tarpeellisena. Testaajat mainitsivat, että luokituksen käyttö auttaa työntekijää jäsentämään omaa työtään ja sitä kautta kehittämään sitä. Luokituksen uskottiin myös helpottavan ja yhtenäistävän puolustusvoimissa tehtävän sosiaalityön tilastointia. Kaksi testaajaa mainitsi uskovansa, että luokitus lisää työn arvostusta, tunnettavuutta ja näkyvyyttä. Suurin osa testaajista kertoi uskovansa siihen, että luokituksen käyttöönotto auttaa ensisijaisesti työntekijää, ei niinkään sosiaalityön asiakasta. Yksi testaaja tosin oli sitä mieltä, että kun työntekijä jäsentää työnsä paremmin, niin se auttaa myös asiakasta. Yksi testaajista pelkäsi, että luokkien etsiminen ja kirjaaminen lisää sosiaalityöntekijän työmäärää.

Neljä testaaja uskoi pystyvänsä hyödyntämään luokitusta omassa työssään. Yksi vastaajista ilmoitti ettei tiedä luokituksesta riittävästi, jotta pystyisi sanomaan sen hyödynnettävyydestä mitään. Monet testaajista uskoivat pystyvänsä käyttämään luokitusta oman työn kehittämiseen. Yksi testaaja oli sitä mieltä, että luokitusta voisi käyttää keskustelun pohjana työyksikköpalaverissa, ja kun työtä esittelee esimerkiksi omalle esimiehelle. Osa testaajista arveli, että luokitus pakottaa tekemään työt paremmin ja saattamaan ne päätökseen.

Lopuksi testaajilta vielä kysyttiin, että käyttäisivätkö he luokitusta työn kuvaamiseen, jos se olisi tietokonesovelluksena. Kaikki vastasivat käyttävänsä. Perusteluina esitettiin mm. seuraavaa: ”*luokitusta olisi helpompaa käyttää tietokoneella*” ja ”*antaa enemmän kun ottaa*”. Yksi vastaaja vaatisi, että tietokonesovellutuksen tulisi olla helppo ja nopea, ennen kuin ottaisi sen käyttöön. Yksi vastaaja taas totesi, että vaikka manuaalin käyttö on hidasta ja hankalaa, hän ottaisi luokituksen käyttöön ilman tietokonesovellustakin.

6 YHTEENVETO

Testauksen tarkoitus oli selvittää, millaista puolustusvoimien sosiaalikirjallisuuden on kuvata sosiaalityön kohteena olevia asioita, ilmiöitä ja vaikeuksia sosiaalityön luokituksen avulla. Toiseksi pyrittiin selvittämään se, millaista oli kuvata omaa toimintaa asiakkaan asioissa sosiaalityön luokituksen avulla. Annetun palautteen perusteella voi todeta, että asiakkaan asioita ja vaikeuksia oli pääosin helppo kuvata luokituksen avulla. Myös omat toiminnot asiakkaan asioissa löytyivät enimmäkseen helposti luokituksesta. Keskustelua syntyi siitä, kenen näkökulmasta luokitusta tehdään silloin, kun puhutaan kohteena olevista asioista, ilmiöistä ja vaikeuksista. Onko näkökulma asiakkaan vai työntekijän? Omaa toimintaa kuvattaessa testaajat totesivat, että omia toimintoja tulee nimettyä runsaasti. Tähän liittyi myös pohdinta siitä, miten muodollista toiminnan pitää olla, että sen voi nimetä toiminnoksi.

Kaikki testaajat olivat sitä mieltä, että luokitus on tarpeellinen puolustusvoimien sosiaalityössä. Koska puolustusvoimissa tehtävä sosiaalityö ei ole kovin tunnettua, luokituksen toivotaan tarjoavan yhteisen välineen, jolla sosiaalikirjallisuuden pystyvät kuvaamaan työtään niin muiden alojen ammattilaisille omassa työyhteisössään kuin ulkopuolisille yhteistyökumppaneillekin. Luokitusta tarvitaan myös puolustusvoimien omaan tiedontuotantoon. Luokituksen avulla uskotaan saatavan jäsentyneempi kuva sosiaalikirjallisuuden työstä, ja niistä asioista, ilmiöistä ja vaikeuksista, joiden kanssa puolustusvoimien sosiaalityössä työskennellään.

LIITE I

LUOKITUSLOMAKE 28.3.2003

Sosiaalityön luokituksen testaus 28.3.2003, Ylä-Pirkanmaa

Asiakastapauksen nimi: _____

Tämä luokituslomake on supistettu versio sosiaalityön luokitusmonisteesta, johon on merkitty luokkien määritelmät ja tarkenteet.

Tämä luokituslomake koostuu kahdesta osiosta. Osio 1 (sivut 2-5) koskee sosiaalityön kohteena olevia asioita ja osio 2 (sivut 6-10) koskee sosiaalityöntekijän tekemää työtä ja toimintoja.

Muista kirjoittaa parisi kanssa asiakastapaukselle antamanne nimi lomakkeeseen.

Lomakkeen käyttäminen

Kaikki asiakastapaukseen liittyvät lopulliset merkinnät tehdään tähän lomakkeeseen.

Merkitse lomakkeen **osioon 1** tarkastelemasi asiakastapauksen osalta ne asiat, ilmiöt, tarpeet ja vaikeudet, joihin asiakastapauksen kanssa tekemäsi sosiaalityö on kohdistunut.

Merkitse lomakkeen **osioon 2** ne toiminnot, joita teit sosiaalityöntekijänä tarkastelemasi asiakastapauksen kohdalla.

Huomaa, että yksittäiselle asiakastapaukselle voidaan kirjata useita sosiaalityön kohde- ja toimintokoodeja. On tärkeää, että kirjaat kaikki asiakastapausta koskevat asiat, jotka ovat sosiaalityön kannalta asiakastapauksessa olennaisia.

Merkintäohjeet

1. Valitse aina **tarkin mahdollinen** asiakastapaukseesi sopiva luokka. *Esimerkiksi asiakkaan asunnon menettämisen kohdalla valitaan "asumisen" yleisluokkaa (K1) tarkempi alaluokka "asunnottomuus" (K120).* Jos sopivaa alaluokkaa ei löydy, valitse tällöin sopivin yläluokka.
2. **Rengasta** kaikki asiakastapaukseesi sopivien luokkien koodit.
3. **Kirjoita tarvittaessa** rengastamasi luokan **tarkennenumero**. Tarkenteita vaativien luokkien perässä lukee suluissa: (Tarkenne: _____). Tällaisten

luokkien tarkenteen vaihtoehdot löydät erikseen jaetusta sosiaalityön luokitusmonistenipusta vastaavan luokan kohdalta. Valitse sopivin tarkenne ja kirjoita sitä vastaava tarkennenumero luokan perään **sulkujen sisälle varattuun tilaan**. Tarkennetta ei kirjoiteta niihin luokkiin, joissa ei ole (Tarkenne: _____)-merkintää.

4. **Sosiaalityön kohteen osalta** (osio1) kirjoita rengastamasi luokan jälkeen kirjaimin (A, B, C tai D) **arviosi** kyseisen asian **vakavuustasosta**. Vakavuustason arvion vaihtoehdot löydät tämän luokituslomakkeen osion 1 alusta sivulta 2. Sosiaalityöntekijän toimintojen osalta (osio 2) tällaista merkintää ei tehdä.
5. **Jos** asiakastapauksena on laajempi kokonaisuus kuin yksittäinen henkilö, **niin kirjoita** rengastamasi luokan perään tieto siitä, ketä perheenjäsentä asia koskee työparisi kanssa sopimanne nimien mukaisesti. Jos asia koskee koko perhettä, niin kirjoita luokan perään kirjain P.

Asiakastapauksen nimi: _____

Osio I SOSIAALITYÖN KOHDE

Merkitse tähän osioon tarkastelemasi asiakastapauksen osalta ne asiat, ilmiöt, tarpeet ja vaikeudet, joihin asiakastapauksen kanssa tekemäsi sosiaalityö on kohdistunut.

Merkitse valitsemasi luokan perään myös arvio kyseisen asian tai ilmiön aiheuttaman huolen vakavuudesta seuraavan asteikon mukaisesti:

A	Orastava tai vähäinen huoli. Asia, tarve tai ilmiö on sosiaalityöntekijän havaittavissa ja/tai se häiritsee henkilöä, mutta ei heikennä hänen toimintaansa. Sosiaalityön väliintulosta on hyötyä, mutta se ei ole välttämätön.
B	Vakava huoli. Asia tai ilmiö vaikeuttaa henkilön toimintaa. Sosiaalityön väliintuloa tarvitaan.
C	Hyvin vakava huoli. Asia tai ilmiö heikentää selvästi henkilön toimintaa ja selviytymistä tärkeillä elämäalueilla. Henkilö saattaa olla menettänyt hallintansa ilmiön suhteen. Sosiaalityön väliintulo on välttämätön.
D	Ei määriteltävissä. Asian, ongelman, tarpeen tai ilmiön vakavuutta ei voida määritellä.

ASUMINEN, TOIMEENTULO JA PÄIHTEET

K1 ASUMINEN

- K110 Asunnon sopivuus
- K120 Asunnottomuus
- K130 Valmiudet itsenäiseen asumiseen
- K140 Asuinympäristö

K2 TOIMEENTULO

- K210 Riittämättömät tulot
- K220 Valmiudet huolehtia omista taloudellisista asioistaan
- K230 Velkaisuus

K3 PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ

- K310 Alkoholin käyttö
- K320 Huumausaineiden käyttö
- K330 Muu päihteiden käyttö

LAPSUUS JA VANHEMMUUS

K4 LAPSEN TARPEET

- K410 Lapsen fyysiset tarpeet
 - K411 Ravinto
 - K412 Asuminen
 - K413 Lepo
 - K414 Puhtaus ja vaatetus
 - K415 Terveys
- K420 Lapsen psykososiaaliset tarpeet
 - K421 Aikuisen saatavilla olo
 - K422 Ihmissuhteet
 - K423 Ohjaus
 - K424 Leikki ja harrastukset tai muu mielekäs osallistuva toiminta
 - K425 Oppiminen
 - K426 Itsenäistyminen
 - K427 Ruumiillinen koskemattomuus
 - K428 Henkinen loukkaamattomuus
 - K429 Itsetunto

K5 LAPSEN TOIMINTA

- K510 Lapsen levoton ja häiritsevä toiminta
- K520 Lapsen vetäytyminen vuorovaikutuksesta
- K530 Lapsen väkivaltainen tai vahingollinen toiminta
- K540 Lapsen karkailu ja kuljeskelu
- K550 Lapsen päihteiden käyttö
- K560 Lapsen rikollinen toiminta
- K570 Lapsen sukupuolinen toiminta
- K580 Lapsen menestyminen koulussa
- K590 Lapsen muu toiminta

K6 LAPSEN VANHEMPANA TOIMIMINEN

- K610 Lapsen fyysinen hoito
- K620 Lapsen valvonta, huolenpito ja kasvatus
- K630 Myönteisten ja läheisten ihmissuhteiden turvaaminen
- K640 Ymmärryksen ja hellyyden antaminen
- K650 Turvallisesta ja virikkeitä antavasta kasvuympäristöstä huolehtiminen
- K660 Lapsen oppimisesta ja koulutuksesta huolehtiminen
- K670 Itsenäistymisen tukeminen
- K680 Ruumiillinen koskemattomuuden ja henkisen loukkaamattomuuden turvaaminen
- K690 Muu vanhempien lapseen liittyvä toiminta

YHTEISÖÖN KUULUMINEN

K7 IHMISSUHTEET

- K710 Valmiudet ihmissuhteissa (**Tarkenne:** _____)
- K720 Turvattuus ihmissuhteissa (**Tarkenne:** _____)
- K730 Sosiaalisen verkoston kapeus

- K731 Yksinäisyys
 - K732 Tyytymättömyys ihmissuhteisiin
- K8 IHMISEN SUHDE ITSEENSÄ JA YMPÄRISTÖÖNSÄ
 - K810 Suhtautuminen itseensä
 - K820 Suhtautuminen yhteiskuntaan
 - K830 Sopeutuminen kulttuuriin
 - K840 Päivärytmi ja arjen askareet
- TYÖ, OPISKELU JA VAPAA-AIKA
 - K9 TYÖELÄMÄ
 - K910 Ansiotyö
 - K911 Työhyvinvointi
 - K91110 Yksilötekijät
 - K91120 Fyysinen työympäristö
 - K91130 Sosiaalinen työympäristö
 - K912 Työttömyyden uhka
 - K913 Työllistymisvalmiudet
 - K920 Työttömyys
 - K921 Lyhytaikainen työttömyys
 - K922 Pitkäaikainen työttömyys
 - K10 KOULUNKÄYNTI JA OPISKELU
 - K1010 Koulu- ja opiskeluhyvinvointi
 - K1011 Yksilötekijät
 - K1012 Fyysinen koulu- ja opiskeluympäristö
 - K1013 Sosiaalinen koulu- ja opiskeluympäristö
 - K1020 Koulu- tai opiskelupaikan puuttuminen
 - K11 OSALLISTUMINEN HARRASTUKSIIN JA MUUHUN VAPAA-AJAN TOIMINTAAN
 - K1110 Valmiudet osallistua vapaa-ajan toimintaan
 - K1020 Mahdollisuudet harrastaa ja osallistua vapaa-ajan toimintaan
- TERVEYS JA KRIISIT
 - K11 KRIISIT
 - K1110 Vakava sairaus tai vammautuminen
 - K1120 Onnettomuus
 - K1130 Rikoksen uhriksi joutuminen
 - K1140 Kuolema
 - K1190 Muu menetys
 - K12 TERVEYDENTILA
 - K1210 Mielenterveyteen liittyvät vaikeudet
 - K1220 Fyysiset sairaudet ja vammat
 - K1230 Omaisen fyysiset sairaudet ja vammat tai mielenterveyteen liittyvät vaikeudet
 - K1240 Kehitysvammat
 - K1250 Kehitysviivästymät
- OIKEUSTURVA JA LAINRIKKOMUKSET
 - K13 ASIAKKAAN TAI POTILAAN ASEMA JA OIKEUDET
 - K1310 Tyytymättömyys palveluun
 - K1320 Tiedontarve oikeuksista ja velvollisuuksista
 - K14 RIKOLLINEN TOIMINTA
 - K1410 Vankeusrangaistus tai vapauden menetys
 - K1490 Muu rikollinen toiminta

Asiakastapauksen nimi: _____

Osio 2 SOSIAALITYÖNTEKIJÄN TOIMINNOT

Merkitse tähän osioon ne toiminnot, joita teit sosiaalityöntekijänä tarkastelemaasi asiakastapauksen kohdalla.

ASIAKASSUHTEEN RAKENTAMINEN SEKÄ YHTEISTOIMINNAN SUUNNITTELU JA ARVIOINTI

- T1 Luottamussuhteen rakentaminen
- T2 Tilanneselvityksen tekeminen
 - T210 Suppean tilanneselvityksen tekeminen
 - T220 Laajan tilanneselvityksen tekeminen
- T3 Suunnitelman tekeminen ja tavoitteiden asettaminen
 - T310 Suunnitelman muuttaminen
- T4 Arviointi
 - T410 Tilannearvion tekeminen
 - T420 Suunnitelman toteutumisen väliarviointi
 - T430 Yhteistoiminnan päättäminen ja loppuarviointi

TUKEA ANTAVA KESKUSTELU

- T5 Tietoa antava keskustelu (**Tarkenne:** _____)
- T6 Uusia ajattelu- ja toimintatapoja etsivä keskustelu (**Tarkenne:** _____)
- T7 Kuunteleminen (**Tarkenne:** _____)
- T8 Kannustaminen ja rohkaiseminen (**Tarkenne:** _____)

ASIAKKAIDEN JA AMMATTILAISTEN YHTEISTYÖMUODOT

- T9 Ammattilaisten välinen yhteistyö
 - T910 Ammatillisen yhteistyöverkoston rakentaminen
 - T920 Ammatilliseen yhteistyöhön osallistuminen
- T10 Asiakkaiden ja ammattilaisten menetelmälliset yhteistyömuodot
 - T1010 Verkostotyö
 - T1020 Läheisneuvonpito

LAPSEN JA NUOREN TILANTEEN TURVAAMISEEN LIITTYVÄT PÄÄTÖKSET JA NIIDEN VALMISTELU

- T11 Lapsen huoltoon ja tapaamiseen liittyvät toiminnot
 - T1110 Lapsen huolto- ja tapaamisoikeussopimuksen kirjaaminen
 - T1120 Selvitysten tekeminen oikeudelle lapsen huolto- ja tapaamisasiassa
 - T1130 Huolto- ja tapaamispäätöksen sovittelu
 - T1140 Lapsen elatussopimuksen kirjaaminen
- T12 Lapsen sijoittamiseen liittyvät toiminnot (**Tarkenne:** _____)
 - T1210 Lapsen sijoittamiseen liittyvä valmistelutyö (**Tarkenne:** _____)
 - T1220 Lapsen sijoittaminen asumaan kodin ulkopuolelle (**Tarkenne:** _____)
 - T1221 Lapsen sijoittaminen perheeseen (perhehoito) (**Tarkenne:** _____)
 - T1222 Lapsen sijoittaminen ammatilliseen perhekotiin (**Tarkenne:** _____)
 - T1223 Lapsen sijoittaminen lastenkotiin (**Tarkenne:** _____)
 - T1224 Lapsen sijoittaminen nuorisokotiin (**Tarkenne:** _____)
 - T1225 Lapsen sijoittaminen koulukotiin (**Tarkenne:** _____)
 - T1226 Muut (**Tarkenne:** _____)
 - T1230 Lapsen sijoituspaikan muuttaminen (**Tarkenne:** _____)
 - T1240 Lapsen sijoituksen lopettaminen (**Tarkenne:** _____)
- T13 Lapsen huostaanottoon liittyvät toiminnot
 - T1310 Huostaanottoon liittyvä valmistelutyö
 - T1320 Huostaanotto (**Tarkenne:** _____)
 - T1330 Kiireellinen huostaanotto
 - T1340 Lapsen huostassa pidon lopettaminen

SIJOITUKSEN ONNISTUMISEN SEURAAMINEN JA LAPSEN SOSIAALISTEN SUHTEIDEN TUKEMINEN SIJOITUKSEN AIKANA

- T14 Sijoituksen tarkoituksenmukaisuuden arvioiminen
- T15 Sijoituspaikan laadun arviointi
- T16 Lapsen ja vanhempien välisen yhteydenpidon tukeminen sijoituksen aikana
- T17 Lapsen ja vanhempien välisen yhteydenpidon rajoittaminen sijoituksen aikana
- T18 Lapsen kaveri- ja sukulaisverkoston ylläpitämisen tukeminen sijoituksen aikana

PALVELUJEN HYÖDYNTÄMISEEN LIITTYVÄT TOIMINNOT

- T19 Terveyspalvelut (**Tarkenne:** _____)
 - T1910 Terveyskeskukset ja sairaalat (**Tarkenne:** _____)
 - T1920 Mielenterveyspalvelut (**Tarkenne:** _____)
 - T1930 Hammashoitopalvelut (**Tarkenne:** _____)
 - T1940 Äitiys- ja lastenneuvolat (**Tarkenne:** _____)
 - T1950 Koulun ja opiskelijoiden terveydenhuolto (**Tarkenne:** _____)
 - T1990 Muut terveyspalvelut (**Tarkenne:** _____)
- T20 Perheiden palvelut (**Tarkenne:** _____)
 - T2010 Lasten päivähoito (**Tarkenne:** _____)
 - T2020 Kasvatus- ja perheneuvola (**Tarkenne:** _____)
 - T2030 Perhetyö (**Tarkenne:** _____)
 - T2040 Perhekuntoutuspalvelut (**Tarkenne:** _____)
 - T2050 Ensikoti (**Tarkenne:** _____)
 - T2060 Turvakoti (**Tarkenne:** _____)
- T21 Kotihoito (**Tarkenne:** _____)
- T22 Kuntoutuspalvelut (**Tarkenne:** _____)
 - T2210 Päihdehoito- ja kuntoutuspalvelut (**Tarkenne:** _____)
 - T2220 Ammatillinen kuntoutus (**Tarkenne:** _____)
 - T2230 Sopeutumisvalmennus (**Tarkenne:** _____)
 - T2240 Avustajapalvelut (**Tarkenne:** _____)
 - T2250 Tekniset apuvälineet (**Tarkenne:** _____)
 - T2260 Kuntouttava työtoiminta (**Tarkenne:** _____)
 - T2270 Suojatyö (**Tarkenne:** _____)
 - T2280 Vanhusten ja vammaisten päivätoiminta (**Tarkenne:** _____)
- T23 Tukihenkilötoiminta (**Tarkenne:** _____)
 - T2310 Vertaistuki (**Tarkenne:** _____)
 - T2320 Tukiperhetoiminta (**Tarkenne:** _____)
 - T2390 Muu tukihenkilötoiminta (**Tarkenne:** _____)
- T24 Virkistystoiminta (**Tarkenne:** _____)
 - T2410 Leirit (**Tarkenne:** _____)
 - T2420 Lomatoiminta (**Tarkenne:** _____)
 - T2490 Muu Virkistystoiminta (**Tarkenne:** _____)
- T25 Muut sosiaalipalvelut (**Tarkenne:** _____)
- T26 Muut palvelut (**Tarkenne:** _____)

RAHALLISIIN ETUUKSIIN JA RAHA-ASIOIDEN HOITAMISEEN LIITTYVÄT TOIMINNOT

- T27 Taloudelliset etuudet (**Tarkenne:** _____)
 - T2710 Toimeentulotuki (**Tarkenne:** _____)
 - T2711 Ehkäisevä toimeentulotuki (**Tarkenne:** _____)
 - T2720 Sosiaalinen luototus (**Tarkenne:** _____)
 - T2730 Elatustuki (**Tarkenne:** _____)
 - T2740 Omaishoidontuki (**Tarkenne:** _____)
 - T2750 Kuljetustuki (**Tarkenne:** _____)
 - T2790 Muut taloudelliset etuudet (**Tarkenne:** _____)
- T28 Raha-asioiden hoitamiseen liittyvät palvelut (**Tarkenne:** _____)
 - T2810 Välitystili (**Tarkenne:** _____)
 - T2820 Talous- ja velkaneuvonta (**Tarkenne:** _____)
 - T2830 Edunvalvonta (**Tarkenne:** _____)

ASUMISEEN LIITTYVÄT TOIMINNOT (Tarkenne:____)
T29 Omistus-, asumisoikeus- ja vuokra-asunnot (**Tarkenne:**____)
T30 Palveluasunnot (**Tarkenne:**____)
T31 Tukiasunnot (**Tarkenne:**____)
T32 Tilapäisasunnot (**Tarkenne:**____)
OIKEUSTURVAAN LIITTYVÄT TOIMINNOT
T33 Asiakkaan tai potilaan oikeusturvaneuvonta
T34 Rikosseuraamukseen liittyvät toiminnot
T3410 Sovittelun järjestäminen
T3420 Henkilötutkinnan tekeminen
T3430 Yhdyskuntapalvelun soveltuvuus selvitys
T3440 Valvonta
T35 Muut oikeusturvaan liittyvät toiminnot
ADOPTIOON LIITTYVÄT PALVELUT
T36 Adoptioneuvonta (**Tarkenne:**____)
T37 Kotiselvityksen laatiminen (**Tarkenne:**____)
T38 Adoption seuranta (**Tarkenne:**____)
T39 Muut adoptioon liittyvät palvelut (**Tarkenne:**____)
TERAPIA
T40 Terapiatyö (**Tarkenne:**____)

LIITE 2

Sosiaalityön luokituksen testaus 28.3.2003, Ylä-Pirkanmaa

Sosiaalityön luokituksen testaamisen palautekysely

Taustamuuttajat

1. Sukupuoli (rengasta yksi vaihtoehto)

1. Mies
2. Nainen

2. Syntymävuosi _____

3. Mikä on ammatillinen perustutkintosi? (rengasta oikea vaihtoehto, voit valita useamman vastausvaihtoehdon)

1. Lisensiaatin tai tohtorin tutkinto
2. Ylempi korkeakoulututkinto (esim. yhteiskuntatieteiden maisteri)
3. Alempi korkeakoulututkinto (esim. sosiaalihoitaja)
4. Alempi korkeakoulututkinto pol.kand/SSKH
5. Sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinto (sosionomi amk)
6. Opistotutkinto (esim. sosiaalihoitaja, diakoni, sosiaalikasvattaja)
7. Tutkinto kesken
8. Muu, mikä?

9. _____
Ei tutkintoa

4. Onko Sinulla sosiaalityöntekijän muodollinen pätevyys? (rengasta yksi vaihtoehto)

1. Kyllä
2. Ei

5. Mitä pitkäkestoisia koulutuksia tai erikoistumisopintoja sinulla on?

6. Kuinka pitkä on sosiaalityöhön liittyvä työhistoriasi yhteensä? (rengasta yksi vaihtoehto)

1. alle 1 vuosi
2. 1-2 vuotta
3. 3-5 vuotta
4. 6-10 vuotta
5. 11-20 vuotta
6. yli 20 vuotta

7. Kuinka pitkä on lastensuojelun sosiaalityöhön liittyvä työhistoriasi? (rengasta yksi vaihtoehto)

1. alle 1 vuosi
2. 1-2 vuotta
3. 3-5 vuotta
4. 6-10 vuotta
5. 11-20 vuotta
6. yli 20 vuotta

Sosiaalityön luokitukseen liittyvät kysymykset

Anna palautetta luokituksen osiosta "Sosiaalityön kohteena olevat asiat, ilmiöt ja vaikeudet"

8. Millaista oli kuvata sosiaalityön kohteena olleet asiakkaan (käyttämiesi tapausesimerkkien) asiat ja vaikeudet luokituksen avulla? (rengasta yksi vaihtoehto kummankin tapausesimerkin osalta)

Tapausesimerkki 1

1. Erittäin vaikeaa
2. Melko vaikeaa
3. En osaa sanoa
4. Melko helppoa
5. Erittäin helppoa

Tapausesimerkki 2

1. Erittäin vaikeaa
2. Melko vaikeaa
3. En osaa sanoa
4. Melko helppoa
5. Erittäin helppoa

9. Jos vastasit melko tai erittäin vaikeaa, niin mikä teki kuvaamisen vaikeaksi? _____

10. Oliko "sosiaalityön kohde" luokituksessa ne asiat, joiden muuttamiseksi tai ratkaisemiseksi olet työskennellyt asiakkaasi kanssa? (rengasta yksi vaihtoehto kummankin tapausesimerkin osalta)

Tapausesimerkki 1

1. Ei laisinkaan
2. Osittain
3. Täysin kattavasti

Tapausesimerkki 2

1. Ei laisinkaan
2. Osittain
3. Täysin kattavasti

11. Mitä puutteita "sosiaalityön kohde" luokituksessa oli eli mitä asioita puuttui? _____

12. Mitä mieltä olet "sosiaalityön kohde" luokituksessa käytetyistä käsitteistä? (rengasta yksi vaihtoehto)

1. Kaikki käsitteet olivat moniselitteisiä
2. Osa käsitteistä oli moniselitteisiä ja osa yksiselitteisiä
3. Kaikki käsitteet olivat yksiselitteisiä

13. Mainitse esimerkkejä moniselitteisistä tai vaikeasti ymmärrettävistä käsitteistä?

14. Mitä mieltä olet "sosiaalityön kohde" luokituksen rakenteesta? (rengasta yksi vaihtoehto)

1. Epäselvä, vaikeasti hahmotettava
2. En osaa sanoa
3. Selkeä, helposti hahmotettava

15. Parannusehdotuksia luokituksen rakenteeseen, asioiden esittämisyjärjestykseen jne.:

Anna palautetta luokituksen osiosta "Sosiaalityöntekijän toiminnot"

16. Millaista oli kuvata omaa toimintaasi asiakkaan asioissa luokituksen avulla?
(rengasta yksi vaihtoehto kummankin tapausesimerkin osalta)

Tapausesimerkki 1

1. Erittäin vaikeaa
2. Melko vaikeaa
3. En osaa sanoa
4. Melko helppoa
5. Erittäin helppoa

Tapausesimerkki 2

1. Erittäin vaikeaa
2. Melko vaikeaa
3. En osaa sanoa
4. Melko helppoa
5. Erittäin helppoa

17. Jos vastasit melko tai erittäin vaikeaa, niin mikä teki toimintojesi kuvaamisen vaikeaksi?

18. Oliko "sosiaalityöntekijän toiminnot" luokituksessa ne asiat, joita teet asioiden muuttamiseksi tai ratkaisemiseksi asiakkaasi kanssa? (rengasta yksi vaihtoehto kummankin tapausesimerkin osalta))

Tapausesimerkki 1

1. Ei laisinkaan
2. Osittain
3. Täysin kattavasti

Tapausesimerkki 2

1. Ei laisinkaan
2. Osittain
3. Täysin kattavasti

19. Mitä puutteita "sosiaalityöntekijän toiminnot" luokituksessa oli eli mitä toimintoja puuttui?

20. Mitä mieltä olet "sosiaalityöntekijän toiminnot" luokituksessa käytetyistä käsitteistä?
(rengasta yksi vaihtoehto)

1. Kaikki käsitteet olivat moniselitteisiä
2. Osa käsitteistä oli moniselitteisiä ja osa yksiselitteisiä
3. Kaikki käsitteet olivat yksiselitteisiä

21. Mainitse esimerkkejä moniselitteisistä tai vaikeasti ymmärrettävistä käsitteistä?

22. Mitä mieltä olet "sosiaalityöntekijän toiminnot" luokituksen rakenteesta?
(rengasta yksi vaihtoehto)

1. Epäselvä, vaikeasti hahmottuva
2. En osaa sanoa
3. Selkeä, helposti hahmottuva

23. Parannusehdotuksia luokituksen rakenteeseen, asioiden esittämisjärjestykseen jne.:

Yleistä

24. Kuinka hyvin sosiaalityön luokitus tavoittaa sosiaalityön ytimen?
(rengasta yksi vaihtoehto)

1. Ei lainkaan
2. Jossain määrin
3. En osaa sanoa
4. Melko hyvin
5. Erittäin hyvin

25. Mikä on mielestäsi sosiaalityön ydin? _____

26. Kuinka tarpeelliseksi näet sosiaalityön luokituksen olemassaolon?
(rengasta yksi vaihtoehtoista)

1. Täysin tarpeeton
2. Lähes tarpeeton
3. En osaa sanoa
4. Melko tarpeellinen
5. Erittäin tarpeellinen

27. Perustelut mielipiteellesi:

28. Miten sosiaalityön luokitusta voisi mielestäsi hyödyntää omassa työssäsi?

29. Käyttäisitkö luokitusta työsi kuvaamisessa, jos se tulisi tietokonesovelluksena?
(rengasta yksi vaihtoehto)

1. En
2. En osaa sanoa
3. Kyllä

30. Perustelut:

31. Mitä muuta haluaisit sanoa?

ISBN 951-33-1432-4
ISSN 1236-9845

